

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Trček

**Vloga slovenske okoljske diplomacije pri zagotavljanju trajnostnega razvoja na
območju držav Dinarskega loka**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Trček

Mentor: red. prof. dr. Zlatko Šabič

**Vloga slovenske okoljske diplomacije pri zagotavljanju trajnostnega razvoja na
območju držav Dinarskega loka**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

»Meni so gore vedno dajale tisto, kar so ljudje v mestih že davno izgubili, postal sem del narave, v katero sem zahajal. Tisočletja so se ljudje morali prilagajati naravi, iz nje so črpali moči in življenje, sedaj pa bi kar naenkrat morali začeti mirno, urejeno, sedeče životariti iz dneva v dan. Pozabljamo, da smo kljub strojem in zgradbam še vedno le del narave.«

Nejc Zaplotnik, Pot.

ZAHVALA

Potrpežljivim osebam, prijateljem, ki so mi pomagali prestopiti to pomembno življenjsko stopnico in so, bodisi na planinskih poteh bodisi v mestnih kavarnah, z menoj iskali življenjski smisel!

Vsem sogovornikom za njihov čas in pomoč!

Mentorju za vse prijazne in spodbudne besede, ki jih nikoli ne bom pozabila, predvsem pa potrpežljivost!

Na koncu pa še obema mojima družinama za pomoč v vseh letih študija-vsem trem Kocbekom in pa iglavskemu klanu Trček.

Iz srca hvala, mecen Trček!

Vloga slovenske okoljske diplomacije pri zagotavljanju trajnostnega razvoja na območju držav Dinarskega loka

Pričujoče magistrsko delo obravnava potrebo po mednarodnopravni zaščiti in vpeljavi koncepta trajnostnega razvoja v Dinarskem gorstvu, pri čemer izhaja iz analiziranja obstoječih povezav, ki na tem območju že obstajajo ter iz vrednotenja vloge, ki jo ob tem lahko odigra slovenska okoljska diplomacija. Pri slednjem se naslanja na obstoječe izkušnje in znanje različnih vrst akterjev, ki jih lahko prepoznamo v okvirih slovenske okoljske diplomacije. Prvi koraki so bili na tem področju že narejeni in sicer ob zaključku slovenskega predsedovanja Alpski konvenciji, ko so na I. Dinarski konferenci predstavniki šestih držav (Slovenije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Albanije, Srbije ter Črne Gore) podpisali Resolucijo o trajnostnem razvoju Dinarskega gorstva. Slovenija, za katero je območje Dinaridov, ki jih dojemamo tudi kot hrbtenico Zahodnega Balkana, gospodarsko, zgodovinsko in razvojno pomembno območje, je prevzela pobudo in opozorila na pomen tudi tovrstnega povezovanja, vendar pa pri projektu po štirih letih ni zaznati napredka. Kljub temu pa priložnosti na območju prepoznavajo v mednarodnih organizacijah kot sta WWF (*World Wildlife Fund* – Svetovni sklad za varstvo narave) in UNEP (*United Nations Environment Programme* – Program Združenih narodov za okolje) ter nacionalnih državah (Avstrija in Italija), sicer pa se ob tovrstnem sodelovanju pa se kažejo potenciali na gospodarskem in znanstvenem področju.

Ključne besede: okoljska diplomacija, trajnostni razvoj, Dinarsko gorstvo, Zahodni Balkan.

The role of Slovenian environmental diplomacy in ensuring sustainable development in the countries of the Dinaric Arc

This thesis addresses the need for protection under the international law and the need for introduction of the concept of sustainable development in the Dinarides, drawing on the analysis of existing connections in the area, and the evaluation of the role that Slovenian environmental diplomacy can play in the process. The evaluation is based on the existing experience and knowledge of different stakeholders that can be recognized within the framework of Slovenian environmental diplomacy. The first steps were already made in this area, namely at the conclusion of the Slovenian presidency of the Alpine Convention, when the representatives of six countries (Slovenia, Croatia, Bosnia and Herzegovina, Albania, Serbia and Montenegro) signed the Resolution on Sustainable Development of the Dinaric Arc Region at the 1st Dinaric conference. For Slovenia, the area of Dinarides, which are perceived as the backbone of the Western Balkans, is an important economic, historic and development area. For that reason, it has taken the initiative and stressed the importance of this kind of integration, but after four years the project is at a standstill. Nonetheless, the opportunities in the area are recognized in the international organizations such as WWF (World Wildlife Fund) and UNEP (United Nations Environmental Programme), and nation-states (Austria and Italy). The cooperation described in the thesis can also lead to potential development in the economic and scientific fields.

Key words: environmental diplomacy, sustainable development, Dinarides, Western Balkans.

KAZALO

KAZALO	5
KAZALO TABEL IN SLIK	7
SEZNAM OKRAJŠAV	8
1 UVOD	11
1.1 Predmet proučevanja	11
1.2 Cilji magistrskega dela	13
1.2.1 Tezi	14
1.3 Metodologija.....	14
2 TEORETSKO- KONCEPTUALNI OKVIR.....	16
2.1 Okoljska diplomacija.....	16
2.1.1 Razvoj okoljske diplomacije.....	16
2.1.2 Značilnosti okoljske diplomacije	18
2.1.3 Odločevalci v okoljski diplomaciji	21
2.2 Trajnostni razvoj.....	23
2.2.1 Zgodovinski pregled	23
2.2.2 Značilnosti trajnostnega razvoja in definicije	25
2.2.3 Doseganje trajnostnega razvoja v gorskem svetu	26
2.3 Instrumenti zaščite okolja	29
2.3.1 Mednarodnopravni instrumenti zaščite okolja.....	29
2.3.2 Ostali instrumenti zaščite okolja.....	30
2.3.3 Instrumenti zaščite gorstev	33
2.3.3.1 Primer Alpske konvencije	33
2.3.3.2 Primer Karpatske konvencije	38
2.3.3.3 Agenda 21, poglavje 13.....	39
2.4 Kratka refleksija na dosedanje ugotovitve.....	40
2.5 Države Dinarskega loka.....	41
2.5.1 Geografska zamejitev območja.....	41
2.5.2 Slovenija in njena povezanost z državami Dinaridov	43
3 POTREBA PO ZAŠČITI DINARSKEGA GORSTVA	45
3.1 Težave pri doseganju trajnostnega razvoja na nivoju celotne regije	45
3.1.1 Ocena stanja okolja po posameznih državah in njihovo delovanje na področju trajnostnega razvoja	50

3.2 Ostali akterji in njihovo delovanje na področju okolja v regiji	54
3.3 Pomen zaščite Dinarskega gorstva z mednarodno pogodbo po vzoru Alpske in Karpatske konvencije	58
4 OKOLJSKA DIPLOMACIJA SLOVENIJE	63
4.1 Značilnosti okoljske diplomacije Slovenije.....	63
4.1.1 Izkušnje in zavezanost k zaščiti okolja v mednarodnem in nacionalnem kontekstu	64
4.2 Zavezanost Republike Slovenije k delovanju v državah Dinarskega loka (s poudarkom delovanja na področju okolja)	71
4.3 Slovenija in njena aktivnost znotraj Alpske konvencije.....	74
4.4 Dosedanja aktivnost drugih slovenskih akterjev v državah Dinarskega loka na področju okolja in promocije trajnostnega razvoja.....	76
4.4.1 PZS in Združenje planinskih organizacij Balkana.....	77
4.4.2 Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU	77
4.4.3 Inštitut za raziskovanje Krasa	78
4.4.4 Park Škocjanske jame	78
4.4.5 Institut Jožef Stefan.....	78
4.4.6 Zavod Republike Slovenije za varstvo narave.....	79
4.5.7 CIPRA Slovenija.....	79
5 ANALIZA USPEŠNOSTI IN POTREBE PO NADALJNJIH AKTIVNOSTIH SLOVENIJE V DRŽAVAH DINARIDOV	81
5.1 Analiza delovanja slovenske okoljske diplomacije v državah Dinaridov in možnosti v prihodnosti (skladno s SWOT analizo)	81
6 ZAKLJUČEK.....	87
7 LITERATURA.....	90
PRILOGA A: Intervju z Blanko Bartol.....	110
PRILOGA B: Intervju z Marcom Onido.....	114
PRILOGA C: Intervju s Petrom Skobernetom.....	118
PRILOGA Č: Intervju z Matejem Ogrinom.....	124
PRILOGA D: Intervju z Leonom Kebetom	128
PRILOGA E: Intervju z Emilom Ferjančičem.....	136
PRILOGA F: Intervju z Janezom Naredom.....	139

KAZALO TABEL IN SLIK

Tabela 2.1: Razmere, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju in težave, ki ga omejujejo.....	26
Tabela 2.2: Status opazovalke v Alpski konvenciji	35
Tabela 2.3: Protokoli in Deklaracije k Alpski konvenciji v veljavi po državah	36
Slika 2.1: Dinarsko gorstvo in države, čez katere se razteza	42
Slika 2.2: Delitev Dinaridov.....	43
Tabela 3.1: Kazalniki trajnostnega razvoja.....	53
Slika 3.1: Delež Dinaridov v Italiji	61

SEZNAM OKRAJŠAV

AEM	Evropsko združenje izvoljenih predstavnikov iz gorskih območij	<i>European Association of Elected Representatives from Mountain Areas</i>
ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje	
ASP	Partnerstvo za Jadransko morje	<i>Adriatic Sea Partnership</i>
BDP	Bruto domači proizvod	
BMU	Združenje planinskih organizacij Balkana	<i>Balkan Mountaineering Union</i>
CBD	Konvencija o biološki raznovrstnosti	<i>The Convention on Biological Diversity</i>
CIESIN	Center za mednarodno informacijsko omrežje ved o Zemlji Univerze v Kolumbiji	<i>Center for International Earth Science Information Network at Columbia University</i>
CIPRA	Zavod za varstvo Alp	<i>Commission Internationale pour la Protection des Alpes</i>
CITES	Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi vrstami prosto živečih živali in rastlin	<i>Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora</i>
DABEO	Pregled stanja okolja v Dinarskem loku in na Balkanu	<i>Dinaric Arc and Balkans Environmental Outlook</i>
DAI	Pobuda Dinarskega loka	<i>Dinaric Arc Initiative</i>
DASHI	Pobuda za trajnostno hidroenergijo v Dinarskem loku	<i>Dinaric Arc Sustainable Hidropower Initiative</i>
DPSIR	(metodologija določanja) gonilnih sil, pritiskov, stanja, vplivov in odzivov	<i>Driving forces, Pressures, State, Impacts, Response (methodology)</i>
DeZB	Deklaracija o Zahodnem Balkanu	
EBRD	Evropska banka za raziskave in razvoj	<i>European Bank for Reconstruction and Development</i>
EEA	Evropska okoljska agencija	<i>European environmental agency</i>
EIA	Presoja vplivov na okolje	<i>Environmental Impact Assessment</i>
EIONET	Evropsko okoljsko informacijsko in	<i>European Environment Information and</i>

	opazovalno omrežje	<i>Observation Network</i>
ENVSEC	Okoljska in varnostna pobuda	<i>Environment and Security Initiative</i>
EPI	Indeks okoljske učinkovitosti	<i>Environmental Performance Index</i>
ESI	Indeks okoljske trajnosti	<i>Environmental Sustainability Index</i>
ESPON	Evropska mreža za opazovanje prostorskega razvoja in kohezije	<i>European Observation Network, Territorial Development and Cohesion.</i>
EU	Evropska unija	
FACE	Zveza evropskih lovskih zvez	<i>Federation of Associations for Hunting and Conservation of the EU</i>
FAO	Organizacija ZN za prehrano	<i>Food and Agriculture Organization</i>
FIANET	Združenje upravljavcev žičniških naprav	<i>International Federation of National Associations of Cable Car Operators</i>
GEF	Svetovni okoljski sklad	<i>Global Environment Facility</i>
GIAM (ZRC SAZU)	Geografski inštitut Antona Melika (Znanstvenega raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti)	
IPA	Instrument za predpristopno pomoč	<i>Instrument for Pre-Accession Assistance</i>
IPCC	Medvladni panel za podnebne spremembe	<i>Intergovernmental Panel on Climate Change</i>
ISCAR	Mednarodni znanstveni odbor za raziskovanje Alp	<i>The International Scientific Committee on Research in the Alps</i>
IUCN	Svetovna zveza za ohranitev narave	<i>The World Conservation Union</i>
LTG	Meje rasti	<i>Limits to growth</i>
MA	Ocena tisočletja	<i>Millenium Assessment</i>
MEA	Multilateralni okoljski sporazum	<i>Multilateral environmental agreement</i>
MKO	Ministrstvo za kmetijstvo in okolje	
MZIP	Ministrstvo za infrastrukturo in prostor	
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve	
NPVO	Nacionalni program varstva okolja	
NVO	Nevladne organizacije	
ODA	Mednarodna razvojna pomoč	<i>Official development aid</i>
OECD	Organizacija za gospodarsko	<i>Organisation for Economic Cooperation</i>

	sodelovanje in razvoj	<i>and Development</i>
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi	
PZS	Planinska zveza Slovenije	
REC	Regionalni center za okolje za Srednjo in Vzhodno Evropo	<i>Regional Environmental Centre for Central and Eastern Europe</i>
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija	
SEIS	Skupni okoljski informacijski sistem	<i>Shared Environmental Information System</i>
SOER		
SVPS	Služba Vlade Republike Slovenije za podnebne spremembe	
SWOT	prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in grožnje	<i>Strenghts, Weaknesses, Opportunities, Threats</i>
TNP	Triglavski narodni park	
UNCHE	Konferenca ZN o človeškem okolju	<i>United Nations Conference on Human Environment</i>
UNDP	Razvojni program ZN	<i>UN Development Programme</i>
UNEP	Program ZN za okolje	<i>UN Environment Programme</i>
UNESCO	Organizacija ZN za izobraževanje, znanost in kulturo	<i>UN Educational, Scientific and Cultural Organization</i>
WBIF	Investicijski okvir za Zahodni Balkan	<i>Western Balkans Investment Framework</i>
WWF	Svetovni sklad za varstvo narave	<i>World Wildlife Fund</i>
YCLEP	Center za okoljsko pravo in politiko Yale	<i>Yale Center for Environmental Law and Policy</i>
ZDA	Združene države Amerike	
(O) ZN	(Organizacija) Združenih narodov	<i>United Nations Organisation (UN)</i>

1 UVOD

1.1 Predmet proučevanja

Širšo relevantnost vpetosti slovenske okoljske diplomacije v zagotavljanje trajnostnega razvoja v državah Dinarskega loka utemeljujejo štiri izhodišča. Prvo je nujnost po koherentni zaščiti Dinarskega gorstva, ki je v očeh mednarodnih organizacij in nekaterih držav članic EU (Evropske unije), kot sta Italija in Avstrija, že bila prepoznana. Države Zahodnega Balkana še nimajo mednarodnega zavezujočega dokumenta, ki bi dinarsko regijo zavezoval k enotnemu delovanju na področju trajnostnega razvoja, zato takšno delovanje odpira nove priložnosti. Drugo izhodišče je pomen tovrstnega povezovanja za države Dinarskega loka, kjer lahko naravni viri in okolje veliko prispevajo k ohranjanju miru v regiji, predvsem z ekonomskim povezovanjem, ustvarjanjem novih delovnih mest ter s skupnim upravljanjem naravnih virov (UNEP 2009, 5). Po drugi strani pa bi degradacija okolja lahko ogrozila tudi varnost v državah, kar lahko dolgoročno gledano spet privede do konfliktov (Mihajlov 2008, 1). Tretje izhodišče so pridobljene izkušnje na področju okoljskih politik, ki izvirajo iz članstva Slovenije v Alpski konvenciji ter EU, kakor tudi kulturna, gospodarska, zgodovinska in geografska povezanost z državami Dinarskega loka. Četrto izhodišče pa temelji na zavezanosti Slovenije k delovanju na Zahodnem Balkanu, tako na nacionalnem, kot tudi mednarodnem nivoju, še posebej v okviru DeZB (Deklaracije o Zahodnem Balkanu) iz leta 2010, v kateri se Republika Slovenija zavezuje k sodelovanju, pomoči in razvoju regije (DeZB 2010),¹ ter Smernic za Zahodni Balkan iz leta 2012, ki še podrobneje obravnavajo delovanje naše države v regiji, v njih pa so predstavljena orodja, s katerimi bi lahko pospešili gospodarske, ekonomske, socialne in komunikacijske tokove.

V svojem delu bom najprej postavila teoretski okvir, s katerim bom razložila štiri termine, ki bodo jedro magistrskega dela. Prvi bo okoljska diplomacija, pri njenem pojmovanju pa bom izhajala iz definicije, po kateri jo razumemo kot multilateralno, konferenčno diplomacijo, v kateri poleg nacionalnih držav pomembno vlogo igrajo tudi nedežavni akterji ter znanost in z njo znanstvena skupnost (Crnčec 2012, 69–70). S pregledom domače in tuje

---

¹ Države Zahodnega Balkana skupaj s Slovenijo tvorijo tudi države Dinarskega loka (Europa.eu 2014) oz. države, ki so bile povabljene na I. Dinarsko konferenco, zaradi česar so dokumenti, ki se dotikajo Zahodnega Balkana, lahko izhodišče pri utemeljevanju vpetosti slovenske okoljske diplomacije pri zagotavljanju trajnostnega razvoja v državah Dinarskega loka. V obmejnem pasu s Slovenijo Dinaridi segajo tudi v Italijo, vendar ta ni bila del dosedanjega političnega povezovanja držav Dinarskega loka. Posebna pozornost temu vprašanju bo predstavljena v nadaljevanju.

literature bom termin skušala še obsežneje razložiti. Ob tem bom poleg aktivnosti državnih aparatov na področju mednarodne okoljske tematike spremljala tudi druge, nedržavne akterje, ki izvirajo iz Slovenije. Drugi termin, ki bo razložen, bo trajnostni razvoj. Razložila bom njegove ključne komponente, spoznanja pa bom uporabila pri nadaljnjem proučevanju aktivnosti slovenske okoljske diplomacije na tem področju. V teoretskem delu bosta podrobneje predstavljena še dva termina, in sicer, kaj je razumljeno pod terminom instrumenti za zaščito okolja, ki se jih države poslužujejo, ko se usmerjajo v aktivno mednarodno zaščito določenega območja, ter kaj razumemo pod terminom države Dinaridov.

V drugem delu naloge bom obravnavala potrebo po zaščiti Dinaridov, naslonila pa se bom na ugotovitve pri uporabi različnih instrumentov, ki spremljajo, analizirajo in ocenjujejo stanje okolja v gorah oz. v državah Dinaridov. Tu bom natančneje razdelala nevarnosti in grožnje, ki se pojavljajo na območju in predstavljajo oviro trajnostnemu razvoju, poleg tega pa bodo opredeljeni pomembnejši mednarodni akterji, prisotni v regiji, ki želijo vpeljati trajnostni razvoj ali pa delujejo na področju zaščite narave. Okoljski politiki EU bo v tem delu posvečena posebna pozornost, saj so vse države Dinarskega gorstva bodisi v predpristopni fazi k EU (kar zanje predstavlja številne izzive, sploh na področju nacionalnih institucij, politik in zakonov) bodisi so že njene članice. Slovenija kot članica EU z najdaljšim stažem bi s promoviranjem trajnostnega razvoja in z obstoječimi izkušnjami lahko svojo vlogo utrjevala tudi z uporabo okoljske diplomacije, poleg tega pa pomagala državam zapirati poglavja s področja okolja. V tretjem delu bom pregledala delovanje Slovenije v okviru okoljske diplomacije, ocenila izkušnje in zavezanost k zaščiti okolja, pri čemer bom izhajala iz domače in mednarodne zakonodaje, ki nas usmerja pri delovanju na področju trajnostnega razvoja. V zadnjem delu bom predstavila analizo potrebe po delovanju slovenske okoljske diplomacije v državah Dinaridov ter njeno dosedanjo uspešnost; ta del bo sinteza drugega in tretjega sklopa magistrskega dela.

Za proučevanje mednarodnih odnosov in še posebej udejstvovanje Slovenije v njih ima obravnava te problematike poseben pomen. Potrebo po zaščiti Dinaridov so že prepoznali v številnih mednarodnih organizacijah, tako vladnih kot tudi nevladnih, ki so se povezale v DAI (*Dinaric Arc Initiative* – Pobuda Dinarskega loka). V pobudi (DAI 2014) so združene organizacije, kot so Svet Evrope, FAO (*Food and Agriculture Organisation* – Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo), IUCN (*International Union for Conservation of Nature* – Svetovna zveza za varstvo narave), nemški sklad EuroNatur, REC (*Regional Environmental Centre for Central and Eastern Europe* – Regionalni center za okolje za

Srednjo in Vzhodno Evropo), UNDP (*United Nations Development Programme* – Program Združenih narodov za razvoj), UNEP (*United Nations Environmental Programme* – Program Združenih narodov za okolje) in WWF (*World Wildlife Fund* – Svetovni sklad za varstvo narave). UNDP je v svojem poročilu izpostavil, da so mednarodne izkušnje (še posebej EU) pokazale, da je treba obujanje in okoljsko obnovo nekdanjih industrijskih regij začeti na lokalni ravni, pri čemer se je treba osredotočiti na lokalne okoljske, socialne in ekonomske potrebe (UNDP 2010a, 10). Kljub navedenemu razvoju te pobude pa ugotavljam, da je naše vedenje o obravnavi okoljske diplomacije o zaščiti Dinaridov nasploh in še posebej vloge Slovenije pri naslavljanju pobude reševanja problematike Dinaridov še zelo skromno. S pričujočim magistrskim delom bo ta pomanjkljivost vsaj deloma odpravljena.

1.2 Cilji magistrskega dela

Magistrsko delo bo imelo dva cilja. Prvi bo opredelitev širšega okvirja proučevanja – okoljske diplomacije – ter prek tega ovrednotiti stališča in zmožnosti delovanja Slovenije v okviru okoljske diplomacije na področju Dinarskega gorstva, poleg tega pa prepoznati priložnosti, ki se s takim delovanjem odpirajo za Slovenijo. Drugi cilj pa bo proučevanje potrebe po vzpostavitvi novega dokumenta oz. t. i. Dinarske konvencije, katere pobudnica je bila Slovenija in jo je v času tretjega predsedovanja Alpski konvenciji (med letoma 2009 in 2011) izpostavila kot eno od treh glavnih prioriteta (Ministrstvo za infrastrukturo 2009 in CIPRA 2011). Kot piše Mitchell (2003, 445), lahko vsak nov sporazum s področja okolja, ki je učinkovit, z izboljšanim znanstvenim diskurzom vpliva na politiko, korporacije in druge akterje in njihovo delovanje v prihodnosti, vpliv pa imajo tako tudi na ekonomske spremembe v regiji, ki pa so lahko pozitivne ali negativne, odvisno torej od primernosti pristopa in prej opravljenih raziskav. Caldwell (1990, 18) trditev Mitchella dopolnjuje z mnenjem, da je za učinkovito upoštevanje določil mednarodne pogodbe s področja okolja potrebna tudi nadzorna institucija (ki bi v tem primeru bila Dinarska konvencija), neodvisna od birokratske hierarhije v državah, ki lahko sodeluje z državami pogodbenicami. Podobnega mnenja je tudi Susskind (1994, 99), ki meni, da se lahko na področju okolja, tudi v primeru, da vse države pogodbenice naredijo, kar se od njih zahteva v pogodbi, zgodi, da ne bodo odpravile težav, zato je treba vzpostaviti učinkovito in neodvisno institucijo, ki se bo lahko učinkovito odzivala na težave.

1.2.1 Tezi

Ob zaključku zadnjega slovenskega predsedovanja Alpski konvenciji so na Dinarski konferenci predstavniki šestih držav (Slovenije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Albanije, Kosova ter Črne gore) podpisali Resolucijo o trajnostnem razvoju Dinarskega gorstva (Dinarska konferenca 2011). Slovenija je prevzela pobudo in opozorila na pomen tovrstnega povezovanja, vendar pa se projekt po štirih letih sploh ni začel izvajati. Ker priložnosti na območju prepoznavajo v mednarodnih organizacijah, kot sta WWF in UNEP ter nacionalnih državah, in ker se ob tovrstnem sodelovanju kažejo potenciali tudi na gospodarskem in znanstvenem področju, sem si zastavila dve tezi. Pri postavljanju tez sem upoštevala dosedanje prizadevanje Slovenije za vzpostavitev dokumenta, ki bi podpiral trajnostni razvoj na celotnem območju Dinarskega gorstva ter predpostavila, da so se želje po vzpostavitvi Dinarske konvencije in koherentne zaščite Dinarskega gorstva pojavile zaradi pomanjkanja ustreznih zakonodajnih okvirjev.

- Doseganje trajnostnega razvoja je v Dinaridih možno le z vzpostavitvijo novega zavezujočega mednarodnega sporazuma, saj dosedanja zakonodaja in aktivnosti akterjev ne omogočajo koherentnega pristopa pri zaščiti gorstva.
- Slovenska okoljska diplomacija lahko ob vodilnem delovanju pri vzpostavljanju Dinarske konvencije ali drugačni obliki spodbujanja trajnostnega razvoja v državah Dinarskega loka, zaradi članstva v Alpski konvenciji in iz tega izhajajočih izkušenj, kulturnih podobnosti in zgodovinske povezanosti z ostalimi državami Dinarskega loka, državi zagotovi priložnosti na okoljskem, gospodarskem in znanstvenem področju.

1.3 Metodologija

Osnovni dve metodi, ki ju bom uporabila, sta analiza sekundarnih in primarnih virov ter strukturirani intervju. Analiza vsebine dokumentov vključuje vire (primarne in sekundarne), do katerih sem prišla sama ali pa po posvetu z intervjuvanci. Interpretacija primarnih virov je sestavni element analize vsebine in proučuje originalne dokumente ter po potrebi arhivska gradiva, ki so nastala na mednarodnih konferencah. To metodo bom uporabljala pri proučevanju obstoječe zakonodaje, ki ščiti Dinarsko gorstvo (tako mednarodne pogodbe, kot tudi nacionalno zakonodajo držav).

Velik del mojega magistrskega dela temelji na opravljenih intervjujih z osebami, ki so vpete v samo tematiko, bodisi kot ustvarjalci politike Slovenije na okoljskem področju bodisi so vodili ali še vodijo nevladne organizacije ali institute, ki na območju Dinaridov ali Alp

delujejo kot akterji tudi na področju zaščite okolja. S pomočjo omenjenih oseb sem tudi dostopala do aktualnih primarnih in sekundarnih virov, ki sem jih analizirala in interpretirala.

Pri analiziranju načina izvajanja podobnih konvencij in pogodb bom uporabila zgodovinsko-razvojno analizo. Z njo se bom osredotočila na starejši Alpsko in Karpatsko konvencijo. Omenjena analiza mi bo pomagala poiskati prednosti in slabosti formiranja nove mednarodne pogodbe.

Uporabila bom tudi SWOT analizo (*Strenghts, Weaknesses, Opportunities, Threats* – prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in grožnje), s katero se bom osredotočila na potenciale (so)delovanja Slovenije na področju trajnostnega razvoja Dinaridov. SWOT analiza bo pomembno prispevala k pričujoči študiji, saj bo skupek dejstev, ki ocenjujejo, kakšna je potreba po nadaljnjih aktivnostih Slovenije v državah Dinaridov.

2 TEORETSKO- KONCEPTUALNI OKVIR

2.1 Okoljska diplomacija

2.1.1 Razvoj okoljske diplomacije

Osnovno izhodišče, iz katerega se bo razvijalo magistrsko delo, bo torej pojem okoljske diplomacije. A za razumevanje slednje je treba najprej predstaviti koncept same diplomacije, pri čemer jo, izhajajoč iz Benkove definicije (1998, 40), razumemo kot institucijo družbe, organizirane v državi, ki je nastala s pojavom in razvojem mednarodnih odnosov z namenom, da na posredni in formalni ravni predstavlja državo in njene interese, ki jih prevaja v ustne in pisne dogovore, ter z instrumentom pogajanj usklajuje kooperativna in razrešuje konfliktna razmerja med njimi. Lahko jo razumemo kot institucijo ali kot instrument, lahko jo enačimo z zunanjo politiko (Morgenthau 1948, v Udovič in Brglez 2011, 13), jo dojemamo kot sredstvo zunanje politike (Holsti 1988 v Udovič in Brglez 2011, 13), lahko pa predstavlja zgolj pogajanja (Berridge 2006 v Udovič in Brglez 2011, 13). Spremembe v diplomaciji, do katerih je prišlo po drugi svetovni vojni (Udovič 2013, 233–234), po mnenju Cooperja in drugih (2013, 5) pa že po prvi svetovni vojni z ustanovitvijo Društva narodov, ko se je iz moderne diplomacije začela razvijati postmoderna diplomacija² (Jazbec 2009, 89; Hocking in drugi 2012, 11 in 18), so pripeljale do njene razdrobljenosti in sprememb na vsebinski in na številčni ravni (Udovič 2012 v Udovič 2013, 234). Udovič (2013, 234) ugotavlja tudi, da je z razdrobljenostjo diplomacija postala profanizirana, od politikov in diplomatov pa tako prehaja pod okrilje strokovnjakov, kar sicer ugotavljata tudi Juma (2000, 37) in Jazbec (2009, 109). Jazbec še dodaja, da so poleg zunanjih ministrstev v diplomatsko dejavnost vključeni tudi drugi vladni resorji in nevladni dejavniki, diplomati pa morajo biti večji novih spretnosti in znanj. Gre za proces dinamične decentralizacije, kjer se diplomatska avtoriteta z uradne diplomacije prenaša na nevladne akterje, kot so nevladne organizacije, poslovni subjekti, mediji in univerze (Kelley 2010, 295–297 v Jazbec 2011, 109). Globalno vladanje je torej postalo manj osredotočeno na države, pri čemer je tako pri implementaciji globalne svetovne politike kot tudi pri formiranju novih politik in institucij pomembno vlogo začela igrati tudi civilna družba (Bernauer in Betzold 2012, 62). Na spremembe v diplomaciji opozarja tudi

---

² Za postmoderno diplomacijo so značilne spremembe v dinamiki mednarodne politike, zmanjšana je vloga suverenih držav, ki več nimajo popolnega nadzora in vpliva. Vodi jo logika skupnega ukrepanja tudi na področjih domačih oz. notranjih zadev držav, kjer se varnost dosega skozi transparentno in transparentnost s soodvisnostjo (Hocking in drugi 2012, 19).

Melissen (1999, xvi–xvii v Jazbec 2011, 105–106), ki pravi, da so se v zadnjih treh desetletjih 20. stoletja načini, kako države urejajo medsebojne odnose, spremenili bolj kot v zadnjih treh stoletjih skupaj, pri čemer izstopa zlasti naraščajoča multilateralizacija diplomacije in povečan obseg diplomatske dejavnosti, naraslo pa je število tem, s katerimi se ukvarjajo diplomati, zaradi česar se v diplomatski službi posledično pojavlja vedno več nekariernih diplomatov in se večja potreba po specializiranem diplomatskem znanju, torej tudi strokovnjakih in znanstvenikih (*ibidem*).

Po mnenju Jazbeca (2009, 90) vloga strokovnjakov in drugih subjektov v nobeni drugi vrsti diplomacije ni tako ključna, kot je pri okoljski diplomaciji, katere koncept naj bi se v literaturi začel pojavljati po konferenci v Riu de Janeiru leta 1992 (Crnčec 2012, 56), a jo je časovno težje zamejiti. Pri opredeljevanju prihaja namreč do precejšnjih razhajanj med avtorji. Greene (2005, 453–454) kot začetek premikanja okoljskih problemov na mednarodne agende predstavi ustanovitev rečnih komisij za Ren in Donavo v 19. stoletju, kjer gre za prva dva primera osredotočenosti mednarodne politike na sprejemanje mednarodnih sporazumov s področja upravljanja z naravnimi viri (Greene 2005, 453 in Tolba 2008, 12). Kot prva mednarodna sporazuma s področja zaščite narave pa omenja Pogodbo iz Berna (1889), s katero so želeli zaščititi evropske vinograde pred boleznimi, in Konvencijo o zaščiti ptic, koristnih za kmetijstvo, iz leta 1902 (*ibidem*). Vogler (2008, 195) na drugi strani pravi, da naj bi do razvijanja okoljske diplomacije prišlo vsaj pol stoletja kasneje, ko se je ustanovila ena najstarejših medvladnih organizacij, Mednarodna komisija za kitolov, ki je nastala kot posledica Mednarodne konvencije za regulacijo kitolova leta 1946, del katere so države iz vseh kontinentov, vključuje pa vse oceane (Dorsey 2005, 581). Tretjo različico predstavijo Carroll (1988, 2–3) in REC (2007, 14), ki prvo potrebo po mednarodni obravnavi okoljskih problemov postavijo v sedemdeseta leta 20. stoletja, ko so številne države utpele škodo v okolju zaradi kislega dežja, posledica tega pa je bilo nujno mednarodno multilateralno diplomatsko povezovanje, saj so bili zaradi njegovih vplivov prizadeti številni ljudje tako v Evropi, kot tudi v Severni Ameriki, poleg tega pa so posledice segale tudi na gospodarsko področje. Do takšnih razlik v definiranju začetka okoljske diplomacije prihaja zaradi različnih razlogov za formiranje raznih sporazumov, v kolikor je bila pobuda za nastanek mednarodnega sporazuma ekonomske narave, ga nekateri avtorji namreč niso prepoznali kot okoljskega.

Kljub neenotnosti glede začetkov okoljske diplomacije v literaturi, ki sem jo pregledala, prevladuje enotno mnenje, da pomembno prelomnico za globalno okoljsko diplomacijo

predstavlja UNCHE (*United Nations Conference on Human Environment* – Konferenca OZN o človekovem okolju), ki je bila leta 1972 v Stockholmu, saj je privedla do ustanovitve UNEP-a (Programa OZN za okolje – *United Nations Environment Programme*) ter številnih ministrstev za okolje v posameznih državah; s tem naj bi predstavljala začetke moderne mednarodne okoljske diplomacije (UNDP 2003, 86–87). Na konferenci UNCHE so države sprejele tudi Deklaracijo o človekovem okolju (*Declaration of the United Nations Conference on Human Environment*), ki velja za mejnik pri formiranju okoljskega prava (Vogler 2008, 196; Crnčec 2012, 59). Še ena posledica konference je prepoznavanje okoljskih problemov kot globalnih (Šabič in Pavšič 2011, 23). Številni do tedaj regionalni okoljski problemi, kot na primer kisli dež, onesnaževanje skupnih zalog pitne vode ter ribarjenje z visečimi mrežami, so bili na podlagi te konference prepoznani kot mednarodni problemi (Tolba 2008, 7). Mnenja se nato spet razidejo, saj Bernauer in Betzoldova (2012, 62) trdita, da se je od tedaj okoljska diplomacija močno krepila, kar naj bi dokazovali številni okoljski sporazumi, po mnenju Voglerja (2008, 196) pa naj bi bila v obdobju po konferenci UNCHE, okoljska vprašanja zaradi gospodarskih kriz vse do konca hladne vojne spet potisnjena v ozadje. Sicer pa se okoljska vprašanja na mednarodnih agendah pomikajo vse višje od srede osemdesetih let prejšnjega stoletja naprej, ko so pomembnejšo vlogo znotraj okoljske diplomacije začeli igrati znanstveniki, ki so prepoznali več okoljskih problemov, katerim je treba posvečati pozornost (Barston 2006, 150–151). Izpostaviti velja še zgoraj omenjeno konferenco v Riu de Janeiru iz leta 1992, ki je bila deležna večje pozornosti kot Stockholmska, pripeljala pa je do sprejetja nekaterih za mednarodno varstvo okolja pomembnih dokumentov, med drugim tudi Agende 21³ ter Deklaracije o okolju in razvoju, ki je prvič omenila potrebo po sodelovanju držav pri doseganju trajnostnega razvoja (Šabič in Pavšič 2011, 24).

2.1.2 Značilnosti okoljske diplomacije

V mednarodnem kontekstu se je okoljska diplomacija začela uveljavljati ob korenitem spreminjanju klasične diplomacije in njenem prehajanju v moderno in postmoderno diplomacijo, za kateri je značilno delovanje večjega števila akterjev, večjo vlogo pa imajo tudi znanost in strokovnjaki. V literaturi lahko najdemo različna poimenovanja, ki pa so si precej podobna; lahko jo razumemo kot zeleno diplomacijo (*green diplomacy* – večinoma v povezavi z EU), znotraj nje pa so se oblikovale tudi posebne veje. Dve taki sta podnebna

---

³ Več o Agendi 21 v poglavju 2. 3. 3. 3.

diplomacija, ki se ukvarja s podnebnimi spremembami (Adriazola in drugi 2013) in diplomacija trajnostnega razvoja, ki služi izvajanju načel trajnostnega razvoja z uporabo diplomacije kot instrumenta (Kjellen 2008, xvi).

Po svoji definiciji okoljska diplomacija obravnava vprašanja zaščite okolja in vzpostavljanja trajnostnega razvoja (Berridge in James 2003 v Pongrac in Udovič 2013, 135), problematika, ki jo obravnava, pa se nanaša predvsem na zmanjševanje onesnaževanja okolja po eni strani in na odpravljanje oz. zmanjševanje vzrokov tega onesnaževanja po drugi strani (Jazbec 2009, 89–90). Okoljska diplomacija je ključna za oblikovanje in uporabo okoljskega prava (Barboza 2011, 212). Prav tako pa je pri tej vrsti diplomacije pomembna in opazna vključenost civilne družbe (Bernauer in Betzold 2012, 63).

Posebnost okoljske diplomacije so tudi mednarodna okoljska pogajanja, ki se odvijajo na bolj birokratskem in tehničnem nivoju (Barston 2006, 154). Barston pomembne akterje v okoljski diplomaciji glede na njihove lastnosti umesti v pet različnih razredov, in sicer so lahko osebni (v angleškem originalu *personal*), kamor umeščamo nacionalne diplomatske predstavnike ali mednarodne civilne uslužbence, ki so na mednarodnih konferencah pogosto v vlogi predstavnikov določenih služb), institucionalni (mednarodne institucije s svojimi stalnimi uslužbenci oblikujejo številne agende, preučijo finančne, proračunske in projektne vložke), pogodbeni (v tem primeru države lahko kot gostitelji določene konference postanejo deležniki, na podlagi tega pa je spodbujena njihova nadaljnja aktivnost), taki s posebnim interesom in taki z interesom nadomestitve (angleško *substitution interest*), kar pomeni, da želijo akterji nadomestiti oz. preusmeriti osnovni cilj neke agende z novimi vprašanji, povezanimi s tehnično pomočjo, finančnimi mehanizmi, kar je značilno za švedsko diplomacijo (Barston 2006, 155–156).

Mednarodna okoljska pogajanja sovpadajo z značilnostjo, ki jo Jazbec (2009, 90) opredeli kot osrednjo: to je globalna konferenčna diplomacija, pomembna funkcija velikih okoljskih konferenc pa je usmerjanje nacionalnih vlad in drugih akterjev, da ukrepajo na nacionalni in lokalni ravni ter si prizadevajo za pozitivne spremembe (Vidmar 2007, 45). Danes naj bi bile procedure na vseh okoljskih konferencah standardizirane, uporabljajo pa se metode tradicionalne diplomacije, kar pomeni, da se v mednarodnem okoljskem vladanju glasovanja zelo izogibajo, proces odločanja pa temelji na konsenzu, ki se ga doseže že v okviru interesnih skupin (UNDP 2003, 86). Kot še zapiše Barston (2006, 152), predstavljajo kolektivne konference osnovni model za vse sedanje multilateralne konference, uporabljajo jih tako v okviru ZN, kot tudi drugih vladnih in nevladnih organizacijah.

Glede na posamezne značilnosti lahko konference razvrstimo v več različnih razredov (povzeto po UNDP 2003, 85):

- bilateralne ali multilateralne,
- z eno ali z več temami,
- *ad hoc* ali redne,
- s stalnim sekretariatom ali brez njega,
- take, ki služijo kot forum za splošne razprave,
- konference, na katerih se oblikuje priporočila vladam in nevladnim organizacijam, ki niso zavezujoča,
- konference, ki zagotavljajo mednarodno izmenjavo informacij,
- konference, ki služijo za oblikovanje osnutkov neke pogodbe ali drugih formalnih dokumentov.

Pri okoljski diplomaciji velja izpostaviti tudi prepletenost z drugimi tremi vejami diplomacije. Pomembno vlogo pri doseganju ciljev znotraj okoljske diplomacije tako igra personalna diplomacija, ki jo razumemo kot aktivnost diplomata, ki deluje brez formalne avtorizacije, vendar lahko njegovo osebno zavzemanje naredi problematiko veliko bolj razpoznavno (Berridge in drugi 2012). Mnogi predstavniki držav postanejo močno zavzeti in aktivni na določenih področjih, ki jih zanimajo, zaradi česar so nato politični in finančni podporniki številnih globalnih sporazumov in organizacij (Bernauer in Betzold 2012, 63).

Kot drugo vejo lahko izpostavimo paradiploMACIJO, ki jo razumemo kot take vrste spremenjeno diplomacijo, na katero so s svojim delovanjem vplivali tako nevladni, kot tudi nedržavni akterji (Jazbec 2011, 108). Pomeni tudi zunanjepolitično sposobnost poddržavnih entitet, da na mednarodnem nivoju neodvisno od države zagovarjajo svoje specifične mednarodne interese (Wolf 2007, 1 v Jazbec 2011, 110).

Tretja vrsta diplomacije, ki se prepleta z okoljsko diplomacijo, pa je znanstvena diplomacija. Kot smo že ugotovili, je vloga znanstvenikov in strokovnjakov v okvirih okoljske diplomacije izjemno pomembna in je tako (sicer odvisno od tematike) lahko tudi del znanstvene diplomacije, ki je v 21. stoletju ob definiranju globalnih problemov, kot so podnebne spremembe (The Royal Society 2010, 6), omejevanje revščine in jedrska razorožitev postala izredno pomembna (The Royal Society 2010, vii). Države se je med drugim polaščajo tudi takrat, ko lahko sodelovanje na znanstvenem področju izboljša mednarodne odnose držav (The Royal Society 2010, vi).

2.1.3 Odločevalci v okoljski diplomaciji

Kot rečeno, je za delovanje okoljske diplomacije značilno delovanje večjega števila akterjev. V mednarodno okoljsko vladanje so tako danes vpete suverene države, NVO-ji (nevladne organizacije), medvladne organizacije, znanstveniki ter tržno naravnani akterji, kot so recimo transnacionalne korporacije (Auerja 2000, 155).

Pestrost dejavnosti teh akterjev je velika. Najprej pogledimo delovanje države, za katero je delovanje na področju mednarodnih okoljskih pogajanj pogosto odvisno od specifičnih interesov – od okoljskih preferenc v sosednji državi, dezertifikacije, čezmejnega onesnaževanja, pomemben vpliv pa imajo tudi domači lobisti, kot so petrokemične, kemične in gozdarske družbe, ki si želijo vplivati na oblikovanje okoljske zakonodaje (Barston 2006, 155). V preteklosti se je pokazalo, da vlade same po sebi pogosto niso bile sposobne premagati globoko zakoreninjenih kulturnih in psiholoških ovir, ki bi lahko pripeljale do trajnostnega razvoja (Milbrath 1991 v Auer 2000, 155). Ta nemoč držav je spodbudila nastanek drugega pomembnega akterja, ki ga lahko identificiramo, in sicer nevladnih organizacij, kot so npr. Friends of the Earth, Greenpeace, WWF, ki so zelo aktivne na področju okoljevarstva (Vogler 2008, 199). Leta 1982 je bilo v državah v razvoju registriranih 2.230 okoljskih NVO-jev, v razvitih pa približno 13.000 (Caroll 1990, 23). Število okoljskih organizacij je z leti eksponentno naraščalo,⁴ kar je posledica prisotnosti številnih mednarodnih donatorjev (posameznikov ali skupine) in finančnih skladov, ki identificirajo okolje kot razvojno prioriteto (Fagan in Jehlička 2003). Razlog za vplivnost NVO-jev se skriva v globalni okoljski politiki, ki jo je okrepila globalizacija, ki jo po drugi strani krivimo za degradacijo okolja, saj spodbuja selitev industrije, odseljevanje prebivalstva z dežele ter vedno večjo potrošnjo (Vogler 2008, 194). Kot ugotavljata Van Deever in Carmin (2005, 285), je potencial okoljskih organizacij v veliki meri precej neizkoriščen, čeprav so te bogat vir idej, inovacij, informacij in znanja.

Razlika v delovanju med državami in nevladnimi organizacijami v kontekstu mednarodnega povezovanja je, da prve najpogosteje delujejo reaktivno, torej ko že pride do okoljskih katastrof. Tako delovanje pa ima po mnenju Barstona (2006, 151) navadno kratkotrajen učinek, čeprav lahko krize, ki vključujejo okoljske katastrofe ali pomembne premike v znanstvenem razumevanju, pripeljejo do oblikovanja sporazuma, kar bi se ob drugačnih pogojih zdelo precej nemogoče (Mitchell 2003, 453). Za razliko od držav pa delujejo nevladne organizacije

---

⁴ Po nekaterih podatkih je bilo leta 2005 26.000 organizacij, ki so kot cilj svojega delovanja navedlo ohranjanje in zaščito naravnega in človekovega okolja (Straughan in Pollak 2008, 2).

in institucije bolj proaktivno in ne čakajo, da pride do nesreč, temveč si prizadevajo prepričati druge o resnosti težav in vplivu posledic degradacije, še preden pride do naravnih nesreč. Pomembno vlogo igrajo tudi pri oblikovanju agend, spodbujanju k izvajanju študij, nudenju pomoči delovnim skupinam, predlagajo kompromise ter pregledujejo in predlagajo spremembe na mednarodnih konvencijah (Barston 2006, 157). Po Auerjevem mnenju (2000, 163) naj bi bila njihova primerjalna prednost pred državami tudi usmerjenost v zgolj en problem, neobremenjenost s teritorialno ali državno pripadnostjo ter njihova transparentnost.

K multilateralnosti na mednarodnem okoljskem področju je prispevala tudi Konferenca v Stockholmu leta 1972, ki je pripeljala do ustanovitve UNEP-a, prve medvladne okoljske organizacije in danes pomembnega akterja ter GEF-a (*Global Environmental Fund* – Svetovni okoljski sklad) (UNEP 2007a, 1–2), poleg tega pa tudi do ustanovitve ministrstev za okolje v nekaterih državah (Vogler 2008, 196). Število akterjev na področju mednarodne okoljske problematike je prva leta po Konferenci počasi raslo, danes pa je ta številka trikrat večja in število akreditiranih delegacij na določenih konferencah lahko preseže število 700, kar okoljsko precej razlikuje od vseh drugih oblik diplomacije (Barston 2006, 153). Razlog za to se skriva tudi v dejstvu, da se problematika okolja dotika številnih ministrstev (za turizem, ribištvo, okolje, kmetijstvo, znanost, razvoj idr.), zato na določeno konferenco države pošljejo večje število predstavnikov (Barston 2006, 156).

Danes se kot pomembnega akterja na področju zaščite okolja omenja EU, ki ji lahko pripisemo lastnosti federacije in konfederacije (Burgess 2000, 49) in je zato ne moremo kategorizirati niti kot organizacijo niti kot državo, igra pa vodilno vlogo na področju globalnega okoljskega upravljanja (Lenschow 2010, 308), saj s svojo politiko, ki temelji na pravilih notranjega trga, vpliva na okoljske politike 28 držav članic. S to politiko države članice omejuje, da ne presegajo predpisane stopnje zaščite (Scheuer 2006, 8). S humanitarno politiko in predpristopnimi mehanizmi pa vpliva tudi na nečlanice. Področje snovanja okoljske politike je tako eno od področij, na katerem je EU danes najaktivnejša (Lenschow 2010, 308).

Pomembno vlogo v zadnjih letih prevzema tudi civilna družba; konec koncev iz nje izvira prostovoljstvo v okviru NVO-jev, ki je pri okoljskih temah izredno zastopano (Falk 1992, 20). Trend naraščajočega pomena civilne družbe, katere zanimanje za okoljske probleme je sicer začelo naraščati v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja (Šabič in Pavšič 2011, 21), Bernauer in Betzoldova (2012, 63) pojasnjujeta z dvema razlogoma: civilna družba lahko, tako kot nevladne organizacije, zagotovi dragocene informacije in ekspertizo vladam in jim pomaga vzpostaviti učinkovite sporazume, kar je lahko še posebej pomembno v tistih državah, kjer

se vlade soočajo s proračunskimi omejitvami. Drug argument pa je, da civilna družba zagotavlja legitimnost medvladnim pogajanjem in delovanju ter zmanjša demokratični deficit v globalni politiki, ki se odvija daleč stran od domačih političnih aren in nacionalnega demokratičnega telesa.

Pomembnejšo vlogo, kot jim je namenjena danes, bi znotraj formiranja globalne zaščite okolja, po mnenju Auerja (2000, 156), morale igrati tudi lokalne institucije, saj je učinkovitost globalnih politik in zmožnost zagotavljanja trajnostnega razvoja odvisna predvsem od kompatibilnosti pristopov od zgoraj navzdol (*top – down*) in od spodaj navzgor (*bottom – up*), torej njihovega udejanjanja dogovorjenega in opozarjanja na problematiko. Poleg tega izpostavlja, da pri vprašanju okolja meje ne obstajajo, zato je veliko pomembneje, da sodelujejo lokalne skupnosti iz celotne geografske regije, ne glede na državo (Auer 2000, 175). Odnos ene države do naravnih virov lahko namreč močno vpliva na iste vire v drugi državi, zato je regionalno sodelovanje, ne glede na meje, ključno.

2.2 Trajnostni razvoj

2.2.1 Zgodovinski pregled

Za začetek razvijanja koncepta trajnostnega razvoja so glede na predelano literaturo ključni trije mejniki oz. tri pomembne študije in knjige. Prvi mejnik je študija Meje rasti, ki jo je leta 1972 izdal Rimski klub, v katerega so bili vključeni prestižni posamezniki, akademiki, znanstveniki, politiki in člani civilne družbe. V delu so opozorili, da gospodarska rast zaradi omejene razpoložljivosti naravnih virov ne more trajati v nedogled (Tolba 2008, 4 in Tome 2014, 2), saj je standard, kot ga poznamo v Evropi in ZDA (Združenih državah Amerike), mogoče vzdrževati le, če število ljudi na Zemlji ne bi preseglo dveh milijard (Blinc 2004, 8). Dve leti kasneje so na Konferenci v Stockholmu prilagodili opozorila Rimskega kluba in razjasnili povezavo med okoljem in razvojem. Predlagali so tak pristop, ki bi priznal družbenoekonomske dejavnike za številnimi okoljskimi težavami ter bi s primernim pristopom odpravljal posledice (Tolba 2008, 2).⁵

---

⁵ Leta 2004 se je Rimski klub ponovno sestel v Helsinkih, kjer so v dopoljnjeni izdaji knjige Meje rasti iz leta 1972, zapisali, da resnični trajnostni razvoj ni več mogoč, da je katastrofo, ki nas čaka, mogoče samo še omiliti (Blinc 2004, 10).

Drug pomemben mejnik predstavlja leto 1980, ko je IUCN izdal Svetovno strategijo ohranjanja narave in naravnih virov (*World Conservation Strategy*), s čimer se lahko zagotovi trajnostni razvoj. V Strategiji so natančno razdelali človekovo upravljanje biosfere na tak način, da lahko sedanji generaciji nudi trajnostno korist, ne da bi bile ob tem ogrožene potrebe in želje bodočih generacij (IUCN 1980, 18–19).

S pomočjo študij Rimskega kluba in IUCN-a so koncept trajnostnega razvoja dokončno razvili v Svetovni komisiji za okolje in razvoj pri Združenih narodih, v t. i. Brundtlandinem poročilu z naslovom *Naša skupna prihodnost* iz leta 1987 (Greene 2005, 457). Delo je nastalo kot posledica vedno večjih razlik v razvitosti Severa in Juga (Vogler 2008, 196) in predstavlja tretji pomembni mejnik. Zmanjševanje blaginje v razvitih deželah danes ni predstavljivo, še manj izvedljivo, izenačevanje standarda držav v razvoju pa bi pripeljalo do ekološke katastrofe, zaradi česar se je nato oblikoval koncept trajnostnega razvoja, ki naj bi omogočil razvoj sedanjim generacijam, ne da bi se s tem škodovalo okolju ali ogrožalo prihodnje generacije (Blinc 2004, 10). V desetletju po izdaji Brundtlandinega poročila se je interes za boljšo integracijo ekonomskih, socialnih in okoljskih dejavnikov v oblikovanje politik (angleško *policy process*) po mnenju Holtzove (2000, 286) bistveno povečal, kar se je odrazilo predvsem v uporabi novih instrumentov in institucij za doseganje ciljev. Tako so leta 1992 v Riu de Janeiru v sicer zelo širokem in nedorečenem smislu koncept sprejeli v obliki Agende 21, predstavljal pa je sredstvo za zmanjševanje škode, ki ga je okolju prizadejal človek (Beniston 2003, 5). Z Agendo 21 so določili temelje in izhodišča za določanje kazalcev trajnostnega razvoja, oblikovali pa so tudi Komisijo Združenih narodov za trajnostni razvoj, ki naj bi zagotovila učinkovito vzpostavljanje določil Vrha o Zemlji (Komisija Združenih narodov za trajnostni razvoj 2014). Stroški izvedbe priporočil Agende 21 v obdobju 1993–2000 naj bi po ocenah Sekretariata Konference Združenih narodov za okolje in razvoj iz leta 1992 znašali 561,5 milijarde dolarjev (Keating 1995 v Plut 2010, 232). Možnosti za doseg ciljev so takrat videli tudi v prerazporeditvi sredstev, ki so namenjena vojaškim dejavnostim, njihove stroške pa so na letni ravni ocenili na 1200 milijard dolarjev (Plut 2010, 232).

Leta 1997 je bilo na 19. posebnem zasedanju Generalne skupščine ZN sklenjeno, da bodo do vrha v Johannesburgu leta 2002 vse podpisnice pripravile lastne strategije trajnostnega razvoja. Zagotavljanje trajnostnega okolja z vključevanjem načel trajnostnega razvoja v nacionalno odločanje pa je bil tudi sedmi od osmih Razvojnih ciljev tisočletja OZN (Organizacija Združenih narodov), sprejetih leta 2000 (Vogler 2008, 1999). Leto 2002 je

pokazalo, da zadani cilji niso bili doseženi, da pa je Evropa, ki je sicer tudi največji pobudnik za reševanje bistvenih dilem na področju okolja, v zahtevani smeri storila največ (Slokar 2004, 42). Kljub temu da danes le malo držav dejansko prilagaja svojo razvojno politiko modelu sonaravno trajnostnega razvoja (Blinc 2004, 9), pa so koncept trajnostnega razvoja, tudi če morda v bolj populistične namene, države, akademiki in podjetniki v svojih razpravah uporabili večkrat kot katero koli drugo idejo (Bösselman 2007, 1; Milutinović in Živković 2014, 19).

2.2.2 Značilnosti trajnostnega razvoja in definicije

Klasično obliko definicije trajnostnega razvoja, po kateri ga dojemamo kot razvoj, ki izpolnjuje potrebe sedanosti, ne da bi škodil sposobnosti prihodnjih generacij, da izpolnjujejo svoje zahteve, je leta 1987 določilo že omenjeno Poročilo Brundtlandine komisije (Vogler, 2008, 199), bistvo koncepta temelji na ideji o poštenosti med generacijami, pa tudi med bogatimi in revnimi (*ibidem*). Doseže se ga lahko le z delovanjem na lokalni ravni, torej tam, kjer so lokalne skupnosti, nevladne organizacije in druga omrežja oz. deležniki vpeti v prostorske in druge politike (Ogrin 2012, 93).

Po svoji strukturi temelji trajnostni razvoj na treh stebrih (socialnem, ekonomskem in okoljskem), ki so medsebojno povezani, predvideva pa sočasni napredek v vseh in ne le enem od njih, saj bi takšno reševanje problematike lahko pripeljalo do poslabšanja v ostalih dveh (OZN 2003, 3). Parametri trajnostnega razvoja so široki, sovpadajo s fiskalno politiko, mednarodno trgovino, industrijskimi strategijami, posodobitvami tehnologije, delavskimi pravicami, življenjskimi pogoji, naravnimi viri, zaščito in zmanjševanjem onesnaževanja, kar pa istočasno predstavlja vse komponente razvoja (Tolba 2008, 7). Tem lahko dodamo še druge, ki so, denimo, opredeljeni v Planu B za Slovenijo (Slovenska fundacija za trajnostni razvoj 2012) in se nanašajo na področje prehranske samooskrbe, zelenega turizma ter energetske učinkovitosti. Večina NVO-jev in držav je razvila svoj sistem indikatorjev za spremljanje trajnostnega razvoja,⁶ sama pa bom v nadaljevanju naloge uporabila klasifikacijo po Lahu (2004, 19), ki opredeli področja (na katerih bo prišlo do sprememb zaradi okoljskih,

---

⁶ Po predlogu EEA je različne tipe indikatorjev razvila tudi Evropska Komisija, spremljajo pa ogroženost okolja. Indikatorje je razvijal Eurostat, ki vsaki dve leti objavi rezultate, dosežene na področju trajnostnega razvoja (Nikolova 2011, 5–6). Ti indikatorji so zelo kompleksni in segajo na različna področja, glede na področja pa jih ločimo na strukturne (spremljajo napredke Lizbonske strategije za rast delovnih mest in jih je 79), socialne, okoljske ter sektorsko okoljske (Evropska komisija 2009, 22–31).

ekonomskih in družbenih razmer) in pa tveganja, ki jih te spremembe prinašajo. S to klasifikacijo bom tudi sama skušala oceniti stanje in pomen trajnostnega razvoja za dinarsko regijo glede na tristeterno značilnost koncepta.

Tabela 2.1: Razmere, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju in težave, ki ga omejujejo.

	OKOLJSKE RAZMERE	EKONOMSKE RAZMERE	DRUŽBENE RAZMERE
Področja sprememb	<ul style="list-style-type: none"> - podnebje - urbanizacija - deagrarizacija - naravni viri 	<ul style="list-style-type: none"> - industrijska doba - globalizacija - ustvarjalnost - upravljanje, vodenje 	<ul style="list-style-type: none"> - sestava prebivalstva - znanost, šolstvo, zdravstvo - odnos do dediščine - informiranost
Tveganja	<ul style="list-style-type: none"> - naravne nesreče - izguba naravnih virov - nesmotrna raba prostora - lokalni odpori - nezakovitosti 	<ul style="list-style-type: none"> - slabi projekti - sporne tehnologije - nezanesljiv kapital - napačna raba človeških virov - tehnološke nesreče 	<ul style="list-style-type: none"> - neurejeni odnosi in programi - nezaposlenost - socialni problemi - neozaveščenost - bolezni - birokracija

Vir: Povzeto po Lah (2004, 19).

Če se dotaknemo še dojemanja trajnostnega razvoja v Sloveniji, je opaziti, da pri prevajanju samega termina nismo enotni. V literaturi sicer naletimo na več različic: trajnostni, trajnosten, vzdržen, uravnotežen ali sonaravno uravnotežen (Gantar 2004, 25), ki pa so po pomenu enake in po eni od definicij predstavljajo uporabo naravnih virov na način, da je njihova obnova še možna. Sama se bom v svoji nalogi držala termina trajnostni razvoj, saj je, kot pravita Pirnat in Anko (2001, 14 v Plut 2005, 86), ta termin v slovenski okoljski zakonodaji že zelo uveljavljen.

2.2.3 Doseganje trajnostnega razvoja v gorskem svetu

Ker se bo magistrsko delo ukvarjalo z doseganjem trajnostnega razvoja na območju Dinaridov, ki so gorska veriga, je treba razložiti razumevanje termina gorovje. Čeprav standardizirana svetovna definicija gorovij ne obstaja, precej pa se razlikujejo tudi definicije,

ki jih uporabljajo v državah, se je na podlagi študije UNEP-a, ki je beležila povprečno višino vsakega kvadratnega kilometra na Zemlji, določilo naslednje kriterije, kdaj določeno ozemlje imenovati gorstvo (Price 2004a, 2):

- kadar je nadmorska višina višja od 2.500 m,
- med 1.500 m in 2.499 m, če je naklon večji od 2 °,
- med 1.000 m in 1.499 m, če je naklon večji od 5 °,
- med 300 m in 999 m, če je lokalna nadmorska višina v polmeru 7 km večja od 300 m.

Zaradi naklona in povprečne višine, ki se giblje med 1000 in 2000 m nadmorske višine, lahko v ta okvir umestimo tudi Dinaride (Bogner in drugi 2012, 336–337).

Gorska območja so pomemben vir vode, energije, mineralov, gozdov, kmetijskih proizvodov, biotske pestrosti, pomembna so kot del globalnega ekosistema ter so vsekakor tudi območja za rekreacijo, zaradi česar jim je treba posvetiti veliko pozornosti (Beniston 2003, 5). Zasedajo 24 % svetovnih površin in predstavljajo domovanje 12 % svetovne populacije. Deset odstotkov svetovne populacije je neposredno odvisnih od gorskih virov, 40 % pa posredno prek vodnih virov, hidroenergetike, sečnje, mineralnih virov, rekreacije (Schild in Sharma 2011, 237). Na ARSO-u (Agenciji Republike Slovenije za okolje) gore opredelijo kot zadnja preostala nedotaknjena območja v Srednji in Vzhodni Evropi, zaradi slednjega, kakor tudi zaradi skrajne občutljivosti, pa jih je treba še posebej zaščititi (ARSO 2001, 166).

Trajnostni razvoj gora se po mnenju Pricea (2004b, 5) lahko doseže s čezmejnimi sodelovanjem, regionalnimi pristopi, saj so si ekonomske in kulturne značilnosti prebivalstva, živečega na gorskih območjih, ki se razteza čez več držav, v gorah bolj podobne med seboj, kot so si podobne s prebivalstvom v dolinah, četudi izhajajo iz njihove države. Skupen pa je goram tudi razvoj, ki se praviloma razvija po dveh trendih. Območja, ki so primarno odvisna od kmetijstva in gozdarstva, se danes soočajo s staranjem prebivalstva, kar je posledica odseljevanja. V območjih, kjer je dostopnost pripomogla k razvoju turizma, pa so populacije stabilne ali celo naraščajo (Price 2004a, 3). Zaradi očitnega pomena turizma za revitalizacijo območij je področje razvijanja trajnostnega turizma v gorah vključeno med drugim tudi v Agendo 21, ni pa odveč omeniti tudi sočasnega opozorila, da se mora pri tovrstni revitalizaciji še posebej upoštevati in zaščititi lokalne skupnosti ter njihov način življenja (Morgera 2011, 79).

Globalno gledano aktualne politike in programi sicer kažejo na naraščajočo predanost upravljanju z naravnimi viri, ki so trajnostno usmerjeni, kljub temu pa so prisotne ovire pri

oblikovanju teh politik, zaradi česar prehod na udejanjanje v praksi marsikje še ni mogoč (Harring 2013, 120). Ustanavljanje nacionalnih parkov je tako pomemben korak za preventivno zaščito območij, ki so biotsko, kulturno ali kako drugače raznolika. Poseben primer, ki naj bi skušal povezati raznolikost in se osredotočiti na trajnost, je zaščita gorovja s konvencijo, v kateri se določa različna področja, s posrednim ali neposrednim vplivom na kvaliteto narave. Prvi tak globalni primer je Alpska konvencija,⁷ katere primarni cilj je zagotoviti trajnostni razvoj Alp ne glede na državne meje. Z Alpsko konvencijo je bil vzpostavljen teritorialni okvir za skupne pristope, transnacionalne ukrepe in regionalno sodelovanje v Alpah (Stalni sekretariat Alpske konvencije 2011, 23), posebno funkcijo na sejah Alpske konference pa ima tudi EU (status opazovalke). Konvencija je vključno z nekaterimi ratificiranimi protokoli postala del prava EU (Ec.europa.eu 2013). Alpska konvencija in 13. poglavje Agende 21 sta imele neposreden vpliv na aktivnosti na področjih znanosti, mednarodnega povezovanja in nacionalnega mreženja.

Sicer pa znotraj EU, kjer gorska območja prepoznavajo kot območja, ki bodo zaradi vpliva podnebnih sprememb najbolj ogrožena, v tem trenutku posebno pozornost namenjajo Alpam in ne gorskemu svetu v EU na splošno, saj so po vzoru Baltiške, Donavske in Jadransko-Jonske makroregije razvili tudi Alpsko makroregijo, cilji katere so ohranjanje alpskega prostora kot enega najprivlačnejših območij v Evropi, izkoriščanje priložnosti za trajnostni in inovativni razvoj Alpske regije (Evropska komisija 2014b, 1). Je pa Evropska komisija v Strategiji EU o prilagoditvi podnebnim spremembam⁸ (Evropska komisija 2013, 9) gorska območja na splošno opredelila kot enega izmed treh ekosistemov, ki so najbolj občutljivi na posledice podnebnih sprememb, saj so se v zadnjih desetletjih soočili z nadpovprečnim segrevanjem, na področju gora pa se pričakuje bistvene spremembe v ekosistemu (izumiranje določenih živalskih in rastlinskih vrst, ki se ne bodo uspele prilagoditi na spremembe) ter v poplavih zaradi taljenja ledenikov.

---

⁷ Alpska konvencija – *Alpine Convention*. 1991. Podpisana 7. 11. 1991, v veljavi od 6. 3. 1995. Dostopno prek: http://www.alpconv.org/sl/convention/framework/Documents/20111215%20Framework_sl.pdf (16. avgust 2015).

⁸ Evropska komisija. 2013. *Strategija EU o prilagoditvi klimatskim spremembam- An EU Strategy on adaptation to climate change*, 16. april. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/clima/policies/adaptation/what/docs/swd_2013_138_en.pdf (16. avgust 2015).

2.3 Instrumenti zaščite okolja

2.3.1 Mednarodnopravni instrumenti zaščite okolja

Mednarodnopravni instrumenti služijo kot sredstvo za doseganje ciljev na tistih področjih, ki jih dojemamo kot mednarodne prioritete (UNDP 2003, 95), kamor vsaj deklarativno uvrščamo zaščito okolja. Z ratifikacijo takšnih instrumentov se države prostovoljno odpovejo določenim pravicam, ki jim kot suverenim državam pripadajo in se na določenem področju zavežejo k delovanju v mednarodni skupnosti (*ibidem*). Multilateralni instrumenti,⁹ kot so mednarodne pogodbe, sporazumi, protokoli in konvencije, ki danes oblikujejo mednarodno okoljsko pravo (Barboza 2011, 212), so poznani tudi pod kratico MEA (*Multilateral Environmental Agreements* – multilateralni okoljski sporazumi), ratificirani pa morajo biti s strani vsaj treh držav, navadno pa še kakšne mednarodne organizacije (Rogers in drugi 2012, 201). Največji porast MEA se je zgodil po drugi svetovni vojni, ko je bilo povprečno do leta 1972 podpisanih sedem pogodb na leto. Od leta 1973 do 1992 je bilo podpisanih 319 mednarodnih okoljskih sporazumov, med letoma 1993 in 2003 pa 193, kar priča o trendu naraščanja (Mitchell 2003, 438). Caldwell (1990, 16) je pred več kot dvajsetimi leti opozarjal, da je za doseganje dobrih okoljskih zavez treba več kot samo mednarodno sodelovanje držav, Susskind (1994, 24) pa je ravno tako v devetdesetih letih ugotavljal, da večina MEA nastane na pobudo mednarodnih organizacij (UNEP, sicer del sistema ZN, je treba še posebej izpostaviti). Leta kasneje so spremembo v naraščajoči transparentnosti in participaciji civilne družbe, nevladnih organizacij in drugih akterjev na mednarodni ravni zaznali v UNEP-u, a so ob tem opozorili tudi na še vedno naraščajoč trend sklepanja pogodb, ki pa se ne odraža nujno tudi v kvaliteti in učinkovitosti (UNEP 2007a, 10). Na to je opozoril tudi Mitchell (2003, 434), ki ugotavlja, da je od vseh podpisanih MEA veliko takšnih, ki (še) sploh niso stopili v veljavo ali pa so bili zamenjani s kakšnim drugim dokumentom.

---

⁹ Razlike med štirimi največkrat uporabljenimi mednarodnopravnimi instrumenti zaščite okolja povzemam po UNDP-jevi (2003, 98) obrazložitvi, pri čemer se pogodbe lahko razume tako v širšem (z njimi poimenujemo vse instrumente, ki so pravno zavezujoči) kot ožjem smislu, ko urejajo neko področje, ki mu želimo dati posebno težo ali slovesni prizvok. Konvencije so tudi okvirne multilateralne pogodbe, ki vzpostavljajo osnovne institucije, vsebujejo natančna določila in postopke. Tudi sporazume lahko razumemo v ožjem in širšem kontekstu. Lahko jih razumemo kot tiste instrumente, ki so manj formalni, pokrivajo teme z ožjim področjem kot konvencije ali pa sam termin sporazum uporabljamo za bilateralne ali omejene (*restricted*) multilateralne pogodbe. Protokoli pa so instrumenti, ki vsebujejo bolj specifične in konkretne obveznosti, ki izvajajo splošne cilje krovne konvencije.

Sicer pa v literaturi naletimo na različno razločevanje med posameznimi instrumenti, ki se jih države poslužujejo za zaščito okolja. Klasično razločevanje poteka glede na uporabo mehkega in trdega prava (Mitchell 2003, 432; Barston 2006, 156), pri čemer MEA (torej večino konvencij, pogodb, sporazumov in protokolov) uvrščamo v zadnjo skupino, mehko pravo pa je uporabljeno pri kodeksih, smernicah in deklaracijah in se jih v mednarodnem okoljskem vladanju najpogosteje poslužujejo, ko se pojavi potreba po instrumentu, ki ga bo mogoče hitro uporabiti (Barston 2006, 162). Pomena mehkih instrumentov oz. neformalnih sporazumov pa v kontekstu okoljskega globalnega vladanja ne gre zanemariti, saj so pomagali oblikovati in razvijati okoljsko pravo (Netherlands Scientific Council for Government Policy 1992, 45). Instrumente, kot so deklaracije, kodeksi, smernice in akcijski načrti, nekatere države lažje sprejmejo in jih tudi izvajajo, čeprav so nezavezujoče (Barston 2006, 163).

2.3.2 Ostali instrumenti zaščite okolja

Vse od Konference v Stockholmu, ki se je odvijala leta 1972, pa do danes, so se značilnosti sporazumov spreminjale, mednarodno okoljsko pravo pa je tako prešlo s področnih pogodb, ki sem jih omenila v prejšnjem odstavku, do okvirnih sporazumov (ter z njimi povezanih protokolov) in do sporazumov, ki so zelo regulativne narave (UNEP 2007a, 8). Tudi Haring ugotavlja (2013, 120), da se je v zadnjih nekaj letih fokus v okoljski politiki precej spremenil. Stare regulacije vidi kot precej rigidne, z njimi bi se bilo praktično nemogoče spopasti z današnjimi okoljskimi problemi. Na to je opozarjal tudi Nizozemski znanstveni svet (Netherlands Scientific Council for Government Policy 1992, 19), ki je v svojem poročilu navedel tudi, da so instrumenti za izvajanje okoljske politike preveč usmerjeni na učinke na ekonomskih področjih, zapostavlja pa se socialni kontekst oziroma trende, ki se kažejo v družbi, premalo je tudi vlaganja v razvijanje človekovega odnosa do narave. Mednarodni sporazumi, ki se oblikujejo v zadnjih nekaj letih, se zato precej razlikujejo od tistih, ki so nastali v desetletju po Stockholmski konferenci.

Interes po novih orodjih je v okoljskih politikah naraščal, privedel pa je do uvedbe ekonomskih spodbud, kot so okoljski davki, subvencije in druga tržno naravnana orodja (Haring 2013, 120). Mednarodnopravni dokumenti zato navadno danes vključujejo več instrumentov ali sredstev za doseg cilja (OECD 2007) in se s tem dotikajo področij, ki segajo tudi na področja ostalih politik. To so finančni ali ekonomski instrumenti, iz katerih lahko posamezne države ali tudi organizacije pridobijo pravico za črpanje sredstev, če pristopijo k različnim pogodbam (UNDP 2003, 96). Taka sredstva so na primer na voljo v okviru GEF (Sklad za

svetovno okolje – *Global Environment Facility*), instrumenta Svetovne banke, namenjenega projektom, usmerjenim v zaščito okolja in promocijo trajnostnega razvoja (GEF 2014), pa tudi EU, v okviru LIFE+, ki je edini izključno okoljski sklad EU, Evropskega razvojnega regionalnega sklada, Evropskega socialnega sklada, Kohezijskega sklada, Evropskega kmetijskega sklada za ruralni razvoj (Monkhouse in Farmer 2012, 4–7), za krepitev trajnostnega razvoja pa se v svojih aktivnostih zavzema tudi EBRD (*European Bank for Reconstruction and Development* – Evropska banka za raziskave in razvoj) ter drugi manjši skladi, usmerjeni v točno določena območja (Buzar 2008, 410).

Poleg finančnih instrumentov lahko v literaturi naletimo tudi na omembe drugih vrst instrumentov oz. sredstev za izboljšanje kvalitete okolja. Stoltonova in Dudley (2012, 5–6) opozorita na nekatere že razvite politično-ekonomske instrumente, ki pa jim po njenem mnenju še ni bilo namenjene dovolj pozornosti. Sem uvrščata plačilo za okoljske storitve (kar pomeni certificiranje proizvodov, zeleno javno nabavo, vzpostavitev višjih standardov in etiketiranj), spremembe oz. odprava subvencioniranja, kar je lahko škodljivo in služi kot podpora potrošnji fosilnih goriv, dodajanje vrednosti z zaščito področja ter vlaganje v ekološko infrastrukturo.

Instrument za zaščito okolja, na katerega je, sicer bolj v nacionalnem kontekstu, opozoril Nizozemski znanstveni svet (Netherlands Scientific Council for Government Policy 1992, 46), je tudi izobraževanje, ki pa ga pogosto ne dojemamo na tak način, čeprav bi z dodajanjem okoljskega osveščanja in možnih posledic okoljske degradacije v šolske programe lahko delovali lokalno, dosegli pa globalni učinek. Tudi Susskind (1994, 136) se v svoji knjigi sicer zavzema za izobraževanje, a kot akterja, ki bi ga morali na tem področju izpostaviti, omenja medije in njihov vpliv na osveščenost ljudi.

Za ustrezno zaščito okolja je treba v nek zavezujoč dokument vključiti navadno več različnih že navedenih instrumentov, saj, kot opozarjata Gunningham in Sinclair (1999, 50), lahko uporaba samo enega instrumenta poleg prednosti vsebuje tudi slabosti, ki dokumentu onemogočajo, da bi okoljske probleme v različnih kontekstih obravnaval enako uspešno. Pri tem poudarjata, da je ključno, da se ohranjanja narave lotimo večplastno, z uporabo različnih orodij, kljub temu pa premišljeno in na podlagi prej opravljenih analiz.

Takšne instrumente za ocenjevanje ogroženosti okolja in okoljski monitoring razvijajo NVO-ji, medvladne organizacije, EU in nekateri drugi akterji, ki smo jih opredelili tudi kot odločevalce okoljske diplomacije. EU ima razvite številne mehanizme in programe, kot je na

primer Mreža za zeleno diplomacijo,¹⁰ z njimi pa upravljajo različne institucije pod njenim okriljem. Tak primer je EEA (*European Environmental agency* – Evropska okoljska agencija), ki ima razvit model DPSIR (*Driving forces, Pressures, State, Impacts and Response (methodology)*) – (metodologija določanja) gonilnih sil, pritiskov, stanja, vplivov in odzivov),¹¹ program ESPON (*European Observation Network, Territorial Development and Cohesion* – Evropska mreža za opazovanje prostorskega razvoja in kohezije),¹² Natura 2000,¹³ EIA (*Environmental Impact Assessment* – Presoja vplivov na okolje),¹⁴ SOER (*State of the Environment Report* – Poročilo o stanju okolja),¹⁵ EIONET (*European Environment Information and Observation Network* – Evropsko okoljsko informacijsko in opazovalno omrežje),¹⁶ SEIS (*Shared Environmental Information System* – Skupni okoljski informacijski

---

¹⁰ Gre za instrument EU, ki je fleksibilen in neuraden instrument, deloval pa naj bi v smeri boljše integracije okoljskih politik EU v prakse v okviru zunanjih odnosov. Mreža uporablja obsežne diplomatske mreže držav članic, da bi na učinkovit način pridobivali in zbrali informacije, njeni uradniki pa se ukvarjajo s temami, ki se v ministrstvih za zunanje zadeve in njihovih diplomatskih misijah navezujejo na mednarodno okolje in trajnostni razvoj (Evropska služba za zunanje delovanje 2014).

¹¹ DPSIR je metoda za ocenjevanje stanja okolja, ki tudi temelji na spremljanju določenih indikatorjev in jo je po vzoru OECD-ja razvila EEA (Gabrielsen in Bosch 2003, 6). Z metodologijo DPSIR se izvaja integrirano ocenjevanje okolja, je okvir, ki se ga uporablja za organizacijo in pojasnjevanje informacij o stanju okolja, ki nastanejo kot vzročna veriga interakcije človeka z okoljem (DABEO 2010, 3).

¹² ESPON je program, katerega cilj je na podlagi aplikativnih raziskav zbirati podatke o evropski teritorialni strukturiranosti, trendih, perspektivah in vplivih politike (ESPON 2014a). Podpira razvoj politik s ciljem ozemeljske koherentnosti in harmoničnega razvoja evropskega ozemlja, proračun pa je financiran s strani Evropskega regionalnega razvojnega sklada, držav članic EU in Islandije, Lichtensteina, Norveške in Švice (ESPON 2014b). Projekt na Zahodnem Balkanu (*Data and indicators of Western Balkans*) se je v Albaniji, Makedoniji, Črni gori, Srbiji ter Bosni in Hercegovini izvajalo med letoma 2005 in 2006 (ESPON 2014b).

¹³ Natura 2000 predstavlja omrežje, ki so ga vzpostavile države članice EU, z njimi pa želijo ohranjati stanje naravnih in vodnih ekosistemov in obnavljati ugodno stanje vrst in življenjskih prostorov (Toman 2013, 6).

¹⁴ EIA je formalni postopek, ki se uporablja za napovedovanje okoljskih posledic (tako pozitivnih kot tudi negativnih) načrta, politike, programa ali projekta, tako da predlaga ukrepe za prilagoditev vplivom na sprejemljivo raven z namenom poudarjanja učinkovitega in trajnostnega razvoja (Evropska komisija 2014a).

¹⁵ SOER 2010 ali tudi Poročilo Evropsko okolje – stanje in izgledi 2010 je v prvi vrsti namenjeno oblikovalcem politike v Evropi in drugod, snovalcem in izvajalcem politik, tako držav članic EU kot tudi njenih sosednjih držav, ki lahko prispevajo k izboljšavam okolja v Evropi. Vanj so vključene 4 ključne ocene: tematske ocene 13 tematik, raziskovalna ocena globalnih megatrendov, niz nacionalnih okoljskih ocen in sintezo (EEA 2014a).

¹⁶ Eionet je partnersko omrežje EEA in njenih članov ter sodelujočih držav, ki vključuje približno 1.000 strokovnjakov in več kot 350 nacionalnih institucij. Omrežje podpira zbiranje in organizacijo podatkov, razvoj in širjenje informacij o evropskem okolju (European Environment Information and Observation Network 2014).

sistem).¹⁷ V literaturi pogosto naletimo tudi na študije oz. ocene po EPI (*Environmental Performance Index – Indeks okoljske učinkovitosti*),¹⁸ MA (*Millennium Assessment- Ocena tisočletja*), LTG (*Limits to growth – Meje rasti*) in ESI (*Environmental Sustainability Index – Indeks okoljske trajnosti*).¹⁹ Svoje instrumente ima razvite tudi OZN in njegove specializirane agencije, še posebej UNEP (tak je na primer Program upravljanja ekosistemov) in Komisija za trajnostni razvoj, ki je razvila Indikatorje trajnostnega razvoja (UNDP 2003, 209) ter tudi OECD (*Organisation for Economic Cooperation and Development – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj*), zaradi njihove množičnosti pa težko omenimo prav vse. Posebej izpostavljeni v delu so različni modeli EU, saj so države Dinarskega loka v predpristopni fazi, kar pomeni, da bodo lahko ugotovitve oz. instrumente uporabljale in prenašale v svoje domače sisteme.

2.3.3 Instrumenti zaščite gorstev

2.3.3.1 Primer Alpske konvencije

Alpe so najvišja zahodnoevropska gorska veriga, ki se od zahoda razteza čez Francijo, Italijo, Švico, Nemčijo, Avstrijo in Slovenijo ter Lihtenštajn in Monako. Do nastanka Alpske konvencije, prve mednarodne konvencije za zaščito gora, ki velja v vseh državah, ki so del

---

¹⁷ Skupni okoljski informacijski sistem je namenjen zbiranju, izmenjavi ter uporabi podatkov in informacij, potrebnih za oblikovanje in izvajanje okoljske politike. Vzpostavitev sistema SEIS je predviden znotraj EU, a se bodo njegova načela spodbujala tudi v okviru odnosov s tretjimi državami, zlasti državami kandidatkami za pristop in sosednjimi državami, pri čemer se bo prizadevalo za to, da bodo lahko te države sodelovale pri sistemu SEIS (EEA 2014b).

¹⁸ EPI (*Environmental Performance Index – Indeks okoljske uspešnosti*) je projekt, pri katerem sodelujejo YCLEP (*Yale Center for Environmental Law and Policy – Center za okoljsko pravo in politiko Yale*), CIESIN (*Center for International Earth Science Information Network at Columbia University*), Svetovni ekonomski forum (*World Economic Forum*) ter dve fundaciji (EPI 2014g). EPI izračunavajo na podlagi upoštevanja 22 indikatorjev, ki odražajo okoljske podatke z nacionalnega nivoja. Indikatorje nato združijo v 10 kategorij (vplivi na zdravje, kvaliteta zraka, voda in sanitarne razmere, vodni viri, kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, biodiverziteteta in habitati ter klima in energetika (*ibidem*). Več pod opombo 33.

¹⁹ LTG, MA, ESI in EPI so po mnenju Andreja Kirna (2006, 658–659) doslej najboljše makrodružbene okoljske študije o medsebojnem učinkovanju družbenih ekosistemov, pri čemer so poudarki raziskovalnih ciljev različni. Za primer: ukrepi v okviru MA, EPI in ESI predvidevajo, da je znotraj paradigme rasti in kapitala možno ustavljati oz. ustaviti degradacijo narave, medtem ko se model LTG ne umešča znotraj paradigme ekonomske rasti, temveč upošteva tudi meje ekosistemov, ki ne dopuščajo trajne ekonomske rasti.

Alp, so pripeljale pobude in pritiski s strani nevladne organizacije CIPRA (*Commission Internationale pour la Protection des Alpes* – Društvo za zaščito Alp), ki je že leta 1952 začela opozarjati na potrebo po skupni zaščiti Alp (Robinson 2011, 316), znotraj nje pa so bili aktivni tudi slovenski posamezniki (npr. Angela Piskernik).²⁰ CIPRA je v Alpski konvenciji še danes prisotna kot opazovalka.

Alpsko konvencijo se je torej vzpostavilo s pristopom od spodaj navzgor, pri čemer je od pobude do vstopa v veljavo (kar je bilo tri mesece po ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi s strani vsaj treh držav – celoten seznam po državah je prikazan v Tabeli 2.3) moralo preteči dolgih 39 let, danes pa predstavlja instrument, ki od leta 1991 povezuje 8 držav pogodbenic (Avstrija, Francija, Italija, Lihtenštajn, Nemčija, Kneževina Monako, Slovenija, Švica in EU) in 17 nevladnih opazovalcev, ki so podrobneje opredeljeni v Tabeli 2.2 (Scheurer in Jost 2012, 92 in Alpska konvencija 1991, člen 12). Države članice letno prispevajo članarino, ki se jo izračuna na podlagi posebne formule, pri čemer se upošteva geografsko območje definirane gorske regije, število prebivalcev in BDP (Bruto domač proizvod) posamezne države (Sandej 2011, 116), za Slovenijo pa znaša 34.000 evrov (Bartol 2014). Financiranje projektov v Alpski konvenciji je postalo lažje, ko so znotraj finančnih mehanizmov EU (gre za sodelovanje znotraj *Interreg*), ustanovili Program območja Alp (*Alpine Space Programme*), namenjenega izključno državam v Alpski regiji za učinkovito čezmejno sodelovanje (UNEP 2010, 39).

---

²⁰ Dr. Angela Piskernik, prva slovenska doktorica znanosti, je bila koroška Slovenka, rojena leta 1886 v Lobniku pri Železni Kapli. Njeno delovanje je posebej pomembno od druge svetovne vojne naprej – objavljala je v reviji *Proteus*, dosegla je ustanovitev Gorske straže, sodelovala je pri ustanovitvi Triglavskega narodnega parka in obnovitvi alpskega vrta *Juliana* v Trenti, bila je direktorica Prirodoslovnega muzeja v Ljubljani, sodelovala je pri pripravi zakonske zaščite več drugih krajinskih parkov in bila pobudnica za ustanovitev strokovne revije *Varstvo narave*. 28. 6. 1959 so ji v Grenoblu izročili kolajno in jo za dolgoletno in aktivno sodelovanje v Zavodu CIPRA imenovali za častno članico. Ob njeni osemdesetletnici ji je jugoslovanski predsednik Josip Broz Tito podelil red zaslug za narod z zlato zvezdo, za posebne zasluge dosežene pri delu na področju znanstvenega, kulturnega in družbenega razvoja države. Po sklepu kuratorija Van Tienhovne nagrade za zasluge na področju varstva narave ji je hamburški sklad F. V. S. podelil nagrado – 10.000 nemških mark za ustanovitev Triglavskega narodnega parka (Stergar 2004, 233–257).

Tabela 2.2: Status opazovalke v Alpski konvenciji

Organizacije in telesa, ki imajo v AK status uradne opazovalke
AEM – (<i>European Association of Elected Representatives from Mountain Areas – Evropsko združenje izvoljenih predstavnikov iz gorskih območij</i>)
Omrežje občin – Povezanost v Alpah
Alparc (Mreža zavarovanih območij v Alpah)
Zveza Alpe-Jadran
Alpsko mesto leta
Arge Alp
CIPRA
Club Arc Alpin
Euromontana
FACE (<i>Federation of Associations for Hunting and Conservation of the EU – Zveza društev za lov in ohranjanje v EU</i>)
FIANET (<i>International Federation of National Associations of Cable Car Operators – Združenje upravljavcev žičniških naprav</i>)
ISCAR (<i>The International Scientific Committee on Research in the Alps – Mednarodni znanstveni odbor o raziskovanju v Alpah</i>)
IUCN
Interreg – program Območje Alp
Pro Mont Blanc
UNEP
WWF

Vir: Alpska konvencija (2014b)

Institucionalni okvir Alpske konvencije omogoča multinacionalno, večnivojsko sodelovanje več deležnikov, za vse pogodbenice pa je zavezujoča samo okvirna konvencija. Protokolov, ki zadevajo urejanje prostora in trajnostni razvoj, varstvo narave in urejanje krajine, hribovsko kmetijstvo, gorski gozd, turizem, energijo, varstvo tal, promet, pa do danes še niso podpisale vse države članice Alpske konvencije (Scheurer in Jost 2012, 92). Da bi lahko začel veljati, ga morajo ratificirati 3 države (Alpska konvencija 1991, čl 11). Konvenciji sta bila dodana še dva dodatna protokola, in sicer Protokol h Konvenciji o varstvu Alp o reševanju sporov in Protokol o pristopu Kneževine Monako h Konvenciji o varstvu Alp (Alpska konvencija 2014a). Leta 2006 sta bili sprejeti dve ministrski deklaraciji: Deklaracija o prebivalstvu in kulturi in Deklaracija o podnebnih spremembah (*ibidem*).

Tabela 2.3: Protokoli in Deklaracije k Alpski konvenciji v veljavi po državah

	Veljavnost protokolov po posameznih državah po datumih ²¹								
	AVSTRJA	ŠVICA	NEMČIJA	FRANCIJA	LIHTENŠTAIN	ITALIJA	MONAKO	SLOVENIJA	EU
Okvirna konvencija	6. 3. 1995	28. 4. 1999	6. 3. 1995	15. 4. 1996	6. 3. 1995	27. 3. 2000	22. 3. 1999	22. 8. 1995	14. 4. 1998
PROTOKOLI									
Urejanje prostora in trajnostni razvoj	18.12. 2002	X	18. 12. 2002	11. 10. 2005	18. 12. 2002	7. 5. 2013	27. 4. 2003	28. 4. 2004	X
Hribovsko kmetijstvo	18. 12. 2002	X	18. 12. 2002	15. 2. 2005	18. 12. 2002	7. 5. 2013	X	28. 4. 2004	6. 10. 2006
Varstvo narave in urejanje krajine	18. 12. 2002	X	18. 12. 2002	11. 10. 2005	18. 12. 2002	7. 5. 2013	8. 2. 2005	28. 4. 2004	X
Gorski gozd	18. 12. 2002	X	18. 12. 2002	11. 10. 2005	18. 12. 2002	7. 5. 2013	X	28. 4. 2004	X
Turizem	18. 12. 2002	X	18. 12. 2002	11. 10. 2005	18. 12. 2002	7. 5. 2013	27. 4. 2003	28. 4. 2004	6. 10. 2006
Varstvo tal	18. 12. 2002	X	18. 12. 2002	11. 10. 2005	18. 12. 2002	7. 5. 2013	27. 4. 2003	28. 4. 2004	6. 10. 2006

²¹ X = ni v veljavi.

Energija	18. 12. 2002	X	18. 12. 2002	11. 10. 2005	18. 12. 2002	7. 5. 2013	X	28. 4. 2004	6. 10. 2006
Promet	18. 12. 2002	X	18. 12. 2002	11. 10. 2005	18. 12. 2002	7. 5. 2013	X	28. 4. 2004	25. 9. 2013
Reševanje sporov	18. 12. 2002	X	18. 12. 2002	15. 2. 2003	18. 12. 2002	7. 5. 2013	27. 4. 2003	28. 4. 2004	X
Dodatni protokol iz Monaka	22. 3. 1999	28. 4. 1999	22. 3. 1999	22. 3. 1999	22. 3. 1999	7. 8. 2004	22. 3. 1999	22. 3. 1999	22. 3. 1999

Vir: Alpska konvencija (2014a).

Najpomembnejše telo Alpske konvencije je Alpska konferenca, ki je politično-odločevalski organ, sestavljajo pa ga ministri držav pogodbenic in opazovalci. Zasedanja Alpske konference se kot opazovalci lahko udeležijo delegati ZN, natančneje njihovih posebnih organizacij (UNEP in njihova Regionalna pisarna za Evropo Programa Združenih narodov za okolje), Sveta Evrope in vse evropske države. Prav tako lahko kot opazovalci sodelujejo čezmejna združenja alpskih teritorialnih skupnosti in mednarodne nevladne organizacije (Ogrin 2012, 93). Poleg Alpske konference delujejo v okviru Alpske konvencije tudi Stalni odbor, ki je njen izvršilni organ, Odbor za preverjanje, ki je tisto telo, ki nadzoruje izvajane Alpske konvencije na ravni držav, ter Stalni sekretariat, ki je koordinacijsko telo (Stalni sekretariat Alpske konvencije 2011).

Izmed držav, ki so ratificirale Alpsko konvencijo, je najbolj zavzeta za njeno implementacijo Avstrija, ki poleg uporabnih ukrepov na lokalni ravni (turizem brez avtomobila, biosferni rezervati) tudi na zakonodajni ravni zaposluje pravne strokovnjake, ki ugotavljajo, kako določila Alpske konvencije skladno, brez pretiranih vplivov, vpeljati v aktivnosti v prostoru (Ogrin 2005, 261), poleg tega pa so Avstrijci razvili tudi idejo o okoljskem ombudsmanu, ki bi se udeleževal političnih in upravnih posvetov s področja narave (Krämer 2011, 31).

V literaturi zasledimo deljena mnenja o uspešnosti in pomenu konvencije, zato sem po mnenju vprašala tudi svoje sogovornike. Skoberne (2013) je mnenja, da je Alpska konvencija

do danes bila učinkovita na področju povezovanja in izmenjave mnenj, Kebe (2013) kot dobre rezultate Alpske konvencije vidi podeljevanje nazivov za alpsko mesto leta, vzpostavitev združenja občin, združenja podjetij in združenja nevladnih organizacij, izvirajočih s tega območja. Onida (2013) pa meni, da se potencial Alpske konvencije ni izkoristil,²² zaradi tega pa ni spoštovana, kot bi si zaslužila in ni vplivna, kot bi morala biti. Na pomenu je po njegovem mnenju na mednarodnem nivoju pridobivala predvsem kot model za zaščito gorskih sistemov, znotraj alpskega območja pa le ponekod na lokalnem nivoju. Bartolova (2014) konvencijo vidi kot dodano vrednost, ki s protokoli uspešno povezuje posamezna različna področja in jo na operativni ravni ocenjuje kot zelo uspešno.

Pomen Alpske konvencije bo po Onidinem mnenju ogrožen po vpeljavi nove Strategije za Alpsko makroregijo, ki jo je predstavila EU (Onida 2013). S tem se je usmerila v formacijo novega dokumenta, namesto da bi se okrepila moč Alpske konvencije, kar se Onidi (*ibidem*) zdi popolnoma nepotrebno, saj so vse države, ki bodo del Strategije za Alpsko makroregijo, že članice AK. Članice slednje so tudi nekatere države nečlanice EU, s čimer lahko vpliva v vsej regiji, njeno moč pa se bi z ratifikacijo protokolov, ki še niso v veljavi, še povečalo (Tabela 2.3). Dejstvo je, da bosta s tem na enem področju na podoben način delovala dva dokumenta. Dodaten problem utegne biti koordinacija. Tak primer je že Slovenija, kjer so različne osebe oz. službe pristojne za Alpsko konvencijo in izvajanje Strategije za Alpsko makroregijo, po mnenju Bartolove (2014), pa sodelovanje med njimi zaradi razpusta medresorske koordinacijske skupine ne poteka tako, da bi bili učinkoviti.²³

2.3.3.2 Primer Karpatske konvencije

Karpati so največja evropska gorska veriga, ki se razteza čez sedem Srednje- in Vzhodno-evropskih držav,²⁴ ki so se leta 2003 povezale in podpisale Karpatsko konvencijo v želji, da bi se območje trajnostno razvijalo in bi se zaščitilo ogrožena območja (Sandej 2011, 112). Karpatska konvencija, ki je sicer nastala po vzoru Alpske konvencije, se od nje v številnih točkah

---

²² Pri tem Onida (2013) poudarja neizkoriščene možnosti znotraj protokolov o turizmu, kmetijstvu in energiji, kjer se nekatera območja, namesto, da bi medsebojno sodelovala, še vedno dojemajo kot konkurenti.

²³ Delovanje medresorske koordinacijske skupine je podrobneje opisano v poglavju 4.4, združevala pa je predstavnike sedmih ministrstev in dveh vladnih uradov (Naprudnik 2003, 9), in sicer resorna ministrstva, predstavnike regionalne in lokalne ravni (alpske občine), predstavnike nevladnih organizacij (CIPRA in PZS) ter TNP, Park Škocjanske jame, Kamniško-Savinjske Alpe, kot javni zavodi (MZIP 2014a).

²⁴ Te države so Češka, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška, Srbija in Ukrajina.

precej razlikuje (Onida 2013 in Sandei 2011, 113). Onida (2013) izpostavi, da Karpatska konvencija združuje države, ki imajo na voljo manj finančnih sredstev, v primerjavi z Alpsko konvencijo so v njej slabše organizirani in imajo manj usposobljen kader. Kot omeni Sandei (2011, 116), Karpatska konvencija nima lastnih finančnih sredstev, kakor jih ima Alpska konvencija, ki pridejo s strani članarin držav članic, poleg tega pa meni, da bi bilo v državah članicah Karpatske konvencije treba uskladiti zakone, da bi konvencija bila v skladu z regionalnimi razvojnimi politikami in zakoni. Pri tem izpostavi neenotno geografsko zamejevanje Karpatske regije, do katere prihaja na različnih nivojih v različnih organizacijah, kar dela okvire njihovega delovanja nejasne. Težava, ki jih po mnenju Onide še omejuje, je delovanje po sistemu od zgoraj navzdol, zaradi česar je konvencija na lokalnem nivoju neučinkovita. S Karpatsko konvencijo upravljajo ministrstva in UNEP na Dunaju, s tem pa sekretariat ni neodvisen, kot je to v primeru Alpske konvencije (Sandej 2011), lokalno prebivalstvo pa skoraj ni vpleteno (Onida 2013). Uradni jezik je angleški, kar predstavlja še težji prenos znanja oz. ugotovitev na lokalno raven, saj številni upravljavci parkov, ki so starejših generacij, jezika ne razumejo (UNEP 2010, 38).²⁵ A je do vzpostavitve konvencije vendarle prišlo zaradi visoke pripravljenosti držav po sodelovanju (Sandej 2011, 113), po mnenju Onide (2013) pa je za utrjevanje vloge konvencije pri zagotavljanju trajnostnega razvoja v Karpatih pomemben čas, da se razvijejo in postanejo vplivnejši akter v državah članicah Karpatske konvencije.

2.3.3.3 Agenda 21, poglavje 13

Agenda 21 je leta 1992, kakor tudi 177 drugih držav, Slovenija podpisala na konferenci v Riu de Janeiru. Cilji Agende 21 so bili najti nove načine okrepitve sonaravnih, okolju prilagojenih dejavnosti, kot pa je že omenjeno zgoraj, so z Agendo 21²⁶ določili tudi temelje in izhodišča za določanje kazalcev trajnostnega razvoja ter oblikovali tudi Komisijo Združenih narodov za trajnostni razvoj (Plut 1999, 53–54), predstavlja pa tudi prvi resni in vseobsegajoči programski dokument, ki je bil oblikovan z namenom mednarodne zaščite okolja (Šabič in Pavšič 2011, 25). Potreba po trajnostnem razvoju gorskih sistemov, njihova vloga in ogroženost so v Agendi 21 opredeljena v 13. poglavju (Beniston 2003, 5), kar Sheurer in Jostova

---

²⁵ Za primerjavo: uradni jeziki v Alpski konvenciji so štirje: slovenski, francoski, nemški in italijanski, države pa sproti zagotavljajo ustrezne prevode. Zaradi ratifikacije Alpske konvencije s strani EU se dokumenti prevajajo tudi v jezike EU.

²⁶ Generalna skupščina. 1992. *Agenda 21. Chapter 13- Sustainable mountain development*. Dostopno prek: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/68/307&Lang=E (16. avgust 2015).

(2012, 92) vidita kot začetek politične globalizacije gora, v omenjenem poglavju pa je bil tudi prvič opredeljen koncept trajnostnega razvoja gorovij (Price 2004a, 1). Od takrat je bil koncept vpeljan v številne evropske in panevropske institucije, institucije EU, regionalne institucije in nacionalne vlade (*ibidem*), zagotavljanje trajnosti pa želijo v gorskih območjih doseči tudi s kohezijskimi in integracijskimi politikami ter tudi z multisektorskimi in regionalnimi pristopi (Nikolova 2011, 5–6). Pod cilji Poglavja 13 je navedeno, da morajo države izvajati analize stanja okolja, vzdrževati bazo podatkov, izboljšati tehnologijo, ustvariti komunikacijsko omrežje za organizacije, ki se ukvarjajo z gorskimi temami, izboljšati koordinacijo na regionalnem nivoju ter oblikovati informacijske sisteme z ocenami okoljskih tveganj in naravnih nesreč. V poglavju pa se državam predlagajo tudi aktivnosti, med katerimi so razvijanje ustreznih mehanizmov in ustanavljanje potrebnih institucij, ki bi zagotavljale trajnostni razvoj gorskih sistemov (Generalna skupščina 1992, točka 13. 6). Predvsem pa se v poglavju poudarja pomembnost sodelovanja z regionalnimi in mednarodnimi organizacijami.

2. 4 Kratka refleksija na dosedanje ugotovitve

V okviru magistrskega dela okoljsko diplomacijo torej razumemo kot sredstvo za doseganje trajnostnega razvoja na mednarodni ravni, ključno za oblikovanje in uporabo okoljskega prava, na pomenu pa je ta vrsta diplomacije pridobivala vse od srede osemdesetih naprej, ko se je povečevala tudi vloga znanstvenikov v sami diplomaciji. V njeno delovanje je vpetih več različnih akterjev, ne le suverene države, pač pa tudi NVO-ji, ki danes predstavljajo tiste akterje, ki delujejo proaktivno, spodbujajo k izvajanju študij in vplivajo na oblikovanje agend na mednarodnih konferencah ali pogajanjih. V evropskem okvirju kot posebej pomembno velja izpostaviti njihovo vlogo pri delovanju od spodaj navzgor oz. »*bottom up*«, medtem ko pri delovanju od zgoraj navzdol oz. »*top down*« kot pomemben snovalec okoljske politike izstopa EU, saj s svojimi odločitvami vpliva na ravnanje na področju okolja v 28 državah članicah, poleg tega pa je okoljski aspekt pogosto vključen tudi v humanitarno politiko EU in pa v predpristopne mehanizme.

Če po definiciji okoljska diplomacija torej pomaga zagotavljati trajnostni razvoj na mednarodni ravni, slednje pomeni, da mora delovati tako na ekonomskem, socialnem kot tudi okoljskem področju, ki so trije stebri, na katerih je postavljen koncept trajnostnega razvoja. Ker pa je magistrsko delo usmerjeno v zagotavljanje trajnostnega razvoja v gorskem območju, bo poseben poudarek dan tudi na povezovanju teh treh stebrov v gorskih predelih, ki veljajo za

območja, ki jih bodo podnebne spremembe najbolj prizadele. Glede na raznolike instrumente, predstavljene v teoretskem delu, s katerimi države prispevajo k trajnostnemu razvoju, bo posebna pozornost usmerjena v dosedanje aktivnosti držav, s katerimi so zaščitila svoje okolje in delovale znotraj treh stebrov trajnostnega razvoja.

Prvi zavezujoč mednarodni dokument, ki je koherentno zajel področja trajnostnega razvoja v gorskem svetu, je leta 1991 sprejeta Alpska konvencija, katere cilj je zagotoviti ravno slednje, trajnostni razvoj v celotnem območju Alp, torej vseh državah, čez katere se gorovje razteza. Danes Alpska konvencija predstavlja vzorčni primer za trajnostno upravljanje z gorskimi predeli, smernice in načine, kako doseči trajnostni razvoj pa vsebuje tudi Agenda 21, ki je po naravi sicer nezavezujoč dokument, je pa Poglavlje 13 posvečeno področju gora, v njem pa je zapisano, da se od držav pričakuje izvajanje analiz stanja okolja, vzdrževanje baze podatkov, izboljšanje tehnologije, ustvarjanje komunikacijskega omrežja za organizacije, ki se ukvarjajo z gorskimi temami, izboljšanje koordinacije na regionalnem nivoju ter oblikovanje informacijskih sistemov z ocenami okoljskih tveganj in naravnih nesreč, prav tako pa ustanavljanje potrebnih institucij, ki bi zagotavljale trajnostni razvoj gorskih sistemov.

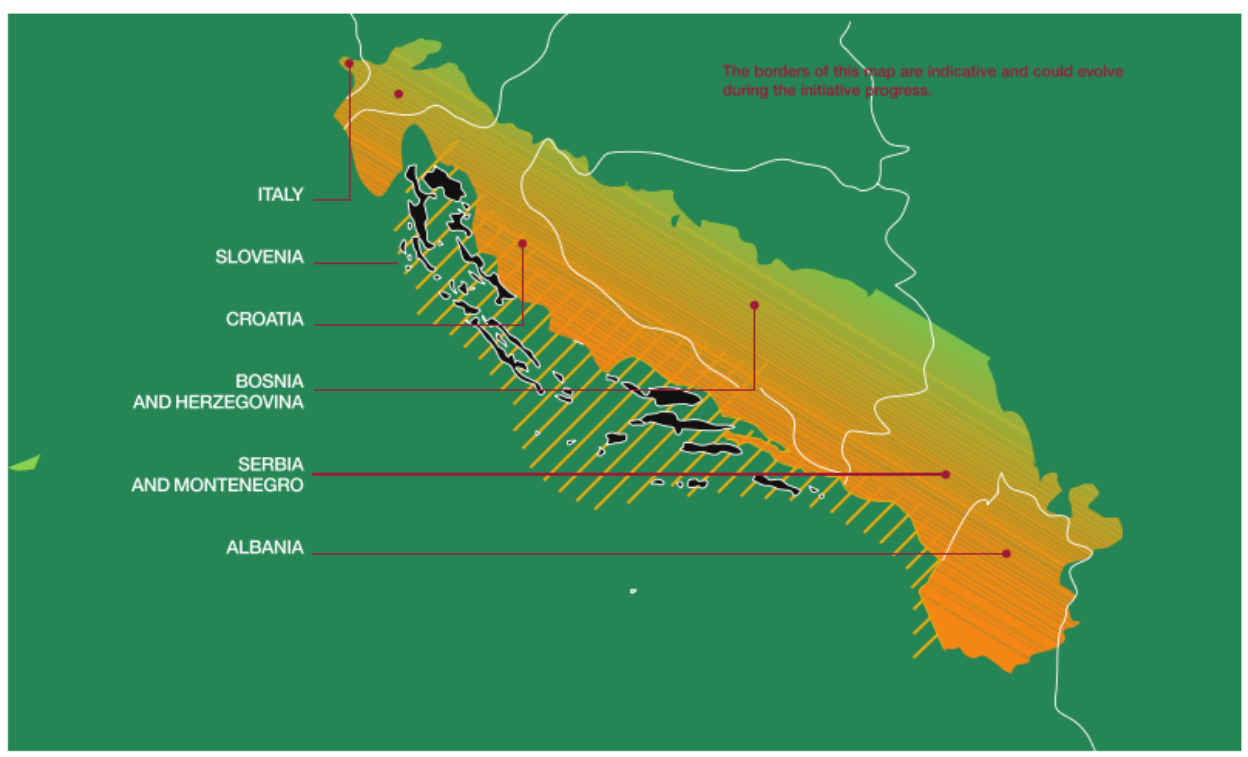
Predstavljen teoretski okvir bo tako pomagal opredeliti akterje v regiji, načine (sedanje in priporočene) zaščite gorske narave in priložnosti, ki se za Slovenijo in države v regiji s sodelovanjem ponujajo z delovanjem znotraj konceptov okoljske diplomacije in trajnostnega razvoja.

2.5 Države Dinarskega loka

2.5.1 Geografska zamejitev območja

Geografsko območje Dinarskega loka je veliko 60.000 km² (Zupan Hajna 2010, 14) in se čez del Italije in Slovenije razteza čez države Zahodnega Balkana, kamor uvrščamo Bosno in Hercegovino, Srbijo, Črno goro, Kosovo, Albanijo, Makedonijo in Hrvaško (Europa.eu 2014 in IMF 2015, 7). Ime je gorski sistem dobil po gorovju Dinara, ki se nahaja na meji med Bosno in Hercegovino ter Hrvaško (Šentija 1977, 337).

Slika 2.1: Dinarsko gorstvo in države, čez katere se razteza (Italija, Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Makedonija, Srbija, Albanija, Kosovo in Črna gora).

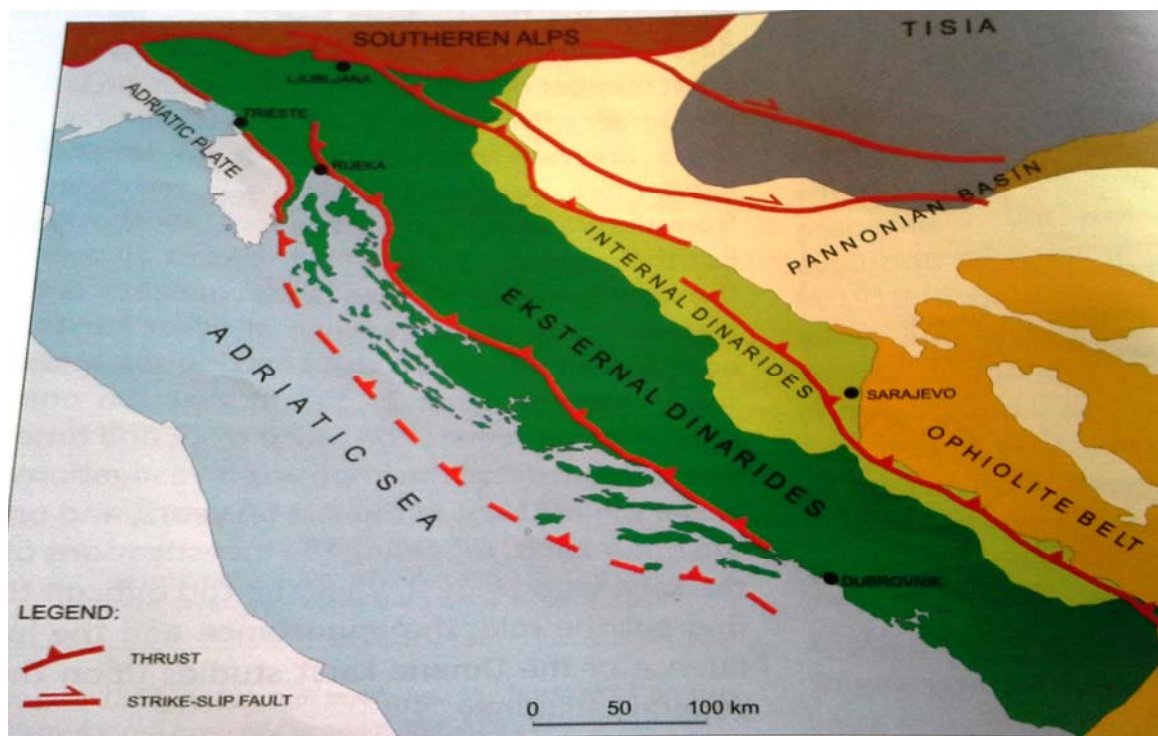
Vir: Djordjević (2014, 8).

Dinarsko gorstvo, v literaturi lahko zasledimo tudi izraz Dinaridi, se torej nahaja v Jugoza-
hodni Evropi in poteka vzdolž vzhodne obale Jadranskega morja. Začne se še na SV Italije, v
pasu od reke Soče proti slovenski meji (Zupan Hajna 2010, 14) do Tolmina, in teče nato v
liniji Žiri–Ljubljansko Barje–Krka–Sava proti severozahodu v t. i. dinarski smeri proti jugov-
zhodu čez Hrvaško in Bosno in Hercegovino do Srbije in Črne gore (Barle-Kocjan in Bajt
2007, 418), kjer se na vzhodu gorstvo zaključuje s tokom Kolubare, z dolino Ibri in Kosovskim
poljem, na jugovzhodu pa prek Metohije in Drima s Skadarsko kotlino (Šentija 1977, 337). K
Dinaridom prištevamo tudi hrvaške otoke, ki ležijo vzhodno od preloma jadranske plošče.

Geološko lahko Dinaride razdelimo na notranji in zunanji pas, pri čemer so za prvega zna-
čilni neprepustni sedimenti in metamorfne kamnine, za drugega pa apnenci, kar pomeni tudi,
da tukaj najdemo številna zakrasela območja (Bognar 2008, 121), za celotno območje pa je
sicer značilen kraški teren, ki je še posebej občutljiv (WWF 2010b, 3), propustnost kamnine
pa vpliva tudi na stanje podtalnice, torej zaloge pitne vode (UNDP 2010b, 6). Glede na bioge-
ografske značilnosti je območje po večini alpsko, bližje jadranski obali pa tudi že sredozem-

sko, značilno rastje pa so širokolistni in mešani gozdovi zmernih zemljepisnih širin (Zorn in drugi 2013, 30–31).

Slika 2.2: Delitev Dinaridov (v temno zeleni barvi so Zunanji Dinaridi, v svetlo zeleni pa Notranji Dinaridi)

Vir: Zupan Hajna (2010, 14).

2.5.2 Slovenija in njena povezanost z državami Dinaridov²⁷

Kot je bilo omenjeno v uvodu, je Slovenija z državami iz dinarske regije tesno povezana ne le geografsko, temveč tudi na kulturnem, gospodarskem in zgodovinskem področju. Zahodni Balkan, katerega hrbtenica je Dinarsko gorstvo (Ek in von Walters 2012, 2), je za Slovenijo posebej pomembno področje interesa in delovanja, na spletni strani MZZ (Ministrstvo za zunanje zadeve) pa je zabeleženo tudi, da slovenski interesi na območju niso samo gospodar-

²⁷ Geografsko je del držav Dinaridov tudi Italija, ki ji pripada najmanjši del dinarskega ozemlja (manj kot 0,5 %). Vendar pa Italija ni bila povabljena na Dinarsko konferenco, ki je bila leta 2011 na Brdu pri Kranju, niti je kot države, ki bi lahko bila del Dinarske konvencije niso prepoznali v ostalih mednarodnih organizacijah, prav tako pa me nanjo niso opozorili sogovorniki, zato je točka 2.5.2 posvečena izključno povezanosti Slovenije z državami Dinaridov, ki so južneje od Slovenije. Bo pa Italiji v nadaljevanju vsekakor posvečena ustrežna pozornost.

ski, povezovanje z regijo temelji tudi na želji po prispevanju k stabilnosti in družbenem razvoju držav (MZZ 2014č), kljub temu pa je povezanost Slovenije z regijo najmočnejša ravno na gospodarskem področju. Države Zahodnega Balkana so za Slovenijo pomemben izvozni trg. Po podatkih za leto 2013, ki jih je podala Gospodarska zbornica Slovenije (2014, 8), v države Zahodnega Balkana izvaža 8.000 slovenskih podjetij, večinoma pa trgujejo z zdravili, avtomobili, električno energijo, gospodinjskimi aparati, črpalkami, kovinami in odpadki kovin. Leta 2013 je delež izvoza na Zahodni Balkan znašal 14,7 % in je glede na medsebojno blagovno menjavo drugi najpomembnejši trg za Slovenijo (MZZ 2014č), delež uvoza iz držav pa 7,6 % in se je v primerjavi s preteklim letom dvignil za desetino (Gospodarska zbornica Slovenije 2014, 8).

Regija je prioriteto geografsko območje tudi v okviru mednarodnega razvojnega sodelovanja. Približno 70 % sredstev za bilateralno razvojno sodelovanje se namenja projektom v državah Zahodnega Balkana, enak delež (70,3 %) pa se letno v regijo usmerja prek neposrednih investicij slovenskih podjetij, kar znaša skoraj 4 milijarde evrov, s čimer Slovenija ostaja ena izmed glavnih investitorov v regijo (MZZ 2014č). Slovenija velja tudi za pobudnico regionalnega sodelovanja tako med državami regije, kot tudi med regijo in EU (*ibidem*). Poleg mednarodnega razvojnega sodelovanja, ki ga Slovenija izvaja v obliki projektov uradne razvojne pomoči v posameznih državah na programski način v različni intenzivnosti že od osamosvojitve (Bučar 2011, 740–743), se država odziva tudi na nepredvidene situacije oz. krize, ki izbruhnejo v državah Dinarskega loka. Tak primer je iz leta 2014, ko je Slovenija skupaj s Francijo prevzela vodilno vlogo in organizirala donatorsko konferenco, na kateri se je zbralo 1,8 milijarde evrov sredstev za pomoč območjem, ki so bila prizadeta zaradi katastrofalnih poplav v Bosni in Hercegovini ter Srbiji (Vlada Republike Slovenije 2014d, 81), na območju pa je bila s svojimi zmogljivostmi (helikopterji, transportna sredstva) vključena v nudenje pomoči in izvajanje reševanja tudi slovenska vojska (Vlada Republike Slovenije 2014d, 76).

3 POTREBA PO ZAŠČITI DINARSKEGA GORSTVA

3.1 Težave pri doseganju trajnostnega razvoja na nivoju celotne regije²⁸

Ocena stanja okolja in opis dejavnikov, ki zavirajo trajnostni razvoj v državah Zahodnega Balkana, bo sinteza ocen, ki sem jih pridobila iz različnih virov. Pri zbiranju podatkov sem se naslonila na poročila, ki so jih različne institucije opravljale na območju, njihove ugotovitve pa v veliki meri govorijo o okoljskih težavah, ki se kažejo na ravni držav Zahodnega Balkana,²⁹ ne le Dinarskega gorstva. Kljub temu pa določene ugotovitve, sploh tiste, ki obravnavajo neustrezno zakonodajo, lahko prenesemo tudi na Dinarsko gorstvo, ki je, kot pišeta Ek in von Walterjeva (2012, 2), hrbtenica Zahodnega Balkana. Kot ugotavlja Bogatajeva (2011, 125), je ustrezna okoljska zakonodaja nujno potrebna za doseganje trajnostnega razvoja, le-ta pa lahko gorstvom zagotovi priložnosti in prihodnost. Za celotno balkansko regijo sicer velja, da se meje držav navadno gibljejo čez gorske sisteme, različne ekosisteme in območja, ki so zaradi biotske pestrosti posebnega naravnega pomena (UNEP 2010, 7), zato je še posebej pomembno, da se države, čez katere se Dinarsko gorstvo razteza, tega lotijo skupaj in z enotnimi ukrepi.

A pestrost se v regiji ne kaže samo v ekosistemih in biogeografskih območjih, ki se v Zahodnem Balkanu raztezajo od mediteranskih, gorskih, panonskih in srednjeevropskih, pač pa tudi v etničnih skupinah, kulturah in ekonomijah (Ek in von Walter 2012, 1). Raznolikost na vseh teh področjih zagotovo oteži zagotavljanje trajnostnega razvoja, po drugi strani pa vsa ta dejstva tudi povečujejo nujnost zaščite. Skozi prizmo koncepta trajnostnega razvoja in njegovo značilno tristebnost se bom v nadaljevanju lotila opredeljevanja težav oz. ovir, ki preprečujejo doseganje trajnostnega razvoja v Dinaridih.

Najprej se bom dotaknila stanja na področju okolja. Glavne ugotovitve različnih institucij o stanju narave Zahodnega Balkana so si precej podobne in tako kot največjo težavo prepoznavajo ogroženo visoko biotsko pestrost Dinaridov (UNDP 2007; WWF 2010b; DABEO 2010, Ek in von Walter 2012), poleg tega pa tudi onesnaženost zraka, ki je posledica

---

²⁸ Tako v 3. kot tudi v 4. poglavju se bo obravnavalo države, ki so sodelovale pri projektih Big Win I in Big Win II ter na I. Dinarski konferenci (kjer pa zaradi političnih razlogov niso bili prisotni srbski predstavniki, ki so sicer bili povabljeni), kar pomeni, da se v teh delih ne bo upoštevalo Italije (nazivanje dinarska regija, Dinaridi se torej ne bo nanašalo tudi na Italijo).

²⁹ Poročila se v večji meri nanašajo na stanje držav Zahodnega Balkana, ne držav Dinaridov, zaradi česar Slovenija pogosto ni obravnavana. Ta segment se tako nanaša predvsem na oceno potrebe po zaščiti v preostalih sedmih državah. Če so podatki za Slovenijo obstajali, sem jih v sintezi uporabila.

industrijskih obratov, ki niso okoljsko sprejemljivi. Ponekod v regiji je zaradi amonijaka in organskih onesnaževalcev ogrožena kvaliteta pitne vode, povečuje se delež izpustov toplogrednih plinov in narašča količina komunalnih odpadkov (EEA 2010, 8). V svojem poročilu Ek in von Walterjeva (2012, i) opredelita tudi dejavnike, ki so na območju Zahodnega Balkana pripeljali do degradacije okolja in segajo od modernih potrošniških vzorcev, šibkega gospodarstva, omejenih sredstev za reševanje vprašanj, povezanih z zaščito okolja, nekvalitetne okoljske zakonodaje, vse do zmanjšane oz. nezadostne vključenosti javnosti ter revščine. Podobne razloge navajata tudi Pavlinek in Pickles (2000, 6–7), ki šibkim civilnim pobudam dodata tudi centralizirane birokracije ter velike in neučinkovite kmetijske in industrijske firme, ki produktivnost postavljajo pred dobrine družbe. UNEP po opravljenem projektu DABEO (*Dinaric Arc and Balkans Environmental Outlook – Pregled stanja okolja v Dinarskem loku in na Balkanu*) seznamu doda tudi zapuščino konfliktov, prehitro tranzicijo v tržno gospodarstvo in netrajnostne prakse upravljanja (DABEO 2010, 3). Vsi ti dejavniki skupaj so pripeljali do že omenjene grožnje biotski pestrosti, do degradacije vodnih virov, visoke stopnje onesnaženosti zraka, onesnaženosti prsti ter vode in vplivali na razvoj negativnih trendov kmetovanja, ki kažejo na opuščanje samooskrbnega kmetovanja in razvijanje intenzivnega kmetijstva, slabo vpeljano zakonodajo, povezano z recikliranjem odpadkov ter na gradnjo infrastrukture, ki še ni razvita v trajnostni smeri (Ek in von Walter 2012, 2).

Kar se tiče zavarovanosti občutljivih območij, je treba poudariti, da za države Dinaridov velja, da se pomena zavarovanja vse bolj zavedajo (stanje po državah je prikazano v Tabeli 3.1), a zaščita, kot ugotavljata Ek in von Walterjeva (2012, 2), kljub temu še ni zadostna. Podobno je bilo ugotovljeno tudi v analizi, ki jo je opravil WWF, kjer so stanje zavarovanosti območja označili kot nezadovoljivo, kot najbolj ogrožene pa so v organizaciji označili obalne predele (WWF 2010b, 6), temu pa so dodali nižinska območja v Dinaridih oz. predele na nadmorskih višinah 200–1.400 m, ki so prav tako neustrezno zaščiteni (WWF 2010b, 5).

Tabela 3.1: Nacionalni parki po državah, delež zaščitenosti narave po posameznih državah ³⁰

³⁰ V Tabeli 3.1 je prikazan delež zaščitenih območij v državah Dinarskega loka in oblike zaščite. Kebe (2013) opozori, da je po posameznih državah različno urejeno, kdo so upravljavci parkov. Slovenija ima vse parke v državni lasti in jih le-ta financira vsaj za osnovne potrebe (plače), na Hrvaškem so parki večinoma samozadostni, nekateri le delno. Tak primer so nacionalni park Plitvička jezera, Krka, Brioni in Paklenica. V Makedoniji se parki financirajo s tem, da tržijo les za kurjavo, v Albaniji pa spadajo sistemi nacionalnih parkov

Država	Delež zavarovanega ozemlja	Vrste zaščitene območja
Albanija	12, 6 % države ali 361.569 ha	15 nacionalnih parkov, naravni rezervat, 200 naravnih znamenitosti
Bosna in Hercegovina	0,99 % države ali 50.567 ha	3 nacionalni parki, 2 naravna parka, 8 naravnih rezervatov, 29 posebnih rezervatov (geološki, botanični, ornitološki), 16 krajinskih parkov, naravne znamenitosti
Hrvaška	9,08 % države ali 512.480 ha	8 nacionalnih parkov, 2 stroga naravna rezervata, 79 posebnih rezervatov, 103 naravni spomeniki, 38 gozdnih parkov, 135 hortikulturnih spomenikov, s še drugimi oblikami skupno 444 zaščitene območij
Kosovo	4,27 % države ali 46.504 ha	1 nacionalni park, 11 manjših naravnih rezervatov, 35 naravnih znamenitosti, 2 krajinska parka, 2 gozdna parka
Makedonija	7,3 % države	3 nacionalni parki, 4 strogi naravni rezervati, 53 naravnih znamenitosti, 3 območja posebnih značilnosti, 14 območij posebnega pomena za ekosistem
Slovenija	12,64 % države ali 256.315 ha	1 nacionalni park, 3 regijski parki, 44 krajinskih parkov, 1 strogi naravni rezervat, 54 naravnih rezervatov, 1276 naravnih spomenikov
Srbija	6,6 % ali 46.504 ha	5 nacionalnih parkov, 19 regijskih parkov, 59 naravnih rezervatov in 20 posebnih naravnih rezervatov, čez 32
Črna gora	9,03 % države ali 124.788 ha	5 nacionalnih parkov, 43 naravnih znamenitosti 4 območja izjemnega naravnega pomena.

Vir: Povzeto po UNEP (2009), Parks Dinarides (2014a) in ARSO (2014b).

Območje ogrožajo tudi naraščajoče emisije toplogrednih plinov ter predvsem podnebne spremembe; visoke temperature naj bi namreč ogrozile habitate in povzročile izumrtje številnih redkih vrst ter širjenje in aklimatizacijo invazivnih in tujerodnih vrst (WWF 2010b,

pod Ministrstvo za gozdarstvo in so torej v državni lasti, Črna gora ima sistem urejen tako, da imajo eno krovno organizacijo, ki skrbi za vseh pet parkov, v Bosni ima vsaka entiteta svoja pravila (Kebe 2013).

6; Ek in von Walter 2012, 10). Neustrezna količina pozornosti je namenjena tudi področju pridobivanja rudnin in upravljanja v rudarskih mestih, saj so rudniki pogosto tik ob mejah, skoznje gredo tudi vodni viri, kar pa lahko povzroča tudi čezmejno onesnaževanje (DABEO 2010, 14). Glede na stanje in količino pa se zapostavlja tudi gozdove,³¹ predvsem v povezavi s sečnjo in gozdarjenjem (Ek in von Walter 2012, 22), v tem kontekstu pa je lahko na mestu tudi opozorilo, ki ga izpostavijo v OECD, in sicer, da v regiji ni povezujočih koridorjev med dinarskim in alpskim območjem, namenjenih selitvenim vrstam, kot je na primer rjavi medved (OECD 2012a, 78).

Poleg tega imajo na nivoju celotne dinarske regije težave tudi na področju upravljanja z odpadki. Med letoma 2004 in 2007 so zabeležili kar 41 % povečanje odpadkov na osebo v kilogramih, so pa deleži na osebo še vedno nižji v primerjavi s povprečjem EU (Ek in von Walter 2012, 8–9). Boljše kvalitete v primerjavi z nekaterimi državami EU so tudi reke na Zahodnem Balkanu, saj so nekatere večje reke še vedno neoporečne, v povprečju se ta delež gibata okoli 30 % (v Črni gori in Albaniji celo 60 %), medtem ko je v Nemčiji, Avstriji in celo Švici, takih samo med 6–10 % rek (Ek in von Walters 2012, 2), kar še posebej večja pomen zaščite, previdne pa morajo biti države pri načrtovanih množičnih gradnjah hidroelektrarn. Avtorja opozorita tudi na visok odstotek nereguliranosti strug, ki za regijo znaša skoraj 50 %, medtem ko je za primerjavo v Nemčiji takih le okoli 30 % strug (*ibidem*). Neustrezna regulacija je pogosto razlog za poplave. Na nevarnost slednjih pa so že leta 2010 opozarjali v UNDP-ju (2010b, 9), ko so izpostavili nevarno podvrženost Hrvaške, Črne gore, Bosne in Hercegovine ter Albanije poplavam, ki bodo posledica vzorca padavin, a so bili njihovi rezultati preslišani in niso pripeljali do sprememb v reguliranju rek. Kljub opozorilom, kaj se lahko zgodi, so leta 2014 območje Hrvaške, Bosne in Hercegovine ter Srbije prizadele poplave, v katerih je umrlo 86 ljudi in so imele katastrofalne posledice (ARSO 2014a).

Še en problem, na katerega je Heidenreichova (2004, 19) opozarjala že pred desetletjem, je povezanost med nestabilno politično situacijo, šibkimi državami ter družbenimi trenji, ki temeljijo na narodnosti in predstavljajo pogoje, ki bi potencialno lahko iz okoljskega problema sprožili nasilne konflikte. Deset let po objavi članka pa se zdi, da je mnenje še vedno na mestu. ENVSEC (*Environment and Security Initiative* – Okoljska in varnostna pobuda) namreč v regiji deluje na kar 180 območjih, pri čemer gre za območja, ki so jih ljudje zapustili, odsotnost zakonitih lastnikov pa predstavlja zelo močno okoljsko grožnjo, saj je

---

³¹ Zajemajo kar 40 % območja Zahodnega Balkana, v procent pa je všteta površina 7 držav Dinaridov, brez Slovenije (EEA 2010, 8).

onemogočeno preventivno ukrepanje (Ek in von Walter 2012, 10). Zakonsko neustrezna urejenost okoljskih vprašanj je značilna za celotno regijo, pri tem pa Ek in von Walterjeva (2012, 11) opozarjata, da kljub številnim instrumentom, ki so bili uvedeni v vseh državah Zahodnega Balkana, sodelovanje med ministrstvi ni zadostno za njihovo implementacijo, predvsem pa je izvajanje posodobljene zakonodaje s področja okolja na številnih področjih neučinkovito (Ek in von Walter 2012, 4–9).

Iz vidika drugih dveh stebrov trajnostnega razvoja, socialnega in ekonomskega, podatki za regijo prav tako niso preveč spodbudni. Regija Zahodnega Balkana predstavlja območje z eno najvišjih stopenj brezposelnosti v Evropi (ESPON 2006, 44), z BDP-jem, nižjim od evropskega povprečja za kar 31 %, znaša pa 7.850 € na prebivalca, kjer je trg delovne sile podpovprečno razvit in kjer je brezposelnost naraščala še pred začetkom gospodarske krize (Penev 2012, 13), poleg tega pa je visok delež sive ekonomije, ki znaša kar 33 % (Gospodarska zbornica Slovenije 2014, 3). Prometna infrastruktura je precej podpovprečna v primerjavi z evropskimi standardi, v vojni, ki je bila v devetdesetih letih na območju, pa je bila skoraj v celoti uničena, podobno velja tudi za železniški promet. Po ocenah so potrebna vlaganja, vzdrževanje in tehnične inovacije (DABEO 2010, 15), v vsej regiji pa se kaže naraščajoč trend na področju prevoza potnikov. Samo med letoma 2000 in 2007 je namreč prevoz potnikov narasel za 40 %, potrojilo se je število letalskih prevozov (EEA 2010, 10; Ek in von Walter 2012, 8). Kar se tiče energetske učinkovitosti, največji delež še vedno odpade na premog in lignit, deloma tudi hidroenergijo, vendar pa njena uporaba še ni dovolj trajnostna (EEA 2010, 12).

Za območje je značilno opuščanje kmetijstva, proces pa se je pospešil v zadnjih 15 letih po vojaških spopadih v devetdesetih na območju Zahodnega Balkana (DABEO 2010, 10). Kljub temu je še vedno kar 45 % celotnega ozemlja namenjenega kmetijstvu (EEA 2010, 8). Z zapuščanjem območij in izseljevanjem mlajših generacij iz območij v Dinaridih (DABEO 2010, 4–5; Ek in von Walters 2012, 10) se je zanemarilo tradicionalno rabo zemlje, pri tem pa je prišlo do rekolonizacije pobočij. Opuščanje gorskega kmetovanja, kar je posledica nekonkurenčnosti intenzivnemu kmetovanju, je pripeljalo do zaraščanja gorskih pašnikov in izgube biotske raznolikosti. Da bi si kmetijstvo na območjih opomoglo in da bi se razvilo trajnostno kmetovanje, bi bilo treba razviti nacionalne strategije (DABEO 2010, 7–8). Neprimerno upravljanje s prstjo, kamor štejemo tudi zaraščanje ali neustrezno intenzivno kmetovanje, lahko privede do erozije prsti, pri čemer bi posledice lahko vplivale tudi na večjo obsežnost požarov (DABEO 2010, 10–11). Ena izmed možnosti, ki bi lahko po mnenju

UNEP-a pripomogla k izboljšanju, je stimulacija lokalnega ekološkega kmetovanja (DABEO 2010, 17), tudi v smeri trajnostnega turizma oz. ekoturizma, a je ta še nerazvit in bi ga v območje po mnenju EEA morali vpeljati v kontekstu trajnostnega razvoja (DABEO 2010, 7).

3.1.1 Ocena stanja okolja po posameznih državah in njihovo delovanje na področju trajnostnega razvoja

Stanje okolja po posameznih državah bo prav tako sinteza izsledkov različnih študij, ki so obravnavale države Dinarskega loka. Naslonila sem se na oceno po EPI ter mnenja WWF-ja, OECD-ja, EEA in UNEP-a, pri čemer je treba opozoriti, da prvi instrument ne ponudi podatkov za vseh osem držav,³² vključila pa sem tudi mnenje Milutinovića in Živkovićeve, ki sta v okviru organizacije REC izvajala terensko delo na področju trajnostnega razvoja v Bosni in Hercegovini, Srbiji in Črni gori. Poročila UNEP-a in WWF-ja pa vsebujejo informacije o stanju tako celotne regije, kot tudi posameznih držav, pri čemer pa WWF (2010b, 4) opozarja, da so pri zbiranju podatkov naleteli na nezanesljive in nenatančne podatke o stanju okolja v posameznih državah, da pa so podatki uporabni na regionalnem nivoju. Njihova analiza je tudi pokazala, da IUCN-ova mejna vrednost zaščitene območij, ki omogoča ohranjanje biotske pestrosti, ni bila dosežena v nobeni od proučevanih držav.

Za računanje EPI, ki razvršča 178 držav na podlagi 22 kazalnikov uspešnosti, znanstveniki podatke pridobijo ob proučevanju 10 različnih politik,³³ raziskave pa temeljijo na dveh osrednjih ciljih: na vidiku okoljskega zdravja in vitalnosti ekosistemov. Kazalniki pokažejo, kako blizu so države zastavljenim ciljem okoljske politike, uporabnikom spletne strani pa je omogočena tudi primerjava med državami (EPI 2014g). Za države Dinaridov ocene EPI ne kažejo preveč dobre slike. Izmed šestih držav, za katere obstajajo podatki, je Slovenija uvrščena na 15. mesto in je pred vsemi ostalimi državami iz regije. EPI pokaže, da je Slovenija izjemno uspešna pri zaščiti habitatov in ohranjanju biotske pestrosti ter na področju kvalitete zraka in njegovega vpliva na zdravje ljudi. V državi je dobra tudi dostopnost do

---

³² Podatki ne obstajajo za Kosovo in Črno goro.

³³ Kategorije politik segajo na področje: 1. stanja okolja, 2. voda (učinki na zdravje ljudi), 3. onesnaževanja zraka (učinki na zdravje ljudi), 4. onesnaževanja zraka (učinki na ekosistem), 5. vodnih virov in njihove povezave z ekosistemom, 6. biotske raznovrstnosti in habitatov, 7. gozdov, 8. ribištva, 9. kmetijstva, 10. podnebnih sprememb (EPI 2014g.). Na podlagi tega indeksa so v vrhu držav, ki so največ naredile na področju približevanja ciljem zastavljene okoljske politike Švica, Luksemburg, Avstralija, Singapur in Češka (EPI 2014č).

pitne vode ter sanitetne oskrbe. Glede na preteklo 10-letno obdobje je EPI Slovenije višji za 15 % (EPI 2014f). Kljub temu pa je analiza OECD pokazala potrebo po večji zaščiti območij ravno v Dinarskem gorstvu, saj so v Sloveniji identificirali še 70 vrst habitatov (od skupno 85), ki so neustrezno zaščiteni (OECD 2012a, 78). Druga najboljša ocena glede na EPI pripada Srbiji, ki je na 31. mestu, največji napredek pa je glede na te meritve naredila na področju kvalitete zraka in vplivov na zdravje. V preteklih desetih letih se je njen EPI izboljšal za 2,99 % (EPI 2014c). Hrvaška je glede na EPI na 45. mestu. V preteklem desetletnem obdobju se je EPI za državo izboljšal za 6,34 %, največje pozitivne spremembe pa so bile na področju ribištva ter ohranjanja biodiverzitete in habitatov (EPI 2014b). Na 89. mesto na lestvici do 178 je uvrščena Makedonija, ki je v primerjavi s preteklim desetletnim obdobjem sicer dosegla izboljšavo za 5,75 %, na večini področji precej stagnira. Največji napredki so za državo na področju ohranjanja biotske pestrosti in habitatov (EPI 2014d). Najslabše od vseh držav Dinarskega gorstva je glede na EPI ocenjena Bosna in Hercegovina, ki je na 107. mestu, pri tem pa je treba upoštevati, da podatki za Črno goro in Kosovo ne obstajajo. V desetletnem obdobju se je njen indeks sicer dvignil za 4,4 %. Manjše napredke je zaznati na področju ohranjanja biotske pestrosti in zaščite habitatov (EPI 2014a), kljub temu pa je Bosna in Hercegovina država z najmanj zaščitenega območja v regiji WWF-ja (2010b, 5), čeprav je tu prisotnost mednarodnih institucij (kakor tudi v Kosovu) v primerjavi z ostalimi državami Dinaridov, najmočnejša (Pickering 2010, 1028), kar po svoje kaže tudi na (ne)prioritetna področja delovanja mednarodne skupnosti. Razlog za takšno stanje gre pripisati tudi desetim različnim pristopom k urejanju zakonodaje s področja okolja, saj ima vsak od desetih kantonov različne pristope (UNEP 2011, 17). Albanija je glede na EPI na 67. mestu, v zadnjih desetih letih pa se je njen indeks dvignil za 11,79 %. Največji napredki segajo na področje učnikov na zdravje ljudi in zaščite biotske pestrosti in habitatov (EPI 2014e).

Pomembno vlogo pri naslavljanju okoljskih tem, igra tudi (ne)pripravljenost posameznih držav Zahodnega Balkana, da zaščitijo svoje okolje. Črna gora, denimo, je leta 1992 sprejela ustavo, v kateri se definira kot ekološka država, poleg tega pa je kot prva taka v regiji ustanovila posebno ministrstvo za trajnostni razvoj (UNEP 2007b, 17). Slednje po ugotovitvah UNEP-a (*ibidem*) na kvaliteto okolja ni imelo nobenega pomembnega vpliva.

Sicer pa je želja po integraciji v EU privedla do vzpostavitve okoljskih sistemov³⁴ v vseh državah v regiji, njihov cilj pa je zbrati, integrirati, obdelovati in vzdrževati okoljske podatke na nacionalni ravni, poleg tega pa so vpeljali nekatere ekonomske instrumente, kot so novi stroški, trgovanje z dovoljenji in subvencije, a niso tako učinkovito vpeljani, kot bi lahko bili (Ek in von Walter 2012, 11). EEA poročilo iz leta 2011 kaže, da je največji napredek na področju uvajanja zelene ekonomije pokazala ravno Srbija. Za državo predstavljajo veliko priložnost organsko kmetijstvo, glede na ocene EEA pa naj bi se stroški investicij povrnili že do leta 2030 (Ek in van Walter 2012, 21).

Svetovni ekonomski forum je s pregledom Lizbonske strategije leta 2010 ocenil napredek takratnih 27 držav članic EU, pregledal pa je tudi konkurenčno delovanje držav kandidatk in potencialnih držav kandidatk (World Economic Forum 2010 v Penev 2012, 29). Pozorni so bili tudi na trajnostni razvoj, ki so ga ocenjevali na lestvici od 1 do 7, pri čemer višja številka pomeni uspešnejše delovanje. Analiza je pokazala, da ima 6 držav Dinarskega loka oz. Zahodnega Balkana (brez Hrvaške in Slovenije) indeks trajnostnega razvoja podpovprečen (3,2) v primerjavi s povprečjem EU (5,16). Najslabše ocenjena je tudi v tem oziru Bosna in Hercegovina, kjer indeks znaša 2,7, najbolje pa Črna gora, kjer indeks znaša 3,9. Indeks Slovenije je znašal 5,43, Hrvaške pa 4,7 (World Economic Forum 2010, 13). Takšno stanje Milutinović in Živkovićeva (2014, 20) pripisujeta nizki sposobnosti implementacije metodologije, finančnim oviram in pomanjkanju politične volje na vseh nivojih, ki temeljijo na kratkoročnih usmeritvah.³⁵ Indeks trajnostnega razvoja je skupaj s še nekaterimi podatki, relevantnimi za doseganje trajnostnega razvoja, prikazan tudi v spodnji tabeli (Tabela 3.2).

---

³⁴ Ti so preneseni iz EU in so EIA standardi, *Environmental Protection Standards, Environmental Pollution Cadastre, Environmental Protection Information System, Environmental State Monitoring* (Ek in von Walter 2012, 11).

³⁵ Dejstvo, ki ga pri iskanju razlogov za neučinkovito zaščito okolja v Bosni in Hercegovini ne gre spregledati, je tudi pokritost območja z minami. Kar 2,8 % celotnega območja Bosne in Hercegovine in 10 % gozdov naj bi bilo takšnih, narava in neposeljena območja pa zaenkrat niso bila prioriteta območja za ukrepanje in čiščenje, zato se predvideva, da bodo mine še dolgo problem pri preprečevanju degradacije okolja (Ministrstvo za zunanjo trgovino in gospodarske odnose Bosne in Hercegovine 2012, 37 in 118). Mine so vplivale tudi na razmere v kmetijstvu- v OVSE (2007, 2) ocenjujejo, da je neizkoriščene, a za kmetijstvo primerne zemlje kar 50 %, opuščanje izrabe pa je posledica ravno minskih polj. Veliko območja je zaradi min tudi nedostopnega, kar pa onemogoča ustrezno zaščito (Ministrstvo za zunanjo trgovino in gospodarske odnose Bosne in Hercegovine 2012, 118). Če minam dodamo še ogroženost z drugimi eksplozivnimi sredstvi, znaša delež ogroženega območja v Bosni in Hercegovini 8 % (Ministrstvo za zunanjo trgovino in gospodarske odnose Bosne in Hercegovine

Tabela 3.2: Kazalniki trajnostnega razvoja. 1. delež rasti BDP v procentih, 2. stopnja brezposelnosti,³⁶ 3. beg možganov,³⁷ 4. indeks socialne vključenosti,³⁸ 5. javna poraba za izobrazbo, 6. kvaliteta cest, 7. kmetijstvo kot del BDP v %, 8. Energetika,³⁹ 9. železnice, 10. voda in odpadne vode, 11. indeks trajnostnega razvoja

	ALBANIJA	BOSNA HERCEGOVINA IN	MAKEDONIJA	ČRNA GORA	SRBIJA	KOSOVO	ZAHODNI BALKAN	EU 10	EU 27
1. delež rasti BDP v %	3	1.3	3.1	2.4	1.6	5.	2.7	3.4	n.p. ⁴⁰
2. stopnja brezposelnosti	13.3	27.6	31.6	12.7	26.1	45.1	26.1	9.9	n.p.
3. beg možganov	96	140	135	60	141	n.p.	114	117	n.p.
4. indeks socialne vključenosti	3.9	2.7	3.4	4.3	3.5	n.p.	3.6	4.2	4.5
5. javna poraba za izobrazbo kot del BDP	3.4	n. p.	3.7	4.4	3.5	4.3	3.8	4.7	n.p.
6. kvaliteta cest	59	134	108	93	122	n.p.	103	94	n.p.

2012, 191). Pokritost območja z minami se lahko poleg nedostopnosti v okolju odrazi v izgubi biotske pestrosti, izgubi mikroreliefov, kemični onesnaženosti in izgubi produktivnosti ekosistemov (Berhe 2007,6).

³⁶ Delež od aktivnega prebivalstva.

³⁷ Točki 3 in 6 pomenita umeščenost na lestvico izmed 144 držav, pri čemer manjše številke pomenijo manjši »beg možganov« oz. boljšo kvaliteto cest.

³⁸ Indeksi pod točko 4, 5 in 11 so bili ocenjevani na lestvici od 1 do 7, pri čemer višja številka predstavlja močnejšo zmogljivost.

³⁹ Točke 8, 9 in 10 so bile ocenjene na lestvici od 1 do 4, pri čemer 1 pomeni nič ali malo napredka, 4+ pa uporabo standardnih naprednih industrijskih gospodarstev.

⁴⁰ n. p. – ni podatka.

7. kmetijstvo kot del BDP-ja v %	19	8.6	10.9	9.2	23	14.3	11.4	n.p.	n.p.
8. energetika	3.0	2.1	2.5	2.5	2.1	n.p.	2.5	3.4	n.p.
9. železnice	2.0	3.3	2.7	2.0	3.0	n.p.	2.6	3.5	n.p.
10. voda in odpadne vode	2.3	2.0	2.3	2.0	2.3	n.p.	2.2	3.4	n.p.
11. indeks trajnostnega razvoja	3.1	2.7	3.3	3.9	3.2	n.p.	3.2	4.6	n.p.

Vir: Prirejeno po Penev (2012, 29, 65, 75, 76), podatki se nanašajo na leto 2011.

3.2 Ostali akterji in njihovo delovanje na področju okolja v regiji

Prizadevanja v okviru DAI, katere cilj je zagotavljanje trajnostnega razvoja skupnosti na podeželju ter ohranjanje biotske raznovrstnosti v tradicionalnih okoljih in na zavarovanih območjih, so združila številne pomembne organizacije, kot so Svet Evrope, FAO, IUCN, Euronatur, REC, UNDP, UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* – Organizacija ZN za izobraževanje, znanost in kulturo), UNEP in WWF (WWF 2010a). V okviru njihovega povezovanja se je razvila ideja o Okvirni konvenciji za zaščito in trajnostni razvoj Jugovzhodnih evropskih gorskih regij⁴¹ (Ek in von Walter 2012, 3), vendar je projekt, podobno kot Dinarska konvencija, obstal na mrtvi točki. Poleg tega so v okviru DAI izvajali tudi druge projekte; eden takšnih je bil projekt Okolje za ljudi v Dinaridih, izvajan v obdobju med leti 2009 in 2012. Projekt je obsegal dejavnosti na področju javno-zasebnega partnerstva, povečevanja zavesti o pomenu lokalne biotske raznovrstnosti, prepoznavanju skupnih ukrepov na tem področju, turizma, kmetijstva in gozdarstva (Environment for the people in the Dinaric Arc 2014). V projekt je bilo vključenih le 5 držav, med njimi pa ni bilo Slovenije, Kosova, Makedonije in Italije, zato ne moremo reči, da je zajel celotno dinarsko regijo.

⁴¹ Lasten prevod iz angleškega izvornika *Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of South Eastern Europe Mountain Regions*.

Organizacije so bile sicer aktivne tudi na področju objavljanja študij o možnih posledicah degradacije okolja in o ogroženih predelih v Dinaridih. Pregled literature o stanju okolja na Zahodnem Balkanu oz. v državah Dinarskega gorstva pokaže, da po aktivnosti proučevanja stanja izstopa UNEP. Še posebej podrobno so svojo oceno strnili v okviru projekta DABEO. To poročilo je po oceni Bogatajeve (2011, 123) prispevalo h koherentnemu vpogledu v stanje regije, na njem pa naj bi temeljilo tudi nadaljnje sodelovanje in aktivnosti na območju. Od organizacij, ki so povezane v DAI, so analizo stanja okolja pripravili tudi v IUCN-u in WWF-ju. WWF se je s projektom DASHI (*Dinaric Arc Sustainable Hidropower Initiative* – Pobuda za trajnostno hidroenergijo v Dinarskem loku⁴²) želel opozoriti na pomen trajnostne hidroenergetike in vplivati na spremembe v zdajšnji gradnji hidroenergetike (Ek in von Walter 2012, 24). Z ločenim projektom pa je WWF tudi povezal parke Dinarskega loka v projekt *Parks Dinarides*, s katerim po besedah Kebeta (2013) uspešno delujejo z učinkovitim mreženjem, iz katerega se nato lahko razvijejo čezmejni projekti, pri tem pa plačajo nastanitev in pot udeležencem, organizirajo vsakoletne konference, na katerih se zaposleni v naravnih parkih srečujejo. V WWF-ju oz. v okviru projekta *Parks Dinarides* organizirajo tudi izmenjave strokovnjakov oz. ekskurzije, s katerimi tako direktorji kot zaposleni v parkih spoznavajo način upravljanja parkov v določenih državah (*ibidem*). Med projekti, v okviru katerih je v ospredju promocija turizma za celotno regijo in so hkrati trajnostno naravnani, velja poleg projekta *Parks Dinarides*, ki povezuje vse nacionalne, regijske in krajinske parke na območju Dinaridov in s tem tudi osem držav Dinarskega loka (*Parks Dinarides* 2014a), izpostaviti tudi projekt *Via Dinarica*, ki je platforma, ki služi za spodbujanje in razvoj lokalnih skupnosti in malih podjetij, dejavnih na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni na področju gostinstva, storitev in turizma, pa tudi kmetijstva in kulturne dediščine. Projekt povezuje 6 držav: Slovenijo, Hrvaško, Bosno in Hercegovino, Albanijo, Kosovo in Črno goro (*Via Dinarica* 2015 in Ogrin 2013).⁴³

Čeprav se sodelovanje vseh zgoraj omenjenih večjih organizacij zaenkrat še ni odrazilo v MEA, konvenciji, ki bi po vzoru Alpske in Karpatske konvencije urejala promocijo trajnostnega razvoja območja, kljub temu da njihovo sodelovanje temelji na povečanem regionalnem sodelovanju in okoljskem vladanju (WWF 2010a), so vendarle dosegli, da so države iz regije podpisale dva pomembna dokumenta, imenovana Big Win 1 in Big Win 2, ki

---

⁴² Lasten prevod.

⁴³ Italija ni vključena v WWF-jev projekt *Parks Dinarides* niti v platformo *Via Dinarica*, kljub temu da so na območju zavarovani parki. Več v poglavju 3.3.

sta izrednega pomena, saj sta na visokem nivoju povezala države in ne samo drugih akterjev okoljske diplomacije. Konferenca ob podpisu prvega dokumenta Big Win, ki ga je leta 2008 podpisalo 6 predstavnikov držav (vse države Dinarskega gorstva razen Kosova in Makedonije) in katere gostiteljica je bila, kot takratna predsedujoča država Svetu EU, Slovenija, se je odvijala v Bonnu v Nemčiji (Parks Dinarides 2013a). Cilj dokumenta Big Win 1 (Parks Dinarides 2013b; WWF 2008) je bil doseči vzajemno zavezo za ohranjanje ekoregije z izvajanjem programa in obveznosti iz CBD (*The Convention on Biological Diversity* – Konvencija o biološki raznovrstnosti). V letu 2013, ko je v Budvi potekala II. konferenca, so dokument Big Win 2 podpisali predstavniki osmih držav Dinaridov (Italija ni sodelovala ne pri konferenci ob podpisu dokumenta Big Win 1 ne pri podpisu dokumenta Big Win 2, saj ni del mreže *Parks Dinarides*) konferenco pa je odprl tedanji evropski komisar za okolje, Janez Potočnik. Države so podpisale skupno izjavo s še podrobnejšimi zavezami glede izvajanja CBD na nacionalnem nivoju (Parks Dinarides 2014b).

Tudi EU kot akter prek svojih institucij pomembno vpliva na doseganje okoljskih zavez v regiji, in nekaterim državam, ki še niso članice EU zagotavlja pomoč, da reformirajo lokalne vlade v skladu z evropskimi standardi, s tem pa se jim omogoči pristop v EU (Pickering 2010, 1033). Leta 2003 je bila podpisana Solunska agenda za Zahodni Balkan, v okviru katere so v EU države Zahodnega Balkana spodbudili, da sprejmejo okoljsko pravo EU, okoljsko komponento pa vpletejo v energetske sektor, seveda tudi v okvirih Kjotskega protokola (Bogataj 2011, 120). Državam nečlanicam so na voljo tudi finančna sredstva iz IPA (*Instrument for Pre-Accession Assistance* – Instrument za predpristopno pomoč), znotraj katerega lahko države dostopajo do sredstev za področja (Ek in von Walter 2012, 14):

- olajševanja tranzicije in izgradnje institucionalne zmogljivosti, katere cilj je izvajanje pravnega reda EU;
- čezmejnega sodelovanja;
- regionalnega razvoja, usmerjene naložbe (transportni sektor, okolje in ekonomski razvoj);
- človeških virov in boja proti socialni izključenosti;
- razvoja podeželja.

Države kandidatke (vključno s Turčijo) je EU povezala tudi na okoljskem področju, in sicer najprej v okviru omrežja RENA, zdaj pa v okviru ECRAN, ki je omrežje, s katerim upravlja Evropska komisija in združuje države kandidatke, namenjen pa je izmenjavi infor-

macij in izkušenj v zvezi s pripravo na pristop v EU. ECRAN deluje na področju okolja in podnebnih ukrepov (ECRAN Network 2014).

Ek in von Walter (2012, 13–14) vidita integracijo regije v EU kot glavno gonilno silo sprememb tako za kandidatke (Srbija), kot tudi potencialne kandidatke (Albanija, Bosna in Hercegovina, Kosovo), po poročilu WBIF (*Western Balkans Investment Framework – Investicijski okvir za Zahodni Balkan*) vse države Zahodnega Balkana na področju sprejemanja in implementacije okoljskega pravnega reda napredujejo (WBIF 2014). Pred vstopom v EU morajo države doseči Kopenhavenske kriterije, kar pomeni, da morajo vzpostaviti vladavino prava, zagotavljati človekove pravice, demokratičnost ter tržno gospodarstvo. Avtorja opozorita tudi, da morajo za doseganje ciljev na področju okolja države biti učinkovite na treh področjih (*ibidem*):

- Zakonodajnem: več kot 300 delov evropske okoljske zakonodaje mora biti prenesenih na nacionalni nivo.
- Administrativnem: šibka in neprimerno financirana administracija v državah mora biti okrepljena, da bi se *acquis* lahko prenesel kvalitetno.
- Finančnem: dodatna vlaganja v infrastrukturo in tehnologijo so potrebna, da se premosti leta nezadostnega financiranja in poveča pozornost okoljskim prioriteta.

Poleg EU je na območju Dinaridov (razen v Hrvaški in Sloveniji, ki sta že članici EU), aktiven tudi UNDP s svojimi programi. Eden takšnih programov je bil tudi WBEP (*Western Balkans Environmental Programme – Okoljski program za Zahodni Balkan*), ki ga delno financira nizozemska vlada, delno pa države same. Cilji programa so bili krepitev regionalnega sodelovanja na Balkanu na nivoju držav in lokalnih vlad, izboljševanje življenjskih pogojev v skupnostih, ki se nahajajo na okoljskih žariščih, zmanjšati oz. omejiti onesnaževanje in preprečiti podobne okoljske situacije v prihodnosti. Program je deloval na 9 lokacijah v 6 državah, zanj pa je bilo namenjenih 15 milijonov dolarjev (UNDP 2007, ii–iii). Poleg UNDP-ja deluje na področju lokalnega ekonomskega razvoja in kvalitetnejši ponudbi javnih storitev tudi Svetovna banka, OVSE (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi) pa si v regiji prizadeva reformirati občinske uprave in povečati sodelovanje javnosti (Pickering 2010, 1033).

Kar se tiče aktivnosti posameznih nacionalnih držav pri spodbujanju aktivnosti na področju okolja, je zaznati, da so v regiji precej aktivne skandinavske države. Posamezne projekte izvajajo ali pa so jih izvajale Švedska (Ek in von Walter 2012), Finska (Milutinović in Živković 2014, 22), Norveška (Kebe 2013) in Danska. Poleg njih pa je bila aktivna tudi

Nizozemska s programom Neven v obdobju med 2008 in 2011 v okviru organizacije SVN pa so aktivni tudi znotraj DAI (Environment for the people in the Dinaric Arc 2014).

3.3 Pomen zaščite Dinarskega gorstva z mednarodno pogodbo po vzoru Alpske in Karpatske konvencije

Prepoznanih je bilo nekaj akterjev, ki želijo zaščititi okolje in ohraniti naravne danosti regije, a na mednarodni oz. regijski ravni aktivnosti, pobud ali MEA, ki bi celovito zajeli tudi druga področja in bi prispevali k trajnostnemu razvoju v vseh državah Dinarskega gorstva, pri tem pa povezali vseh devet držav Dinaridov, ni. Pokaže se, da se države in organizacije povezujejo bolj na področju ohranjanja narave, ne pa tudi na ostalih področjih, ki so ključni za tristoletno zagotavljanje trajnostnega razvoja. Nov MEA bi tako izstopal iz okvirjev in obstoječih iniciativ. A pri vzpostavljanju novih dokumentov je treba biti previden, saj je, kot opozarja McGuire (2002), pomembno, da se pri kakršnikoli iniciativah in težnjah po zaščiti gorskih območij in izkoreninjanju revščine v gorskih območjih, vključi tudi lokalno prebivalstvo. Morebitni propad ekosistemov bi najbolj vplival ravno na njihova življenja. Ob tem je nekako na mestu tudi mnenje Pickeringove (2010, 1038), ki meni, da mednarodna skupnost ne more usmerjati lokalnega prebivalstva ali vsiliti določenega modela dobrega lokalnega upravljanja, saj mora najprej razumeti lokalne običaje in njihove prakse. Rešitev se ponuja v povezavi obstoječih projektov in akterjev v državah Dinaridov ter njihovih izsledkov, kar bi se potem lahko z območja Dinaridov preneslo na državno raven v posameznih državah in odrazilo v vzpostavitvi novega dokumenta, MEA za dinarsko regijo. Onida (2013) v tem kontekstu predstavi primer Karpatske konvencije, ki je, kot omenjeno, nastala sicer po vzoru Alpske konvencije, vendar bolj po načelu od zgoraj navzdol. Z njo upravljajo v UNEP-u, v svoje delovanje pa po njegovem mnenju praktično ne vključujejo lokalnega prebivalstva. Ob tem še izpostavi, da delovanje brez upoštevanja lokalnega prebivalstva, konvencijo dela manj učinkovito, kot bi sicer lahko bila, zato se mora vsak nov dokument obvezno razvijati tudi od spodaj navzgor.

Vzpostavitvi zaščitene območja z MEA po vzoru Alpske in Karpatske konvencije so po pisanju UNEP-a (2010, 7) naklonjeni v CBD, Avstrijski razvojni agenciji in Kanadski razvojni agenciji, pri čemer pa se UNEP sam izpostavlja kot koordinator projekta, podobno kot je bil pri Karpatski konvenciji, vodstveno funkcijo pa utemeljujejo z izkušnjami in s partnerstvom pri Alpski konvenciji in CBD (*ibidem*). V Alpski konvenciji Dinarsko konvencijo prepoznavajo kot slovensko pobudo, so pa tudi sami zaznali pobude za

povezovanje v dinarski regiji s strani drugih držav, npr. Avstriji, Italiji (Onida 2013). Potreba po razvoju novih strategij za trajnostni razvoj območij Srednje in Jugovzhodne Evrope je ključnega pomena tudi po mnenju Zhelezova (2011, 273), ki pa omenja razvoj Balkanske konvencije in ne le Dinarske, prvi pa so naklonjeni tudi UNEP-u (UNEP 2010, 4) oz. v okviru DAI (Ek in von Walter 2012, 3). Kot so zapisali v UNEP-u (2010, 41), se je ideja o vzpostavitvi skupnega omrežja za zaščito Balkana ali Dinaridov prvič obravnavalo leta 2009 v Podgorici med subregionalnim srečanjem ENVSEC (*Environment and Security Initiative – Okoljska in varnostna pobuda*), a zgolj v obliki posvetovanja, obravnavanja potencialnih deležnikov, a po mnenju UNEP-a, upravljavci zaščitenih območij niso bili zreli in niso videli dodane vrednosti mreženja in razvijanja omrežja zaščitenih območij po vzoru Alpske in Karpatske konvencije (*ibidem*).

Za mnenje o potrebi Dinarske konvencije sem vprašala tudi intervjuvance. Kebe (2013) je mnenja, da zaščita Dinaridov po vzoru Alpske konvencije ni potrebna, saj bi zgolj formalno urejanje področja pomenilo nepotrebno zapravljanje denarja, poleg tega pa izpostavi, da v Sloveniji nimamo osebe, ki bi imela željo nadaljevati in dokončati začeto delo. Po drugi strani pa opozarja, da Slovenija na območju mora biti prisotna, saj se ponujajo priložnosti za razvoj na področju gospodarskega sodelovanja, turizma, izmenjave strokovnega znanja, kulture, naravnih virov, narodi pa smo si med seboj podobni, kar je naša primerjalna prednost pred ostalimi pobudniki ideje. Ogrin (2013) pa meni, da bi nova konvencija omogočila okvire delovanja. Ne le v smislu fundacij, temveč tudi omrežij, ki rabijo nek okvir, da upravičijo svoj obstoj, da jih države podprejo, zaradi tovrstnega povezovanja pa po njegovem mnenju Alpska konvencija danes živi. Ogrin opozori tudi, da je na balkanskem prostoru že ogromno povezovanj, a je premalo uradnih kanalov. Sodelovanje in interese po prisotnosti na območju s strani drugih držav pa vidi kot željo po prenosu znanj, kot razvojno priložnost za njihova podjetja na različnih področjih. Meni tudi, da manjša razvitost območja pomeni še večjo potrebo po tovrstni ureditvi. Skoberne (2013) pove, da smo v Sloveniji z ustanavljanjem konvencije prepoznali za kakšno desetletje, da pa konvencijo potrebujemo, saj omogoča dogovarjanje o skupnih ciljih in kako do njih priti. Opozarja tudi, da so tovrstne konvencije lahko ustrezen teoretični model, ki pa bo uspešen le, če ga bodo ljudje sprejeli. Onida (2013) podpira idejo o Dinarski konvenciji, a obžaluje pomanjkanje slovenske volje po aktivnejšemu delovanju v regiji.

Na podlagi stagnacije večine EPI kazalcev, bi povezovanje lahko označili kot pomembno, saj je torej za trajnostni razvoj potrebno skupno, istočasno razvijanje tudi drugih področij, ne

le ohranjanja biodiverzitete. Čeprav je v Sloveniji pobuda za Dinarsko konvencijo prišla v času slovenskega predsedovanja Alpski konvenciji, njen nastanek pa je bil predviden po vzoru Alpske konvencije in s prenosom dobrih praks (Bogataj 2011, 119), bi številna področja v Dinarski konvenciji morala biti urejena povsem drugače. Taka področja so denimo obalni deli, ki se jih Dinaridi dotikajo, ter rudarstvo, ki je še danes za Balkan izrednega pomena. Ek in von Walterjeva (2013, 3) kot priložnosti za trajnostno in bolj zeleno rast na Zahodnem Balkanu predlagata ukrepe na področju razvijanja trajnostnejšega gozdnega sektorja, trajnostne hidroenergetike, upoštevanja javnosti kot dela rešitve ter sanacijo kontaminiranih območij, ki so tudi področja, ki jih okoljske pobude in težnje po zaščiti biotske pestrosti ponavadi zaobidejo. Poplave na Zahodnem Balkanu v letu 2014 so pokazale, da so države ogrožene tudi zaradi poplav, ki povzročijo ogromne naravne katastrofe in zahtevajo tudi človeške žrtve. Zavarovana območja lahko blažijo učinke naravnih nesreč, saj poudarjajo vlogo gozdov in mokrišč, ki lahko delujejo kot tamponsko območje za poplave, visoke valove, zemeljske plazove in neurja (Komac in Zorn 2011, 114).

Pri opredeljevanju posledic tovrstnega povezovanja je poleg pozitivnih posledic povezovanja treba preučiti tudi argumente, ki povezovanju niso naklonjeni. Eden največjih dvomov o potrebi Dinarske konvencije se poraja zaradi dejstva, da je v regiji prisotno že precejšnje število akterjev, ki z različnimi projekti delujejo tudi na okoljskih temah. A podobno je tudi na področju Alp, kjer pa Alpska konvencija povezuje številne druge organizacije, ki delujejo na območju in imajo znotraj organizacije status opazovalke. Te organizacije so: *Alliance in the Alps*, *Alparc*, *Alpe Adria*, *Alpine town of the Year*, *Association of the Alpine States*, CIPRA, *Club Arc Alpin*, *Euro montanias*, *ISCAR*, *Fianet*, IUCN, *Alpine Space Programme*, UNEP, WWF (Alpska konvencija 2014b). Po mnenju Ogrina (2013) jim torej Alpska konvencija daje okvir, da upravičijo svoj obstoj, da jih države podprejo in slej ko prej namenijo tudi neka finančna sredstva, s katerimi lahko delujejo na projektih. Dodana vrednost novega zavezujočega dokumenta bi bila tudi v tem, da bi zagotavljala nek dolgoročni okvir delovanja in ne bi bila usmerjena zgolj v kratkotrajne, nekajletne projekte.⁴⁴ Kot svari UNEP (2010, 40–41), lahko sodelovanje, ki temelji izključno na začasnem financiranju projektov brez stabilnih in stalnih sredstev za temeljne dejavnosti (npr. vlad), hitro pripelje do situacije, ko bi se sodelovanje končalo z iztekom projekta ali izčrpanim proračunom, brez doseganja zadanih ciljev. Na mestu je relevantna tudi opazka Krämerja

---

⁴⁴ Fagan (2010, 216) ugotavlja, da je četrtnina okoljskih projektov, ki jih v Srbiji in Bosni in Hercegovini financira EU, krajših od 12 mesecev, trajanje polovice od vseh projektov pa je omejeno na 12 mesecev.

(2011, 34), da so cilji trajnostnega razvoja samo mrtva točka na papirju, če niso dnevno v politični in administrativni uporabi. Ključno vlogo pa pri tem nedvomno igra vključenost lokalnega prebivalstva.

Dodala bi tudi, da je poleg pomena vključevanja lokalnega prebivalstva za kvalitetno in ustrezno zaščito območja Dinaridov nujno tudi vključevanje Italije, saj je po geografski razdelitvi in razmejitvi Dinaridov v Italiji 268,97 km² ali 0,5 % ozemlja.

Slika 3.1: Delež Dinaridov v Italiji

Vir: Lasten vir, narejeno v programu Arc map z upoštevanjem uradnih razmejitev po Gamsu (Prelovšek in Mihevc 2010, 6).

Dosedanje aktivnosti Italije namreč niso vključevale, saj ni sodelovala na I. Dinarski konferenci,⁴⁵ niti ni del obstoječih povezovanj, kot so Parks Dinarides ali Via Dinarica, čeprav je na območju 5 različnih oblik zavarovanih območij: Naravni rezervat doline Glinščice, Deželni naravni rezervat Medvedjak, Deželni naravni rezervat Volnik, Naravni rezervat Doberdobsko in Prelosno jezero, Deželni naravni rezervat Devnske stene (Protected planet 2015), ki bi jih lahko umestili že v okvire projekta Parks Dinarides, kjer povezovanje poteka na ravni sodelovanja naravnih parkov. Vsekakor pa bi Italija morala biti tudi del

⁴⁵ Za primer: Monako je del Alpske Konvencije pa je na območju te države manj kot 0,01 % Alp, Lihtenštajn pa ima 0,1 % območja Alp (Stalni sekretariat Alpske konvencije 2010, 44).

meddržavnega povezovanja, kakršno predstavlja Dinarska konferenca. Morebitno nadaljnje sodelovanje bi zaradi geografskih, torej uradnih meja Dinarskega gorstva, ki jih v znanstvenih delih opredeljujejo tudi slovenski geografi dr. Ivan Gams, dr. Mitja Prelovšek in dr. Andrej Mihevc, moralo temeljiti na upoštevanju in vključevanju Italije kot legitimnega akterja v procesu nastajanja Dinarske konvencije.

Poleg upoštevanja Italije je pri formuliranju in vzpostavljanju novega dokumenta treba izhajati tudi iz Agende 21 oz. Poglavja 13 o zagotavljanju trajnostnega razvoja v gorah in se ob tem nasloniti tudi na makroregionalne strategije, ki jih izvaja EU. Iz vidika financiranja se je smiselno obrniti tudi na skandinavske države, ki v regiji rade podpirajo okoljske projekte. Pri iskanju drugih možnih virov financiranja, ki bi projekt lahko podprli vsaj v prvi fazi, pa bi veljalo izkoristiti instrumente kot je GEF, sredstva v okviru Svetovne banke, EBRD, EU ter v vzpostavitve Dinarske konvencije usmeriti sredstva, ki jih Slovenija namenja v okviru ODA (*Official Development Aid* – Mednarodna razvojna pomoč).

4 OKOLJSKA DIPLOMACIJA SLOVENIJE

4.1 Značilnosti okoljske diplomacije Slovenije

O okoljski diplomaciji Slovenije veliko napisane znanstvene literature ni na voljo. Kot ugotavlja Crnčec (2012, 57), je že sam koncept okoljske diplomacije v slovenski literaturi redko obravnavan, kar pa posledično pojasnjuje pomanjkanje literature o tovrstni diplomaciji v Sloveniji. Zato se ta segment opira predvsem na opravljene intervjuje, predelan članek Boštjana Udoviča in Mihe Pongraca o okoljski diplomaciji Slovenije iz leta 2013 in na drugo literaturo, ki se bodisi posredno nanaša na aktivnosti slovenske diplomacije ali mednarodno delovanje slovenskih akterjev na področju okolja bodisi predstavlja primarne vire, iz katerega delovanje Slovenije izhaja.

Za oceno izvajanja okoljske diplomacije v Sloveniji sem se z intervjuji obrnila na Emila Ferjančiča, vodjo Sektorja za globalne izzive na MZZ-ju, ki je tisti sektor, ki na MZZ deluje tudi na mednarodnih temah povezanih z okoljem; Blanko Bartol, zaposleno na Direktoratu za prostor na MZIP (Ministrstvo za infrastrukturo in prostor), ki je v Sloveniji odgovoren za izvajanje Alpske konvencije, Petra Skoberneta, direktorja TNP-ja (Triglavskega narodnega parka), prej zaposlenega tudi na MKO (Ministrstvu za kmetijstvo in okolje), Leona Kebeta, vodjo projekta *Discover Dinarides*, ki poteka pod okriljem WWF-ja, Mateja Ogrina, predsednika društva CIPRA Slovenija in profesorja geografije na Filozofski fakulteti v Ljubljani, ter Janeza Nareda, vodjo oddelka za humano geografijo na GIAM ZRC SAZU (Geografskem inštitutu Antona Melika Znanstvenega raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti). Vsak od njih ima izkušnje z delovanjem Slovenije na področju okolja v mednarodnem kontekstu, njihova mnenja o okoljski diplomaciji in njenem izvajanju pa so različna.

Emil Ferjančič (2013), ki kot tipični primer izvajanja okoljske diplomacije Slovenije in prepoznavanja različnih akterjev navaja primer nasprotovanja gradnji plinskega terminala v Žavljah, je mnenja, da je okoljska diplomacija v Sloveniji še popolnoma v domeni vladnih organizacij, NVO-je pa vidi bolj kot lobiste, ki vplivajo na medije in javnost. S tem se na nek način ne strinja naslednja sogovornica Blanka Bartol iz MKO (2014), ki meni, da gre pri aktivnostih nevladnih organizacij z državo in drugimi institucijami za okoljsko diplomacijo, saj delujejo v skladu s konkretnimi cilji na konkretnem področju. S tem se strinja tudi Leon Kebe (2013), ki še dodaja, da je bila okoljska diplomacija do danes uspešnejša na ravni NVO-jev kot pa samih držav. Podobnega mnenja o diplomatskem delovanju Slovenije na področju okolja je tudi Nared (2013), ki meni, da se na državnem nivoju ne znamo iti okoljske

diplomacije, saj ne znamo prepoznavati projektov in se vanje vključevati, Peter Skoberne (2013), četrti sogovornik, pa pravi, da lahko delovanje NVO vidimo tako kot lobiranje kot tudi diplomatsko delovanje.

Iskanje aktivnosti s področja okoljske diplomacije na spletni strani MZZ-ja ne da veliko zadetkov, ponudi pa izjavo ministra za zunanje zadeve, Karla Erjavca, ki je ob dnevu okolja, 5. junija 2014, okoljsko diplomacijo Slovenije opisal kot tako, ki temelji na znanstveni diplomaciji, poleg tega pa opomnil, da ima Slovenija možnosti, da postane tisti partner v mednarodnih odnosih, ki trajnostni razvoj in okoljsko senzibilnost postavlja na prednostno mesto v zunanji politiki, razvojni in gospodarski agendi. Spomni tudi, da je Slovenija alpska država, s številnimi izkušnjami na področju organizacije srečanj s področja okolja, poleg tega pa je v izjavi še zapisano, da okoljska diplomacija utrjuje prepoznavnost države na zemljevidu znanosti in gospodarstva kot države z bogatimi naravnimi viri prihodnosti (MZZ 2014h). Pongrac in Udovič (2013, 147) na drugi strani delovanje slovenske okoljske diplomacije vidita kot nestrateško, pri čemer opozarjata, da oblikovanje njenih smernic temelji na odzivanju na probleme, ko to zahteva zunanje okolje ali pa deluje proaktivno, ko to od nje zahtevajo določeni politični odločevalci. Tudi Skoberne (2013) opozori, da je težava tudi v mandatni omejenosti planiranja politik in pa v prevelikem številu ljudi, ki so pristojni, da to politiko izpeljejo.

OECD, ki v svojem Poročilu o stanju okolja v Sloveniji mednarodne aktivnosti Slovenije na področju okolja ne poimenuje s terminom okoljska diplomacija, temveč okoljska dimenzija zunanje politike (OECD 2012a, 98), ugotavlja, da prioritete slovenskega mednarodnega udejstvovanja na področju okolja bolj kot v marsikateri drugi državi določajo geografske značilnosti naše države, še posebej na področju upravljanja z vodami in ohranjanja biotske pestrosti (*ibidem*). Kot pomembno lastnost slovenskega okolja OECD v poročilu opredeli tudi lego v gorskem svetu, pri čemer raztezanje obeh gorskih verig čez številne druge države predstavlja priložnost za povezovanje naše države (OECD 2012a, 98).

4.1.1 Izkušnje in zavezanost k zaščiti okolja v mednarodnem in nacionalnem kontekstu

Aktivnosti Republike Slovenije na področju okolja lahko beležimo od leta 1991 naprej, torej od osamosvojitve, čeprav smo bili v mednarodno okoljsko področje vpeti že v času

Jugoslavije, kjer so bili poleg države mednarodno aktivni tudi posamezniki (Ogrin 2013).⁴⁶ Z notifikacijo smo sprejeli obveznosti, ki jih je ratificirala že SFRJ (Socialistična federativna republika Jugoslavija), kamor spadata Ramsarska konvencija in Konvencija o svetovni dediščini, takoj po osamosvojitvi pa smo leta 1992 sodelovali na Vrhu o Zemlji v Riu de Janeiru (Pongrac in Udovič 2013, 138). Do danes je Slovenija ratificirala še druge pomembne MEA, kot so CITES (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora* – Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi vrstami prosto živečih živali in rastlin), Bonska konvencija, Konvencija o biološki raznovrstnosti, Bernska konvencija (ARSO 2001, 106), Evropska konvencija o krajini (Bratina Jurkovič 2008, 1), Aarhuška konvencija, Alpska konvencija, Barcelonska konvencija, pa tudi Donavska konvencija,⁴⁷ Stockholmska konvencija, Rotterdamska konvencija, Konvencija o presoji čezmejnih vplivov na okolje, Konvencija o čezmejnem onesnaževanju zraka na velike razdalje, Helsinška konvencija o čezmejnih vplivih industrijskih nesreč, Helsinška konvencija o varstvu in uporabi čezmejnih vodotokov in mednarodnih jezer, Baselska konvencija (OECD 2012a, 102–103) ter tudi Okvirni sporazum o savskem bazenu (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2014b). Vse te konvencije od Slovenije zahtevajo zaščito določenih okoljskih območij ali preprečevanje in urejanje določenih okoljskih problemov.

Mednarodna aktivnost na področju okolja je bila od leta 1990 v domeni Ministrstva za okolje in prostor, povečano vlogo MZZ-ja pa je bilo na tem področju zaznati šele v preteklih letih (OECD 2012a, 98). To je bilo predvsem od leta 2009, s prihodom Samuela Žbogarja na položaj ministra za zunanje zadeve, ko so se razvile tri nove aktivnosti: eko skupina, s katero so želeli širiti eko kulturo (Pongrac in Udovič 2013, 144), pri tem pa se na MZZ-ju povezujejo z nevladnima organizacijama Umanotero ter Slovensko fundacijo za trajnostni razvoj, z željo integriranja načel trajnostnega razvoja v izvajanje različnih projektov (MZZ 2014b). Druga aktivnost je zniževanje ogljičnega odtisa MZZ-ja, tretja pa nov načrt mobilnosti (Pongrac in Udovič 2013, 143). Prav tako se je na ambasadah v petih različnih državah uvedlo okoljske atašeje (Argentina, Kitajska, Danska, Makedonija in Združeno kraljestvo), njihova naloga pa je ustvarjanje okoljskih profilov in spremljanje okoljskih projektov, ter priprava podlage za morebitno sodelovanje Slovenije na področju okoljskih

---

⁴⁶ Angela Piskernik se je udeležila ustanovnega sestanka organizacije CIPRA, tam igrala pomembno vlogo, na pobudo te nevladne organizacije pa je nastala Alpska konvencija; Več o njej v Opombi 20 (Ogrin 2013).

⁴⁷ Slovenija je bila tudi ena izmed štirih držav ustanoviteljic, takšno vlogo pa je odigrala zaradi pomena reke Save za Donavo – v Sloveniji izvirajoča reka je namreč največji pritok Donave.

zadev (Pongrac in Udovič 2013, 144). V tem času je Slovenija skupaj s še drugimi petimi državami (Zelenortski otoki, Kostariko, Singapurjem, Islandijo in Združenimi arabskimi emirati) formirala t. i. Zeleno skupino (*Green group*), ki se trudi uvrščati okoljske zadeve v mednarodne odnose (OECD 2012a, 98). V istem obdobju se je ustanovilo tudi SVPS (Službo Vlade za podnebne spremembe), ki je služila kot nosilni organ koordinacije med uradništvom, stroko in civilno družbo, a se jo je leta 2012 ukinilo, MKO pa je prevzel njene aktivnosti, s tem pa je izvajanje okoljske diplomacije ponovno prešlo pod okrilje ministrstev (Pongrac in Udovič 2013, 144).

Slovenija se je v tem času na področju okolja mednarodno uveljavljala kot gostiteljica mednarodnih okoljskih dejavnosti (OECD 2012b, 8). Tak primer je Strategija za trajnostni razvoj Jadrana, do katere je prišlo na slovensko pobudo in se je odvila s Slovenijo kot organizatorko. Na njej je junija 2006 prišlo do vzpostavitve ASP (*Adriatic Sea Partnership – Partnerstvo za jadransko morje*), pri čemer je Slovenija pomagala tudi finančno (OVSE 2008, 1). Pomemben in precej odmeven projekt je bilo tudi 4. zasedanje vodilnih avtorjev 2. delovne skupine IPCC (*Intergovernmental Panel on Climate Change – Medvladni panel za podnebne spremembe*), ki ga je leta 2013 na Bledu gostil MZZ (MZZ 2013a), poleg tega pa je v letu 2014 Slovenija gostila zasedanje Znanstvenega odbora Mednarodne komisije za kitolov (MZZ 2014h). Še ena pomembna prelomnica v mednarodnem udejstvovanju na področju okoljskih tem je nedvomno tudi članstvo Slovenije v EU, ob tem pa predvsem izstopa predsedovanje Svetu EU leta 2008, ko je bila država s prevzemom te funkcije prisiljena zaostriti svoja stališča do okoljskih vprašanj (Pongrac in Udovič 2013, 142–143). Takratni resorni minister Slovenije, Janez Podobnik, je ob tem izpostavil dva pomembna dosežka (RTVSLO 2008). V času našega predsedovanja je bil namreč pripravljen podnebno-energetski sveženj zakonodajnih predlogov, v tem času pa se je pripravilo stališča EU za 9. konferenco pogodbenic CBD (*The Convention on Biological Diversity – Konvencija o biološki raznovrstnosti*). V času slovenskega predsedovanja je bilo na sestanku Mreže zelene diplomacije na Brdu dogovorjeno, da se bo v okviru EU promoviralo pristop od spodaj navzgor in s tem poudarilo pomen razvoja lokalnih mrež za zeleno diplomacijo v tretjih državah (Evropska služba za zunanje delovanje 2011, 3).

Poleg predsedovanja EU je Slovenija predsedovala tudi Barcelonski konvenciji (2006–2007), Alpski konvenciji (že trikrat, in sicer med 1995 in 1996, 1997 in 1998 ter 2009 in 2011), Donavski komisiji leta 2010 (OECD 2012a, 98) ter Mednarodni komisiji za Savski bazen, ki ji od julija 2014 do 2017 predseduje že drugič (Ministrstvo za kmetijstvo,

gozdarstvo in prehrano 2014b). V okviru Donavske konvencije se je leta 2002 med drugim pripravilo Načrt upravljanja s porečjem reke Donave, kjer je Slovenija igrala vodilno vlogo pri implementaciji programa, tako pomembna funkcija pa ji je bila dana zaradi izkušenj na področju hidroenergetike, ki jih je pridobila v okviru Alpske konvencije (OECD 2012a, 99). Istega leta se je ustanovilo zgoraj omenjeno Mednarodno komisijo za Savski bazen, ko so Slovenija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška in tedanja Zvezna republika Jugoslavija podpisale Okvirni sporazum o Savskem bazenu, leta 2011 pa sta kot opazovalki sodelovali tudi Makedonija in Črna gora (MZZ 2014c).

Te konvencije in tudi drugi sporazumi, ki pokrivajo različna geografska območja (OECD 2012a, 98) Slovenijo zavezujejo k trajnostnemu delovanju na regionalnem in subregionalnem nivoju, k zagotavljanju trajnostnega razvoja in delovanju na področju okolja v mednarodnem kontekstu pa se je zavezala tudi v okviru NPVO (Nacionalnega programa varstva okolja),⁴⁸ kjer je zapisano (Državni zbor Republike Slovenije 1999, 69),

da si bo v mednarodni skupnosti primerno mesto zagotovila med drugim z doslednim izpolnjevanjem vsebinskih in finančnih obveznosti na podlagi njenega članstva oz. sodelovanja v mednarodnih povezavah; s krepitvijo sosedskega sodelovanja na obmejnih območjih in s skupnim reševanjem okoljevarstvenih problemov s sosednjimi in drugimi državami, kjer je potrebno; s spremljanjem in sodelovanjem pri nastajanju in oblikovanju novih mednarodnih pogodb, ki obravnavajo področje varstva okolja oz. trajnostnega razvoja in z vgraditvijo načel trajnostnega razvoja v zunanjepolitično strategijo Republike Slovenije.

V NPVO je tudi zapisano, da bo Slovenija na okoljevarstvenem področju postala aktivni vezni člen med EU in državami, ki so nastale na ozemlju nekdanje Jugoslavije, in sicer tako, da bo pomagala pri znanstveno raziskovalni dejavnosti, na področju poslovnega sodelovanja, državni organi pa bodo pri tem igrali vlogo katalizatorja (Državni zbor Republike Slovenije 1999, 70).

Aktivno okoljsko delovanje na mednarodnem področju pa je lahko uspešno samo, če je aktivnost države tudi navznoter predana cilju, ki bi ga naj zagovarjala. Odgovor na to lahko

---

⁴⁸ Državni zbor Republike Slovenije. 1999. Nacionalni program varstva okolja. Sprejet 16. septembra 1999, v veljavi od 15. oktobra 1999. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NACP5> (16. avgust 2015).

dobimo že v najpomembnejšem viru, in sicer Ustavi Republike Slovenije,⁴⁹ ki vsebuje temeljna izhodišča pravne ureditve varstva okolja in ohranjanja narave ter trajnostnega razvoja, v njej pa je v splošnih določbah državi naložena skrb za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarjanje možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije (ARSO 2001, 105).

Kljub uradni predanosti velja v tem kontekstu poudariti dejstvo, ki ga izpostavlja prostorski sociolog Kos, ki ugotavlja, da je za Slovence značilen izrazito velik razkorak med deklarativno podporo varstvu okolja in pa dejanskim ravnanjem (Simoneti in Nared 2011, 92), kar pa bi se lahko deloma odražalo tudi pri izvajanju okoljske zunanje in notranje politike, kjer dodatno težavo predstavlja pomanjkanje kompetentnega kadra v javnem sektorju (ARSO 2001, 194). OECD v svojem poročilu o stanju slovenskega okolja državi predlaga štiri ključne ukrepe: zeleno rast, implementacijo okoljskih politik, mednarodno sodelovanje, intenzivnejše delovanje na področju podnebnih sprememb in onesnaženosti zraka ter upravljanje z odpadki in materiali (OECD 2012c, 8). Če se naslonimo še na Susskinda (1994, 136), ki pri učinkovitem okoljskem delovanju poudarja pomen medijev, bi lahko tudi poročanje slovenskih medijev o okoljskih aktivnostih akterjev iz Slovenije pomagalo krepiti okoljsko zavest.

Sicer pa aktivnosti Slovenije znotraj nacionalnih meja v obdobju zadnjih 15 let kažejo postopno naraščajoče števila zavarovanih območij (OECD 2012a, 78), kar lahko odraža povečano zavedanje o pomenu zaščite okolja. Kot sem že omenila, imamo danes v Sloveniji en narodni park, 3 regijske parke, en strogi naravni rezervat, 43 krajinskih parkov, 54 naravnih rezervatov in 1175 naravnih spomenikov (Komac in Zorn 2011, 114), a navedeni primeri predstavljajo le eno od področij, ki je potrebno za zagotavljanje trajnostnega razvoja. Da se uspešno gradi še na preostalih dveh, ekonomskem in socialnem, je še posebej pomembno, kakšen odnos do trajnostnega razvoja ima vlada in kako se to odraža v politikah, ki jih snuje. V letu 2014 je vlada RS videla priložnosti za trajnostni razvoj v okoljski tehnologiji, ozelenjenem podjetništvu, okoljsko odgovorni rabi domačih okoljskih virov, sonaravnem kmetijstvu, turizmu, prometu (tirnem, javnem in kolesarjenju), gradbeništvu, ki

---

⁴⁹ *Ustava Republike Slovenije*. Ur. l. RS 33/ 1991, 42/ 1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 68/2006, 47/2013. Sprejeta 23. decembra 1991, veljavna od 23. decembra 1991. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=61579&part=u&highlight=Ustava+Republike+Slovenije+#!/Ustava-Republike-Slovenije> (16. avgust 2015).

naj bi se dotikal energetske prenovе zgradb, pasivne gradnje, uporabe domačih gradbenih materialov (Vlada Republike Slovenije 2014c).

Vlada RS pri vzpostavljanju dialoga s predstavniki civilne družbe in gospodarstva o pomembnih vprašanjih trajnostnega razvoja komunicira prek Sveta za trajnostni razvoj, ki je posvetovalno telo Vlade Republike Slovenije za področje trajnostnega razvoja kot skladnega gospodarskega, socialnega in okoljskega razvoja. Njegove funkcije so med drugim (Focus-društvo za sonaravni razvoj 2010, 3):

- sprejemanje smernic in priporočil za oblikovanje politik po načelih trajnostnega razvoja na nacionalni in regionalni ravni ter pripravo priporočil za oblikovanje meril namenjenih uresničevanju načel trajnostnega razvoja v praksi;
- dajanje pobud pri oblikovanju stališča Republike Slovenije pri njenem sodelovanju v Komisiji ZN za trajnostni razvoj.

Poleg Vlade in Sveta za trajnostni razvoj so v društvu NVO Focus kot ključne institucije v Sloveniji, ki skrbijo za zakonodajo na področju zaščite okolja in vpeljave trajnostnega razvoja in imajo na teh področjih izkušnje, opredelili Ministrstvo za okolje in prostor, Agencijo Republike Slovenije za varstvo okolja, Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prostor ter Odbor za okolje v Državnem zboru (Focus – društvo za sonaravni razvoj 2010, 3). Po tej razdelitvi je Ministrstvo za okolje in prostor še vedno tisto, ki je odgovorno za sodelovanje na področju mednarodnih sporazumov in ne MZZ (*ibidem*).

V primeru prej povzetih institucij, vidimo torej tiste, ki delujejo od zgoraj navzdol, več pa je takšnih, ki delujejo na lokalnih ali regijskih ravneh in z izvajanjem projektov skrbijo za dejansko implementacijo načel trajnostnega razvoja. To so nacionalni park, krajinski in regijski parki, specifični inštituti in še posebej nevladne organizacije, ki so pomemben akter tako v nacionalnem kot mednarodnem kontekstu. Danes je v Sloveniji več kot 40 okoljskih organizacij, ki v javnem interesu delujejo na področju ohranjanja narave ali okolja (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2014a).

Okoljske nevladne organizacije se v Sloveniji tudi povezujejo; leta 2002 se je na primer vzpostavilo zgoraj omenjeno društvo Focus, ki je povezovalo organizacije CIPRA, Umanotera in Greenpeace (Pongrac in Udovič 2013, 140), leta 2007 pa je Ministrstvo za okolje in prostor s konzorcijem petih NVO-jev,⁵⁰ združenih v Okoljski center (klub za uveljavljanje trajnostnega razvoja) organiziralo prostor z istim imenom, v njem pa delujejo

---

⁵⁰ Ti NVO-ji so Umanotera, Slovensko fundacija za trajnostni razvoj, FOCUS društvo za sonaraven razvoj, Inštitut za trajnostni razvoj, Slovenski E- forum in CIPRA.

okoljske nevladne organizacije s ciljem povezovanja zainteresirane javnosti, širši javnosti pa je tam omogočen tudi dostop do informacij in publikacij (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2014a). Po letu 1991 se je okrepilo tudi povezovanje z mednarodnimi okoljskimi organizacijami, s tem pa so se okrepili strokovni stiki (ARSO 2001, 192).

A navkljub vsem podpisanim dokumentom in akterjem, ki jih premoremo, se glede na opravljene intervjuje z osebami, ki so zadolžene za izvajanje okoljske diplomacije ter telefonske pogovore, ko sem iskala ustrezne sogovornike, včasih zdi, da glede izvajanja obveznosti, vloge v Sloveniji niso dobro razporejene ali pa se obljube, ki so bile dane s podpisi deklaracij, resolucij, premehke, zaradi česar se jih prehitro pozabi. Podobno ocenjujeta tudi Pongrac in Udovič (2013, 141), ki trdita, da je bil glede na vse, kar je bilo narejeno, storjen korak nazaj, saj so okoljska vprašanja kljub prizadevanjem v letu 2009 zdaj spet sekundarnega pomena, razpršena, kljub vsem že osnovnim programom pa se strategije oblikujejo po načelu delovanja *ad hoc* in niso jasno začrtane. Slovenija bi morala bolj spoštovati in upoštevati svoje zaveze z doslednim izpolnjevanjem vsebinskih obveznosti.

Problemi, na katere so v ARSO-u (2001, 194) opozarjali že pred vstopom Slovenije v EU, so pomanjkanje kvalificiranega kadra v javnem sektorju, premajhna usposobljenost nosilcev odločanja o novih konceptih, relevantnih za trajnostni razvoj, vrzeli v učnem načrtu na vseh akademskih ravneh, pomanjkanje kvalificiranega kadra na fakultetah, še posebej na področju okoljske politike in ekonomije ter okoljskega komuniciranja. Tudi Pongrac in Udovič (2013, 141) ugotavljata problematiko pomanjkanja usposobljenega kadra, ki se kaže na ravni EU, kjer se z okoljskimi pogajanjmi aktivno ukvarja sedem strokovnjakov, ki morajo stališča Slovenije zagovarjati v kar 15 organih EU, v okviru katerih se razpravlja o podnebnih problematikah. Slovenija je v določenih primerih v zgodovini in še danes bila prisiljena najemati tuje strokovnjake, ki so v pomagali izoblikovali slovenska stališča (*ibidem*). Ob tem naj kot nasprotujoče si dejstvo izpostavim, da smo Slovenci pošiljali svoje strokovnjake v Črno goro in druge balkanske države, da so jim pomagali začrtati smernice za varovanje njihovega okolja (Skoberne 2013).

Morda se napredek na področju okoljske diplomacije obeta z novo Deklaracijo o zunanji politiki Republike Slovenije, ki je bil v času pisanja pričujočega besedila na spletu na voljo še kot osnutek, vsebuje pa pomembne zaveze po delovanju na področju trajnostnega razvoja ter tudi zahteve po promociji znanstvene diplomacije (Državni zbor Republike Slovenije 2014, 2).

4.2 Zavezanost Republike Slovenije k delovanju v državah Dinarskega loka (s poudarkom delovanja na področju okolja)

Slovenija je za opredeljevanje delovanja na območju Zahodnega Balkana uporabljala instrumente mehkega prava. Prvi dokument po osamosvojitvi, s katerim se je Slovenija zavezala k aktivnemu delovanju zunanje politike tudi na območju Zahodnega Balkana, je Deklaracija o zunanji politiki Slovenije (1999),⁵¹ vendar gre, ob sicer redkih omembah območja, bolj za željo po krepitvi regionalnih pobud, za vprašanje varnosti in za željo po delovanju na območju Jugovzhodne Evrope kot razvita Srednjeevropska država. Takoj po osamosvojitvi leta 1991 je Slovenija v Temeljnih strategije zunanje politike območje Zahodnega Balkana prepoznala kot enega izmed pomembnejših zunanjepolitičnih ciljev Slovenije, a kot piše Bojinovičeva (2004, 26) so Temelji ostali zgolj osnutek.

K aktivnemu delovanju na območju Zahodnega Balkana (in torej tudi v državah Dinarskega loka) se je kasneje Slovenija uradno zavezala z DeZB iz leta 2010, v želji, da se ustvarijo oblike tvornega sodelovanja in vzajemne pomoči. V Deklaraciji je izpostavljeno, da si bo RS prizadevala za povezovanje na političnem, varnostnem, prometnem, gospodarskem, energetske, telekomunikacijskem, okoljskem, kmetijskem področju ter na področju zdravstva in socialne kohezije, da se omogoči čim bolj svoboden pretok ljudi, blaga, storitev, kapitala in znanja v celotni regiji (MZZ 2014a). Leta 2010 je Slovenija skupaj s Hrvaško na konferenci o Zahodnem Balkanu na Brdu pri Kranju pripomogla k zagonu t. i. procesa Brdo, ki je neformalna oblika sodelovanja za okrepitev odnosov med državami regije, z delovanjem v smeri približevanja evroatlantskim povezavam (MZZ 2014d). Glede na prebrano pa pri srečanjih ob robu nikoli ni bilo izvedeno povezovanje tudi na področjih zaščite okolja ali širjenja trajnostnega razvoja.

Leta 2010 je bil ustanovljen tudi Koordinacijski odbor za Zahodni Balkan, ki vsako leto sprejme Akcijski načrt za delovanje Republike Slovenije na Zahodnem Balkanu, poleg tega pa nato pripravi Poročilo o dejavnosti Republike Slovenije na Zahodnem Balkanu (MZZ 2014a). V Akcijskih načrtih naj bi bil poudarek na sodelovanju na področjih, ki pomenijo premik na področju regionalnega sodelovanja, njihova primerjava (iz leta 2012, 2013 in 2014) pa pokaže, da je za Slovenijo ključno delovanje na gospodarskem področju (MZZ 2014g; MZZ 2013c in MZZ 2012). V okviru Resolucije o mednarodnem razvojnem sodelovanju do

---

⁵¹ *Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije* (DeZPRS). 1999. Ur. l. RS 108/99. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=DEKL3> (16. avgust 2015).

leta 2015⁵² je Slovenija kot splošne vsebinske prioritete opredelila krepitev dobrega upravljanja in pravne države, varovanje okolja, enakopravnost spolov, z vsemi državami Zahodnega Balkana pa ima podpisane tudi Sporazume o razvojnem sodelovanju (MZZ 2014g, 37). Tako v Resoluciji o mednarodnem sodelovanju do leta 2015, sprejeti leta 2008 (II. točka), kot tudi v Zakonu o mednarodnem sodelovanju,⁵³ sprejetem leta 2006, je med cilji (3. člen) poudarjeno delovanje na področju trajnostnega razvoja, ki bo temeljilo na razvoju tako na socialnem, okoljskem kot tudi gospodarskem nivoju (Državni zbor Republike Slovenije 2008).

Zadnje Poročilo o dejavnosti Republike Slovenije na Zahodnem Balkanu v letu 2013 pokaže, da je bila Slovenija, vsaj deklarativno, aktivna na področju turizma, kmetijstva, okolja, zdravstva, energetike, kulture, sociale, dela in šolstva (Vlada Republike Slovenije 2014a), poročilo pa navaja, da je:

sodelovanje potekalo v okviru multilateralnih in regionalnih organizacij, s ciljem spodbujanja in podpiranja napredka regije, pri čemer se je Slovenija zavzemala tudi za promocijo dobrososedskih odnosov, s ciljem ustvarjanja podlage za učinkovito reševanje odprtih bilateralnih vprašanj in utrjevanja stabilnosti in varnosti v regiji ter ustvarjanja pogojev za socialni, gospodarski in trajnostni razvoj regije (Vlada Republike Slovenije 2014a).

Dve leti kasneje kot DeZB, natančneje 3. avgusta 2012, so bile sprejete Smernice za Zahodni Balkan,⁵⁴ ki predstavljajo orodja za delovanje z namenom odprave notranjih administrativnih ovir in pospešitve gospodarskih, ekonomskih, socialnih in komunikacijskih tokov z omenjeno regijo in so podrobnejše kot DeZB (Vlada Republike Slovenije 2012). V 8.

---

⁵² Državni zbor Republike Slovenije. 2008. *Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije za obdobje do leta 2015* (ReMRS15). Ur. l. RS, št. 73/08. Sprejeta 11. julija 2008, v veljavi od avgusta 2008. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO58> (16. avgust 2015).

⁵³ *Zakon o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije (ZMRS)*. Ur. l. RS 70/ 06. Sprejet 23. junija 2006, v veljavi od 21. julija 2006. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4396> (16. avgust 2015).

⁵⁴ Vlada Republike Slovenije. 2012. *Smernice za delovanje Republike Slovenije do Zahodnega Balkana*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Novinarsko_sredisce/Sporocila_za_javnost/1007/Smernice_ZB.pdf (16. avgust 2015).

točki Smernic je opredeljeno delovanje RS na področju okolja, kmetijstva in zdravstva, naloge MZZ-ja na tem področju pa so postopna ponovna vzpostavitev okoljskih atašejev,⁵⁵ v splošnem pa se je država v Smernicah zavzela za sodelovanje pri varovanju okolja, ohranjanju narave in ekosistemov, prilagajanju podnebnim spremembam in zmanjševanju emisij toplogrednih plinov (Vlada Republike Slovenije 2012). Vlada RS kot področja, na katerih je Slovenija danes v regiji najbolj aktivna, izpostavlja mednarodno razvojno pomoč, finance, obrambo, kmetijstvo, izobraževanje, notranje zadeve in turizem (Vlada Republike Slovenije 2014b).

V mednarodnem kontekstu Slovenijo k delovanju v regiji ali sodelovanju z državami z območja Dinaridov na področju okolja zavezujejo Strategija EU za Podonavje, Strategija EU za Jadransko-Jonsko makroregijo, Jadranska listina, cilj katere je zagotoviti varnost, stabilnost in blaginjo v JV Evropi ter deklaraciji Big Win 1 in Big Win 2, s katerima se država zavezuje k prizadevnemu delovanju na področju ohranjanja narave, med drugim za doseganje globalnih in evropskih ciljev varstva narave. K sodelovanju jo sili tudi izvajanje Strategij EU za Jadransko-Jonsko in Podonavsko makroregijo, izboljšanje učinkovitosti upravljanja različnih območij varstva narave ter vrednotenje ekosistemskih storitev (MZZ 2014g in Vlada Republike Slovenije 2014a).

Slovenija je leta 2011 v času predsedovanja Alpski konvenciji začela tudi t. i. Dinarski proces, s katerim je bil narejen prvi korak k vzpostavitvi Dinarske konvencije in na katerem se je s strani šestih držav podpisalo tudi Deklaracijo o sodelovanju za trajnostni razvoj na Dinarskem loku, a do naslednjega koraka še ni prišlo, v Poročilu o dejavnosti Republike Slovenije na Zahodnem Balkanu leta 2013 (Vlada Republike Slovenije 2014a, 33) pa so zapisali, da so se države raje dogovorile, da bodo delovale prek konkretnih projektov, pri čemer so omenili vpisovanje Dinarskega krása na UNESCO-v (Organizacija ZN za izobraževanje, znanost in kulturo – *UN Educational, Scientific and Cultural Organization*) seznam. Vzpostavljanje Dinarske konvencije je torej obstalo, po opravljenih intervjujih sodeč pa nihče ni pristojen za to področje, čeprav je Slovenija vzpostavitev povezovanja po vzoru Alpske konvencije v Dinarskem gorstvu izpostavila kot eno izmed treh prioriteta in je šlo za resno zavezo, ki se je odrazila tudi v podpisani Resoluciji o trajnostnem razvoju držav Dinarskega loka. Nadaljnjo aktivnost na področju formalnega mednarodnega sodelovanja v obliki sporazuma priporoča tudi OECD (2012a, 97).

---

⁵⁵ Do danes je okoljski ataše na funkciji samo v Makedoniji, kot pa pišeta Pongrac in Udovič (2013, 144) pri tem ne gre za imenovanje novih diplomatov, temveč za prevzemanje te funkcije že obstoječih diplomatov.

V OECD-jevi oceni učinkovitosti okoljske politike Slovenije so Dinarski lok prepoznali kot območje, nad katerim bi se moral fokus slovenske okoljske politike večati. Pri tem kot pomembne izpostavljajo tudi številne neformalne kontakte, ki jih Slovenija vzdržuje na tehnični ravni z državami Zahodnega Balkana (OECD 2012a, 96), poleg tega pa sta tudi slovenska zunanja politika in politika glede ODA večinoma usmerjeni v države tistega dela Evrope (OECD 2012b, 8).

Konec leta 2013 je MZZ objavil tudi javni razpis za financiranje šestih projektov na področju Zahodnega Balkana v skupni vrednosti 480.000 evrov, v okviru katerega so se za upravičene prijavitelje (to so ustanove, ki jih je ustanovila Vlada RS z namenom izvajanja mednarodnega razvojnega sodelovanja in mednarodne humanitarne pomoči) razpisala tri področja: varovanje okolja s poudarkom na trajnostnem upravljanju voda, skrb za dobrobit otrok ter krepitev vloge žensk (MZZ 2013b). Od izbranih šestih projektov se en ukvarja s čisto vodo na Kosovu, ostali so s področij druge in tretje postavke (MZZ 2014e).⁵⁶

4.3 Slovenija in njena aktivnost znotraj Alpske konvencije

Slovenija je postala del Alpske konvencije, ko je leta 1995 ratificirala in implementirala Okvirno konvencijo, do leta 2003 pa še zadnjega od skupno osmih protokolov, ki so nato v veljavo stopili leta 2004 (Naprudnik 2003, 9). Pod Alpsko konvencijo spada tretjina slovenskega ozemlja oz. 6.767 km² območja Slovenije, zajema 62 občin in 1.193 naselij, kar pomeni, da se ne dotika izključno alpskih občin, skupno pa na njenem območju živi približno 365.000 prebivalcev, torej vsak peti Slovenec (Ministrstvo za okolje in prostor 2013, 6). Leta 1997 je takratna slovenska vlada ustanovila tudi medresorsko koordinacijsko skupino za izvajanje konvencije, v kateri so bili združeni predstavniki sedmih ministrstev in dveh vladnih

---

⁵⁶ Vseh šest izbranih projektov glede na izvajalce in naslov (MZZ 2014e):

- Slovenska Karitas: *Krepitev okoljske in družbene zavesti med mladimi v krajih J, Z in V regije centralne Srbije;*
- Slovenska Karitas: *Psihosocialna pomoč otrokom in opolnomočenje žensk v Bosni in Hercegovini;*
- Srbski kulturni center Danilo Kiš: *Opolnomočenje žensk na trgu dela: medijska kampanja za boljše informiranje, izobraževanje in aktivnejšo vlogo žensk;*
- International Relief and Development, Global zavod za pomoč in razvoj: *Za čisto vodo na Kosovu*
- Ekvilib Inštitut: *Čas je za pravice žensk in enakopravnost spolov v Črni gori;*
- International Relief and Development, Global zavod za pomoč in razvoj: *Ekonomska krepitev žensk v regiji Vardar.*

uradov (Naprudnik 2003, 9), in sicer resorna ministrstva, predstavniki regionalne in lokalne ravni (alpske občine), predstavniki nevladnih organizacij, kot sta CIPRA in PZS (Planinska zveza Slovenije), ter TNP (Triglavski narodni park), Park Škocjanske jame, Kamniško-Savinjske Alpe kot javni zavodi (MZIP 2014a). A komisijo so razpustili, posvetovanje o različnih temah pa se je začelo na neformalni ravni in bolj po potrebi (Bartol 2014). Bartolova opozarja, da je takšno delovanje zelo težko, saj ni telesa, ki bi se ga lahko sklicalo, ko se potrebuje stališče za Stalni odbor Alpske konvencije, ko se pripravlja gradiva za konference ali ko je treba koga potrditi za kakšno imenovanje, zato si na MKO-ju prizadevajo, da bi medresorsko koordinacijsko skupino ponovno vzpostavili, za kar so v času pisanja magistrskega dela že pripravili vladno gradivo. V okviru tega pa želijo sodelovati tudi z MZZ-jem oz. skupino, ki je bila vzpostavljena (s posebno imenovano koordinatorko) za Strategijo EU za Alpsko makroregijo, ki se jo bo sprejelo oktobra leta 2015 in nastaja po vzoru Strategije EU za Podonavsko makroregijo in Strategije EU za Jadransko-Jonsko makroregijo (MZZ 2014f). Strategija je pripravljena med drugim tudi na podlagi ugotovitev, ki jih je posredovala tudi Alpska konvencija, pomembno pa naj bi se Alpska konvencija in Strategija prepletali tudi v prihodnje, zato je sodelovanje med obema skupinama na mestu.

Sicer pa so bili začetki slovenskega uveljavljanja v Alpski konvenciji zelo obetavni. Ogrin (2005, 261) ocenjuje, da je Slovenija kot mlada država izkoristila članstvo za promocijo in pridobivanje mednarodnih povezav, intenzivnost aktivnega delovanja v okvirih Alpske konvencije pa naj bi se do danes precej zmanjšala, kar pa sovpada tudi z dejstvom, da je bila ukinjena medresorska koordinacijska skupina. Država tudi ni namenjala posebnih sredstev za implementacijo Alpske konvencije, a so številne občine, NVO-ji, podjetja, razvojne agencije in drugi našli druge načine financiranja za izvedbo različnih projektov s področja zagotavljanja trajnostnega razvoja (Ogrin 2012, 94).

Že kmalu po osamosvojitvi je Slovenija prevzela pomembno vlogo in je predsedovala v letih 1995–1996 in 1997–1998, v tem obdobju pa sta se na naših tleh zvrstili kar dve konferenci: leta 1996 na Brdu in leta 1998 na Bledu. Prioritete prvega predsedovanja so bile usmerjene v pripravo protokolov, konkretnije protokola o turizmu in prometu (Bartol 2014). V času tretjega predsedovanja Alpski konvenciji med letoma 2009 in 2011 je Slovenija kot prioritete izpostavila implementacijo na lokalni ravni, spodbujanje regionalnega sodelovanja in oblikovanje mednarodnih gorskih partnerstev ter promocijo Akcijskega načrta o podnebnih spremembah v Alpah. V sklopu udejanjanja prioritete s področja mednarodnega gorskega partnerstva, je Slovenija torej gostila tudi t. i. Dinarsko konferenco, ki jo dojemamo kot prvi

korak nastajanja Dinarske konvencije (MZIP 2014b). Po takratni predlogi bi Dinarska konvencija trajnostni razvoj zagotavljala s krepitvijo in sodelovanjem na področju ohranjanja narave, kmetijstva, razvoja podeželja, gorskega gozdarjenja, kulturne identitete, turizma, transporta in energetike (OECD 2012a, 100–101).

V društvu CIPRA ugotavljajo, da implementacija Alpske konvencije v Sloveniji še ni na želenem nivoju (Ogrin 2013) in da bi bilo za uspešno izvajanje Alpske konvencije na lokalni ravni potrebnih več idej, poleg tega pa projekt naj ne bi bil dovolj prepoznan, kljub temu da je del slovenskega pravnega reda. Manjše projekte naj bi se na lokalnih ravneh izvajalo, zaradi finančnih stroškov pa se večjih in dolgoročnih ne lotevajo in tako opozarjajo na nezadostno podporo države (CIPRA 2010). Ocenjujejo tudi, da je potrebna aktivna soudeležba vseh deležnikov, predvsem državnih ustanov, resorjev, občin in drugih organizacij (*ibidem*). Da bi se temu približala, je Slovenija kot edina država na območju alpskih držav uvedla prirejanje Dneva Alpske konvencije, ki je primer sodelovanja različnih deležnikov na območju Alp z lokalnim okoljem. Dan Alpske konvencije se je v letu 2014 v Sloveniji obeleževal že 4. leto zapored in je pomemben z vidika združevanja predstavnikov države, vodilnih funkcionarjev Alpske konvencije, NVO-jev in drugih deležnikov z lokalnim prebivalstvom (PZS 2014), ki lahko tako opozarjajo na problematiko, s katero se soočajo na nivoju občin in jo prenašajo na pomembnejšega, mednarodnega glasnika (Bartol 2014).

Sicer pa v okviru Alpske konvencije pri nas deluje tudi Odbor za preverjanje, ki pripravlja poročila o stanju, tja pa se lahko posreduje informacije o stanju, poleg njih pa na stanje in nedelovanje opozarjajo tudi nevladne organizacije, kot je recimo CIPRA (Bartol 2014). Bartolova še opozori, da je področij, kjer bi lahko v Sloveniji znotraj Alpske konvencije delovali, veliko, vendar pa je premalo kadra ali pa določeni sektorji, ki bi lahko sodelovali, tega ne počnejo s potrebno vnemo.

4.4 Dosedanja aktivnost drugih slovenskih akterjev v državah Dinarskega loka na področju okolja in promocije trajnostnega razvoja

Če sem v teoretskem okviru kot akterje okoljske diplomacije navedla tudi nedržavne akterje, je prav, da se v tem delu identificira tiste, ki iz Slovenije delujejo na področju Dinarskega gorstva. Pri tem, katere akterje izbrati, je bila pozornost usmerjena v definicijo same okoljske diplomacije, ki s pomočjo instrumenta diplomacije rešuje vprašanja zaščite okolja in vzpostavljanja trajnostnega razvoja (Berridge in James 2003 v Pongrac in Udovič 2013, 135) ter preprečuje degradacijo človekovega življenjskega oz. naravnega okolja.

Osredotočila pa sem se tudi na stališče do okoljske diplomacije kot jo razume naš trenutni zunanji minister Karel Erjavec, in sicer s poudarkom na pomenu znanstvene diplomacije oz. znanosti ter raziskovalne dejavnosti. V tem segmentu je izpostavljenih le nekaj tistih, ki bi lahko pomagali oblikovati in razvijati okoljsko diplomacijo na področju Dinarskega gorstva in so z delovanjem povezali vsaj dve državi Dinarskega loka, imajo neko ekspertizo oz. izkušnje na tem področju, v nekaj primerih pa bi njihovo udejstvovanje lahko razumeli tudi v luči znanstvene diplomacije.

4.4.1 PZS in Združenje planinskih organizacij Balkana

Od leta 2013 je ena izmed organizacij z največ člani v Sloveniji, PZS, polnopravna članica BMU (*Balkan Mountaineering Union*- Združenje planinskih organizacij Balkana), v katero so združene tudi druge države balkanskega polotoka – Hrvaška, Bolgarija, Makedonija, Bosna in Hercegovina, Črna gora in Slovenija, Albanija, Turčija, Srbija in Grčija (BMU 2014). Projekt omenjam, ker je eno izmed štirih načel BMU-ja zaščita in nudenje varnega dostopa do gorstev in odgovorna uporaba vseh gorskih območij. Poleg tega se zavezujejo k promociji in okoljskemu osveščanju med vsemi uporabniki gorskih terenov (BMU 2011, čl. 9). Svoje zaveze želijo izvajati s sodelovanjem z državnimi organi, drugimi podobnimi organizacijami in zvezami, ter tako, da se bodo aktivno udeleževali projektov, ki se bodo nanašali na zaščito okolja ter naravnih in kulturnih znamenitosti (BMU 2011, čl. 10). Skupaj so izvedli projekt prikaza planinskih koč Balkana na Google zemljevidu, veliko pozornost pa bi radi posvetili predvsem promociji trajnostnega turizma v gorah (PZS 2013).

4.4.2 Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

Deluje v okviru Znanstveno-raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Na področju Zahodnega Balkana je bil dejaven s projektom Cherplan, v okviru katerega so razvijali in izobraževali o uporabi okolju prijaznih skupnih pristopov in novih tehnik za vpeljavo trajnostnega razvoja, poudarek pa je bil na kulturni dediščini (GIAM ZRC SAZU 2014a). Izkušnje pa ima GIAM ZRC SAZU tudi z mednarodnimi projekti in povezovanjem z drugimi državami na področju raziskovanja in opredeljevanja razvojnih možnosti gorskih predelov s projektoma CAPACities in ClimAlpTour. V izvajanju pa je še projekt Rurbance, ki obravnava podeželsko-mestne strategije upravljanja in orodja za trajnostni razvoj spreminjajočih se alpskih območij (GIAM ZRC SAZU 2014b).

4.4.3 Inštitut za raziskovanje Krasa

Inštitut je izvajal mednarodne projekte ali pa je sodeloval pri njihovem izvajanju. Podzemne vode Dinarskega krasa v Srbiji in Sloveniji je ime projekta, v okviru katerega so primerjali trenutno stanja, izrabo, ranljivosti in potencial, druga projekta pa sta še IGCP UNESCO Project No. 598 ter Podnebne spremembe in kraški sistemi v letu 2011 (Inštitut za raziskovanje Krasa 2014). Leta 2008 so na Inštitutu gostili tudi posebno usposabljanje za upravljanje, pri kateri so sodelovali s Svetovnim partnerstvom za vodo (Sredozemlje), Sredozemsko informacijsko pisarno za okolje, kulturo in trajnostni razvoj, Ministrstvom za okolje in prostor RS, delavnica pa se je osredotočila na Savski bazen in širše območje Dinarskega gorstva (Inštitut za raziskovanje krasa 2008). Septembra 2014 so objavili novico, da je v Postojni tudi prvi Unescov sedež v Sloveniji, cilj novega Unescovega krasoslovnega središča pa je krepiti zavesti o pomembnosti trajnostnega upravljanja in zaščite krasa, spodbujanje trajnostnega razvoja kraških območij, izmenjava izkušenj in znanja med univerzami in drugimi visokošolskimi ustanovami (Jaksetič 2014; Ferko 2014).

4.4.4 Park Škocjanske jame

Tudi v Parku Škocjanske jame poleg upravljanja s krajinskim parkom, delujejo na mednarodnem področju, tak primer je projekt Razvijanje načel trajnostnega upravljanja zavarovanega območja parka Škocjanske jame v sodelovanju z drugimi zavarovanimi območji, pri čemer so sodelovali s Hrvaško in Madžarsko, poleg tega pa tudi projekt Globalni informacijsko- komunikacijski sistem za sonaravno upravljanje naravnih virov in človekovega odnosa do naravne na območju Alpske mreže zavarovanih območij (Park Škocjanske jame 2014). Povečuje se tudi vloga zavoda na območju Dinaridov, saj je predviden kot koordinator priprave serijske nominacije Dinarskega krasa za vpis na seznam svetovne dediščine UNESCO, pri čemer Ministrstvo za okolje in prostor (sedaj MKO) in MK zagotavljata vsak po 30.000 € (Ministrstvo za okolje in prostor 2013, 8).

4.4.5 Institut Jožef Stefan

Vodilni znanstveno raziskovalni institut pri nas, ki je sicer v Sloveniji aktiven na različnih področjih, je na področju Balkana sodeloval kot eden izmed šestnajstih partnerjev pri izvajanju projekta Balkangeonet, v okviru katerega so delovali na področju razvoja prostorske podatkovne infrastrukture in sistemov za opazovanje Zemlje na celotnem Balkanskem področju (Institut Jožef Stefan 2012, 14). Institut je bil aktiven na področju razvoja

metodologije za identifikacijo relevantnih aktivnosti, ki že potekajo na območju (bodisi projektov bodisi iniciativ), informacije pa so zbrane v podatkovni bazi (Balkangeonet 2014).

4.4.6 Zavod Republike Slovenije za varstvo narave

Skupaj z MKO je za Zavod RS za varstvo narave akter v triletnem projektu, imenovanem Za okrepitev naravovarstvenega načrtovanja v Jugovzhodni Evropi, ki poteka pod okriljem IUCN-a in pri katerem poleg Slovenije in Hrvaške sodeluje še 5 držav Zahodnega Balkana, partnerji projekta pa so strokovne organizacije in pristojna ministrstva (MZZ 2014g, 26).

4.4.7 CIPRA Slovenija

CIPRA je bila s projektom, ki ga je financiral MZZ, aktivna v Črni gori, in sicer na področju prenosa znanja trajnostnega razvoja v občino Mojkovac. V okviru projekta so želeli izmenjati izkušnje in delovati na področju sanacije in turistične predstavitve rudnika, lokalnega upravljanja trajnostnega razvoja turizma, upravljanja zavarovanih območij ter razvijanja turizma (CIPRA 2014).

***

Cilj tretjega poglavja je bil opredeliti potrebo po zaščiti Dinaridov kot celotne regije in proučiti odnos do zaščite okolja v posameznih državah, torej Sloveniji, Hrvaški, Srbiji, Bosni in Hercegovini, Črni Gori, Albaniji, Makedoniji in Kosovu, ki bi skupaj z Italijo lahko postale pogodbenice Dinarske konvencije in bi stremele k trajnostnemu razvoju na območju celotnih Dinaridov. Opaziti je, da poteka dosedanje mednarodno povezovanje predvsem na področju okoljevarstva, med projekte mednarodnih organizacij (kot so UNEP, WWF in IUCN) pa lahko umestimo tudi analize stanja okolja na Balkanu ali Dinaridih, nekateri manjši projekti s področja promoviranja trajnostnega razvoja, ki jih še izvajajo, pa navadno povezujejo le nekatere države Dinaridov, poleg tega pa so časovno in finančno omejeni. Projekti, ki analizirajo stanje okolja v regiji, kažejo potrebo po trajnostnejših principih v vseh treh stebrih, tako okoljskem (ki je sicer najbolj zastopan), kot tudi gospodarskem in socialnem.

Cilj četrtega poglavja pa je bilo opredeliti izkušnje Slovenije na področju mednarodne zaščite okolja ter oceniti izvajanje okoljske diplomacije s strani slovenskih akterjev, s čimer bi se proučilo pripravljenost Slovenije postati vodilni akter na področju zagotavljanja trajnostnega razvoja v Dinaridih. Pri tem sem se usmerila tudi v zakonsko podlago, ki bi

Sloveniji omogočala ali celo predpisovala delovanje na okoljskem področju v državah Zahodnega Balkan, v katerih je sicer aktivna predvsem na področju mednarodne razvojne pomoči, financ, obrambe, kmetijstva, izobraževanja, notranjih zadev in turizma.

Ugotovitve so združene in podrobneje razdelane v poglavju 5, kjer je s SWOT analizo in s podrobnejšo razlago v nadaljevanju predstavljena potreba in zmožnost nadaljnjih aktivnosti Slovenije v državah Dinaridov.

***

5 ANALIZA USPEŠNOSTI IN POTREBE PO NADALJNJIH AKTIVNOSTIH SLOVENIJE V DRŽAVAH DINARIDOV

Tabela 5.1: SWOT analiza

<p style="text-align: center;">PREDNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • poznavanje trga • razumevanje tranzicijskih procesov • bližnji naravni trgi • izkušnje različnih akterjev • izkušnje z MEA s področja zaščite okolja, od tega še posebej izkušnje v Alpski konvenciji • soroden jezik • sorodna kultura • okoljski ataše v državi Dinaridov (Makedonija) • aktivnost organizacij in državnih institucij na področju okolja v celotni regiji • aktivno delovanje na Zahodnem Balkanu v okviru ODA, že obstoječi finančni instrumenti za financiranje projektov • Obstoječe nacionalne zaveze za delovanje v regiji 	<p style="text-align: center;">SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • nemotiviranost • prelaganje odgovornosti med institucijami • kratkoročnost projektov • osnutek MEA za Jugovzhodno Evropo po vzoru Alpske konvencije je že bil narejen, vendar ni bilo nobenega nadaljnega ukrepa strani držav, nobene politične volje • slabša okoljska ozaveščenost prebivalstva
<p style="text-align: center;">PRILOŽNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • približevanje EU • izboljšanje političnih odnosov • ekološke preнове infrastrukture, hiš • ekološko razvijanje nerazvitih prometnih povezav • vključevanje lokalnega prebivalstva • nova delovna mesta • spodbujanje policentričnega in uravnoteženega prostorskega razvoja • teritorialno povezovanje v čezmejnih funkcionalnih regijah 	<p style="text-align: center;">GROŽNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • korupcija • politična tveganja • konflikti med državami

5.1 Analiza delovanja slovenske okoljske diplomacije v državah Dinaridov in možnosti v prihodnosti (skladno s SWOT analizo)

Delovanje Slovenije na območju držav Dinarskega gorstva spodbujajo nacionalne zaveze za sodelovanje na Zahodnem Balkanu, tako na področju okoljske diplomacije, kot tudi

trajnostnega razvoja. Najdemo jih lahko v tako nacionalnih kot tudi mednarodnih dokumentih. Prvi takšen dokument je, denimo, NPVO, kjer je zapisano, da bo Slovenija načela trajnostnega razvoja vpeljala tudi v zunanjepolitično strategijo ter bo na področju okoljevarstva postala vezni člen med EU in nekdanjimi državami Jugoslavije (Državni zbor Republike Slovenije 1999, 70). Drugi dokument, ki utemeljuje delovanje na podlagi nacionalnih zavez, je DeZB, v okviru katere naj bi si Slovenija prizadevala promovirati povezovanje na okoljskem in kmetijskem področju ter tudi na političnem, varnostnem, prometnem, gospodarskem, energetske, telekomunikacijskem področju in na področju zdravstva in socialne kohezije (MZZ 2014a). Tretji takšen dokument so Smernice za Zahodni Balkan, v okviru katerih je delovanje Slovenije opredeljeno tudi na področju okolja, kmetijstva in zdravstva, naloge MZZ-ja na tem področju pa so postopna ponovna vzpostavitve okoljskih atašejev. Tako v Smernicah kot tudi v Akcijskih načrtih pa se je Slovenija zavzela za sodelovanje pri varovanju okolja, ohranjanju narave in ekosistemov, prilagajanju podnebnim spremembam in zmanjševanju emisij toplogrednih plinov (Vlada Republike Slovenije 2012). Četrti dokument pa je Resolucija o mednarodnem sodelovanju, kjer je med cilji Slovenije prav tako promoviranje trajnostnega razvoja. Potencialno peto izhodišče predstavlja prenovljena Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije, ki ima med svojimi cilji navedeno delovanje na področju trajnostnega okolja in znanosti, a je bil v času pisanja magistrskega dela še v osnutku (Državni zbor Republike Slovenije 2014).

Drugi razlog za delovanje v okviru okoljske diplomacije pa so številne dosedanje mednarodne izkušnje, ki jih Slovenija ima na področju omenjene veje diplomacije. Če se spomnimo ene od temeljnih značilnosti okoljske diplomacije, kamor štejemo konferenčnost, lahko zaključimo, da ima Slovenija za seboj bogato bero konferenc, na katerih je sodelovala, ali še več, jih tudi organizirala. Sem lahko umestimo konferenco ob podpisu deklaracije Big Win v Bonnu, konferenco Strategija za trajnostni razvoj Jadrana, I. Dinarsko konferenco, 4. zasedanje vodilnih avtorjev 2. delovne skupine IPCC ter zasedanje Znanstvenega odbora Mednarodne komisije za kitolov (MZZ 2014h). Organiziranje konferenc s področja okolja pa je bila naša naloga tudi v času predsedovanja Barcelonski konvenciji, predsedovanja Donavski konvenciji, predsedovanja Mednarodni komisiji za Savski bazen, predsedovanja EU ter trikratnega predsedovanja Alpski konvenciji.

Še ena od značilnosti (slovenske) okoljske diplomacije, ki jo lahko prepoznamo ob delovanju v državah Dinarskega gorstva, je aktivnost tudi drugih akterjev oz. njena multilateralnost. Akterji, ki sem jih prepoznala, so PZS, GIAM, Inštitut za raziskovanje

Krasa, Zavod RS za naravo, Institut Jožef Štefan, Zavod Republike Slovenije za Naravo, CIPRA Slovenija, Park Škocjanske jame ter vsi parki (nacionalni, regijski in krajinski), vključeni v projekt WWF-ja Parks Dinarides. Opravili so različne raziskave, relevantne za delovanje v okvirih trajnostnega razvoja, imajo informacije o delovanju v državah na področju okolja in trajnostnega razvoja, zaradi tega pa posedujejo pomembne kontakte, ki bi bili ključni za formiranje novega MEA. Dopolnjujejo mnenje zunanjega ministra Erjavca o prepletanju okoljske diplomacije z znanstveno, saj so med zgoraj naštetimi institucijami vsaj tri takšne, ki delujejo izključno na znanstvenem področju. Slovenija bi lahko Dinarsko konvencijo promovirala tudi prek njihovega delovanja.

Izkušnje in zakonsko podlago za delovanje na področju Dinaridov torej imamo, še bolj pomembno pa je, da je samo delovanje, v kolikor je kvalitetno zastavljeno, lahko izrednega pomena tudi za regijo, za katero so še vedno značilni konflikti med državami, korupcija in politična tveganja. Kot že omenjeno, lahko nov sporazum s področja okolja vpliva na povezovanje držav tudi na drugih področjih (Mitchell 2003, 7), do danes pa dokumenta, ki bi skrbel za integracijo ekonomskih, socialnih in okoljskih dejavnikov ter tako zagotavljal trajnostni razvoj v državah Dinarskega loka, ni. Obstajajo iniciative in aktivnosti na področju zaščite biotske pestrosti in okolja, ki sta sicer prepoznana kot najbolj ogroženi področji. Ustanavljanje parkov je zelo pomembna preventiva, a potreben je tudi dokument, ki bi lahko vplival na preprečevanje izseljevanja na lokalni ravni in izgubo mlajšega prebivalstva, odpiral bi nove možnosti prebivalstvu in ne bi zgolj ščitil narave.

Če sem zgoraj kot razlog za degradacijo okolja na območju držav Zahodnega Balkana navedla tudi nezadostno vključenost javnosti, pomeni, da mora biti instrument za zaščito oz. nova institucija po vzoru Alpske konvencije usmerjena tudi v zaposlovanje lokalnega prebivalstva in ne samo mednarodnih uslužbencev. Dokument mora izhajati iz potreb lokalnega prebivalstva in se prilagoditi značilnostim njihovega življenjskega sloga ter demografiji (DABEO 2010, 10). Po drugi strani pa je pomembno, da se v oblikovanje novega dokumenta vključi tudi tuje akterje, ki so že prisotni v regiji, se uporabi njihove izkušnje in izsledke, ter se jih vključi tudi v nadaljnji proces in poveže z ostalimi po vzoru Iniciative Dinarskega loka, vendar z večjim poudarkom na lokalnih skupnostih in z povezovanjem vseh držav, ki so del Dinarskega gorstva. Slovenija bi lahko odigrala funkcijo povezovalca, organizatorja srečanja in promotorja pobude, za kar ima potrebne izkušnje, s tem pa bi krepila svojo okoljsko diplomacijo in postala v mednarodnem okolju prepoznavna in ugledna država, kar ima opredeljeno kot enega izmed štirih razvojnih ciljev (Urad za makroekonomske analize

in razvoj 2011, 9) in kar si, vsaj deklarativno, tako želi. Konvencija bi za razliko od kratkoročnih projektov predstavljala okvir, ki bi omogočil kontinuiteto, kar lahko omogoči slovenski okoljski diplomaciji jasno, bolj začrtano delovanje, državam Dinarskega loka pa omogoča koherentno dolgoročno delovanje na področju uresničevanja načel trajnostnega razvoja in lažjo integracijo v EU. Kot je v intervjuju zaupal Ogrin (2013), daje območje tudi priložnosti našim podjetjem, sploh na področju odpadkov oz. vzpostavljanja zbirnih centrov, ki so velika niša. Tovrstna konvencija bi dala glas ne le državam, temveč tudi drugim akterjem.

Spodbudno dejstvo za nadaljnje sodelovanje je podatek, da so številne analize stanja okolja v regiji že bile opravljene. K povezovanju na področju držav Zahodnega Balkana in Hrvaške nas poleg Alpske konvencije, poziva tudi OECD, ki mnenje utemeljuje z dejstvom, da naše okoljsko mednarodno udejstvovanje, bolj kot v kateri drugi državi, določajo geografske značilnosti, priporočajo pa nam tudi uporabo številnih kontaktov, izkoriščanje podobnosti in drugih povezav s preostalimi sedmimi državami Dinaridov (OECD 2012a, 96–97).

Da so visoki predstavniki osmih držav Dinarskega loka pripravljeni prisluhniti in sodelovati, čeprav so meje in spori med državami pogosto opredeljeni kot nepremostljiva težava in marsikdaj razlog za pomanjkanje politične volje, sta dokaz dokumenta Big Win 1 in Big Win 2. Takšen izgovor sem sicer pogosto slišala pri različnih osebah, ko sem iskala odgovore na vprašanje, zakaj je delovanje Slovenije na omenjenem področju kar naenkrat obstalo, da pa je sodelovanje med državami vendarle možno, menijo tudi moji sogovorniki (Kebe 2013; Skoberne 2013; Ogrin 2013). Kljub temu pa Big Win 1 in Big Win 2 z vidika trajnostnega razvoja ne zagotavljata dovolj celovitega pristopa, saj sta usmerjena k spoštovanju zavez znotraj CBD, torej stremita k ohranjanju narave. Big Win 2 sicer vsebuje tudi zavezo, da se bodo podpisnice spoštovale kulturne vrednote, a ni zapisano, kako naj to dosežajo.

Idejo o Dinarski konvenciji bi slovenska diplomacija lahko predstavila v številnih mednarodnih povezavah, v katere je že vključena in v katere so vključene tudi druge države Dinaridov, in sicer s promocijo ideje znotraj Alpske konvencije, kjer smo Dinarsko konvencijo sicer opredelili kot prioriteto med našim zadnjim predsedovanjem, poleg tega pa bi lahko idejo predstavili v okviru Jadransko-Jonske pobude, Donavske in Savske Konvencije ter Procesu Brdo, kjer pa za zdaj okoljskim temam še ni bilo posvečene kakšne posebne pozornosti. Priporočljiva bi bila vzpostavitev okoljskih atašejev tudi na drugih veleposlaništvih v državah Dinaridov, ne le v Makedoniji. Da bi Dinarska konvencija živel

na nacionalnem nivoju, bi bilo treba vzpostaviti medresorsko skupino, ki bi omogočala lažje izvajanje zavez in koherenten pristop do teme, ki konvencijo osmišlja, smiselno pa bi bilo povezovanje odločevalcev z več ravni: Sveta vlade za trajnostni razvoj, Ministrstva za okolje in prostor, MZZ-ja, ARSO, Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor ter Odbora za okolje v Državnem zboru. S finančnega vidika je projekt smotrno predstaviti tudi skandinavskim državam, ki so, kot je bilo videti, pripravljene podpirati okoljske projekte. Za projekte pa bi lahko finančna sredstva pridobili tudi v okviru IPA in ODA, od koder se lahko sredstva namenijo za vse tri stebre trajnostnega razvoja, in sicer na področju olajševanja tranzicije in izgradnje institucionalne zmogljivosti, čezmejnega sodelovanja, regionalnega razvoja, usmerjenih naložb (transportni sektor, okolje in ekonomski razvoj), človeških virov in boja proti socialni izključenosti ter razvoja podeželja.

Izpostaviti velja tudi slovenske izkušnje v treh makroregionalnih strategijah EU in sicer Jadransko-Jonski, Podonavski in Alpski, nova konvencija pa bi lahko v svoji vsebini vsebovala tudi cilje, h katerim stremijo dosedanje Strategije EU,⁵⁷ kar bi olajšalo morebitno kasnejšo vzpostavitev tudi Dinarske makroregije, v kolikor bi to bil cilj EU. Prav tako pa je dobro, da se nov dokument vzpostavi na podlagi predlogov v Agendi 21, natančneje Poglavja 13, ki govori o doseganju trajnostnega razvoja v gorah.

Slovenija je prvi korak k vzpostavljanju konvencije z organizacijo I. Dinarske konference že naredila. Ni razloga, da bi kar tako opustili idejo, saj nas to v mednarodnem kontekstu ne predstavlja v najboljši luči. Vse izkušnje, izhodišča in delovanje na deklarativni ravni niso nič, če ne naredimo tudi drugega koraka. Pridružujem se mnenju Udoviča in Pongraca (2013, 146), ki menita, da smo v Sloveniji pa področju okoljske diplomacije (na nivoju države) naredili korak nazaj ter da ne sme ostati samo pri predlaganju iniciativ, kje in kako naj deluje Slovenija. Poleg tega pri izvajanju ne sme prihajati do prelaganja odgovornosti med državnimi institucijami in resorji, temveč morajo med seboj poglobljeno sodelovati. Naše izkušnje in že obstoječe povezave bi morali izkoristiti za širjenje ideje in jo graditi od spodaj

---

⁵⁷ Ti cilji so: (1) krepitev sodelovanja med udeleženiimi državami EU in sosednjimi državami nečlanicami EU, kar omogoča učinkovitejšo uporabo razpoložljivih sredstev; (2) uporaba različnih virov EU, nacionalnih in regionalnih politik (v zvezi s sodelovanjem pri upravljanju morja in voda) prispeva k izpolnjevanju ciljev Strategije 2020, razvoju notranjega trga, varnosti in trajnostnemu razvoju regij ter ekonomski, socialni in teritorialni koheziji; (3) izboljšanje obstoječih mehanizmov in mrež za sodelovanje med državami, kar vodi k boljši koordinaciji in učinkovitosti; (4) prispevek k transnacionalnim projektom in izboljšanje dostopa do financiranja novih idejnih projektov (MZZ 2014g).

navzgor. Seveda se s tem mišljenjem pristojnih institucij ne more prisiliti k delovanju, je pa nerazumljivo dejstvo, da predlogu po delovanju na področju Dinaridov, narejenem prvem koraku, ki je z organizacijskega vidika tudi finančno breme, ne pride do naslednjega koraka, to je nastanka konvencije. O njihovem interesu po sodelovanju bi se veljalo prepričati že pred začetkom povezovanja in napovedovanja novega dokumenta, ki bi deloval na področju Dinarskega gorstva. Na tem mestu bi se navezala tudi na vlogo personalne diplomacije v slovenski okoljski diplomaciji, a pri nas žal bolj v negativni luči, saj je, kot pišeta Pongrac in Udovič (2013, 147), pri nas možno, da vsaka osebnost, ki nastopi mesto zunanjega ministra, zamenja fokus v zunanji politiki, kar vsekakor ne prispeva h koherentnemu delovanju celotnega aparata.

6 ZAKLJUČEK

Cilj magistrskega dela je bil proučiti, ali je doseganje trajnostnega razvoja v Dinaridih možno zagotoviti le z novim zavezujočim dokumentom in ali lahko vodilno delovanje slovenske okoljske diplomacije pri vzpostavljanju Dinarske konvencije ali z drugačno obliko spodbujanja trajnostnega razvoja v državah Dinarskega loka zaradi članstva v Alpski konvenciji in iz tega izhajajočih izkušenj, kulturnih podobnosti in zgodovinskih povezanosti z ostalimi državami Dinarskega loka Sloveniji zagotovi priložnosti na okoljskem, gospodarskem in znanstvenem področju.

V prid pritrditve drugi tezi govorijo številne dosedanje izkušnje Slovenije na področju okoljske diplomacije in zagovarjanja trajnostnega razvoja v mednarodnem kontekstu, ne le v okviru Alpske konvencije. Njene izkušnje segajo predvsem na področje organizacije konferenc, srečanj in udeležbe na podobnih dogodkih v tujini. Če kot sposobnost izvajanja okoljske diplomacije v Sloveniji jemljemo njeno udejstvovanje na konferencah, ki je, kot je bilo ugotovljeno v teoretskem okviru, ena izmed ključnih lastnosti okoljske diplomacije, potem lahko zaključimo, da je zelo uspešna. A sama menim, da konferenčnost ne bi smela biti osrednja, kot izpostavi Jazbec,⁵⁸ saj jo lahko takšno dojemanje samo omejuje. Pri okoljski diplomaciji je bolj kot pri kateri koli drugi pomembno, da deluje na lokalnem nivoju, kjer lahko dejansko pripelje do sprememb v okolju in kvaliteti življenja ljudi. A poraja se vprašanje, ali je Slovenija, glede na diplomacijo, ki jo vodi do vprašanj, ki se dotikajo področja trajnostnega razvoja, sploh sposobna prevzeti vodilno funkcijo. Zdi se namreč, da Slovenija ne zmore napraviti drugega koraka in preiti od besed k dejanjem in izvajanju zadanih nalog, kar so potrdili tudi že opravljeni pogovori in iskanje odgovornih za zaveze, ki jih je sprejela v okviru različnih dokumentov. Vežanost Slovenije na Zahodni Balkan je velika (Smernic za Zahodni Balkan, DeZB, pa tudi v okviru ODA), skupni imenovalci ali hrbtenica teh držav pa so med drugim Dinaridi. Slovenija se je pri udejstvovanju in delovanju na območju polaščala uporabe instrumentov mehkega prava (deklaracije, smernice, akcijski načrti, resolucije), konvencija, ki temelji na tršem pravu, pa bi zagotovo zahtevala resnejši pristop k delovanju v regiji na področju okolja oz. trajnostnega razvoja. Zaradi ugotovitev, da pri nas še ni razvitega učinkovitega sistema za izvajanje okoljske diplomacije, se odpira vprašanje, zakaj se sploh zavežemo k delovanju na področjih, na katerih po nekaj letih vloženega časa, denarja, dvignemo roke in se umaknemo iz igre. Namigujem na I. Dinarsko

---

⁵⁸ V poglavju 2.1.2.

konferenco in definirane ključne naloge ob Slovenskem predsedovanju Alpski konvenciji. Glede na ugotovitve iz prejšnjih poglavij ima Slovenija vse potrebno, da bi z izvajanjem okoljske diplomacije lahko pomagala zagotavljati trajnostni razvoj v državah Dinarskega loka, a morda bolj kot vezni člen med akterji, zaradi, kot se zdi, nevednosti in trenutne nerazdelanosti slovenske okoljske diplomacije, ki se trenutno kaže kot nejasna, nedefinirana in neprepoznana priložnost. Naši nedržavni akterji, ki so na območju držav Dinaridov aktivni na nivoju izvajanja določenih projektov, lahko poleg okoljske pomagajo krepiti tudi slovensko znanstveno diplomacijo. Slednje pomeni tudi, da imamo niti že nastavljene, samo povezati jih ne znamo v mrežo in uporabiti v svojo korist. Dinarska konvencija bi lahko dala okvir, znotraj katerega bi lahko nadaljevali svoje znanstveno delo ali utemeljevali svoje projekte, s potencialnimi novimi priložnostmi na področju gospodarskega sodelovanja, turizma, izmenjave strokovnega znanja, kulture ter naravnih virov. Drugo tezo tako potrjujem, a ob predpostavki, da Slovenija predhodno določi svojo okoljsko strategijo in imenuje odgovorne ljudi, ki bi bili zadevo sposobni peljati.

Proučevanje potrebe po novem zavezujočem dokumentu, ki bi omogočal koherenten pristop k zaščiti gorstev (prva teza magistrskega dela), je pokazalo, da bi tovrsten dokument lahko imel pozitivne vplive na države v Dinarskem gorstvu. Dokumenta, ki bi celovito zagotavljal tristebno rast in prispeval k trajnostnemu razvoju, še ni; če bi bil, bi regijam omogočal, da se povezujejo ne glede na državne meje in izmenjujejo primere dobre prakse, kakor je to značilno za države Alpske konvencije. A nova konvencija je lahko uspešna in vplivna le, če se bo dotikala točno opredeljenih težav, s katerimi se na območju soočajo: moderni potrošniški vzorci, šibko gospodarstvo, omejena sredstva za reševanje vprašanj povezanih z zaščito okolja, nekvalitetna okoljska zakonodaja, zmanjšanje oz. nezadostna vključenost javnosti, revščina, centralizirane birokracije, velike in neučinkovite kmetijske in industrijske firme ter izseljevanje in izguba mlajših generacij. Poleg tega je pomembno, da se v okviru konvencije poveže vse akterje, mednarodne in nacionalne, ki so na področju okolja aktivni v regiji, s čimer bi se zagotovilo učinkovito delovanje tudi na lokalnem nivoju, akterji pa bi z novim dokumentom dobili enoten okvir, znotraj katerega delujejo in s katerim lahko svoje delovanje utemeljujejo tudi v državah, ki bi bile podpisnice Dinarske konvencije. Podporo konvenciji bi na dosedanje izkušnje z dokumentoma Big Win I in Big Win II lahko namenile vse države, ne glede na spore, ki so med njimi. Vsekakor pa je k sodelovanju treba povabiti tudi Italijo, ki ji pripada 0,5 % ozemlja Dinaridov – če bi ta pokazala aktivni interes, bi v proces vstopila ena bolj vplivnih članic EU. Konvencija je potrebna tudi zaradi projektov

in načinov financiranja, ki so trenutno značilni za preostalih osem držav Dinaridov, imajo kratkoročno usmeritev in ne nudijo kontinuitete, ki bi se jo lahko zagotavljalo z ustreznim načinom financiranja, pri čemer bi vsaka država prispevala določen delež članarine, priložnosti pa bi veljalo iskati v zunanjih skladih in v skandinavskih državah. Povezovanje je lahko tudi priložnost za lažjo integracijo v EU. Slednja je za delovanje v regiji že sedaj izrednega pomena, saj so države integraciji naklonjene, poleg tega pa ima EU razvite številne mehanizme, v okviru katerih se lahko izvaja okoljsko spremljanje in jih je smotno implicirati na države Dinarskega loka. Smiselno je tudi razmišljanje za korak ali dva naprej in oblikovanje takega dokumenta, ki bi se ga oblikovalo po vzoru makroregionalnih strategij EU in bi čez nekaj let lahko odigral pomembno vlogo pri pripravi morebitne makroregionalne Strategije za Dinaride. Pojavljajo se sicer tudi ideje o Balkanski konvenciji, ki zajema večje število držav (tudi Bolgarijo, Romunijo in Grčijo). Tako široko povezovanje ni nujno koristno, saj bi Balkanska konvencija povezovala še večje število držav z nižjim BDP, večje pa bi bilo tudi število držav med katerimi ni rešenih konfliktov, ti pa bi onemogočili ali upočasnili proces doseganja trajnostnega razvoja.

Glede na opravljene prve korake lahko to delo služi kot spodbuda k opogumljanju ali prevzemanju odgovornosti Slovenije, ki je naredila pomemben prvi korak pri povezovanju držav Dinaridov na področju trajnostnega razvoja in se izpostavila kot iniciator ideje. Prednosti, zaradi katerih bi lahko na projektu spodbujanja trajnostnega razvoja v Dinaridih delovali kot vodilna država, so razumevanje trga in tranzicijskih procesov, kulturna bližina, dosedanje izkušnje z drugimi sporazumi s področja okolja in izkušnje pri delovanju v regiji. V primeru uspešnega delovanja bi ne le pripomogli k dvigu okoljskih standardov v regiji, ki bi se odrazili v novih delovnih mestih, okolju prijaznemu razvijanju prometnih povezav in infrastrukture ter seveda tudi k okoljskemu ozaveščanju prebivalstva, temveč bi lahko prispevali tudi k izboljšanju političnih odnosov med državami.

7 LITERATURA

Adriazola, Paola, Alexander Cariu, Lena Ruthner in Dennis Tänzler. 2013. *Climate Diplomacy- New Approaches for Foreign Policy*. Dostopno prek: http://www.adelphi.de/files/uploads/andere/pdf/application/pdf/climate_diplomacy_2013_online.pdf (16. april 2015).

Alpska Konvencija- *Alpine Convention*. 1991. Dostopno prek: http://www.alpconv.org/sl/convention/framework/Documents/20111215%20Framework_sl.pdf (16. april 2015).

---. 2014a. *Stanje ratifikacij*. Dostopno prek: <http://www.alpconv.org/sl/convention/ratifications/default.html> (16. april. 2015).

---. 2014b. *Opazovalke*. Dostopno prek: <http://www.alpconv.org/sl/organization/observers/default.html> (16. april. 2015).

ARSO. 2001. *Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji*. Ljubljana: SET d.d..

---. 2014a. *Analiza poplavnega dogodka maja 2014 v Bosni in Hercegovini za porečje reke Bosne*. Dostopno prek: http://www.arso.gov.si/vode/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/Koncno%20porocilo_Analiza%20poplave%20maja%202014%20za%20porecje%20reke%20Bosne.pdf (16. april 2015).

---. 2014b. *Zavarovana območja*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%C4%8Dja/> (16. april 2015).

Auer, M. R. 2000. Who participates in global environmental governance? Partial answers from international relations theory. *Policy sciences*, 33 (2): 155–180.

Balkangeonet, 2014. *Integrating Outcomes of Previous EU and Regional Initiatives*. Dostopno prek: http://www.balkangeo.net/index.php?option=com_content&view=article&id=96&Itemid=60 (16. april 2015).

Barboza, Julio. 2011. An Episode of Environmental Diplomacy. *Environmental Policy and Law* 41 (4–5): 212–215.

Barle- Kocjan, Marta in Drago Bajt. 2007. *Slovenski veliki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga založba.

Barston, Peter Roland. 2006. *Modern diplomacy*. Edinbrough: Pearson Education.

Bartol, Blanka. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 23. december.

Beniston, Martin 2003. Climate Change in Mountain Regions: A Review of Possible Impacts. *Climate Change* 59: 5–31.

Benko, Vladimir. 1998. Mesto in funkcije diplomacije v razvoju mednarodne skupnosti. V *Diplomacija in Slovenci. Zbornik tekstov o diplomaciji in o prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo in prakso*, ur. Milan Jazbec, 39–58. Celovec: Založba Drava.

Berhe, Asmeret Asefaw. 2007. The contribution of Landmines to Land Degradation. *Land Degradation & Development*, 18: 1–15. Dostopno prek: http://atlas.geog.pmf.unizg.hr/~nbuzjak/mine/Berhe_2007.pdf (31. avgust 2015).

Bernauer, Thomas in Carola Betzold. 2012. Civil Society in Global Environmental Governance. *The Journal of Environment and Development* 21(1): 62–66.

Berridge, Geoff R. 2006. *Diplomacy: Theory and Practice*. Houndmills: Palgrave.

Berridge, Geoff R. in Alan James. 2003. *A Dictionary of Diplomacy*. New York: Palgrave Macmillan.

Berridge, Geoff R., Lorna Lloyd in Alan James. 2012. *The Palgrave Macmillan Dictionary of Diplomacy*. New York: Palgrave Macmillan.

Blinc, Robert. 2004. Od mej rasti do razvoja za preživetje. V *Sonaravno uravnoreženi razvoj Slovenije*, ur. Andrej Lah. Dostopno prek: <http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/svo/knj11.pdf> (16. april 2015).

BMU. 2011. *Statut*. 28. maj. Dostopno prek: http://www.bmumagazine.com/wp-content/uploads/2014/11/BMU_statut.pdf (16. april 2015).

BMU. 2014. *About us*. Dostopno prek: http://www.bmumagazine.com/?page_id=4 (16. april 2015).

Bogataj, Tanja. 2011. Alps and Balkans: Potential for Cooperation and Common Approach. V *Environmental Protection and Mountains: Is Environmental Law Adapted to the Challenges Faced by Mountain Areas?* ur. Patricia Quillacq in Marco Onida, 118–127. Belluno: Nero su Bianco.

Bognar, Andras. 2008. Basic geomorphological characteristics of the Dinarides Mountain System. *Acta GGM Debrecina* 3: 121–125. Dostopno prek: <http://www.geo.science.unideb.hu/acta/geolgeom/dokument/volumes/vol32008/12bognar.pdf> (16. april 2015).

Bogner, Andrija, Sanja Faivre, Nenad Buzjak, Mladen Pahernik in Neven Bočić. 2012. Recent Landform Evolution in the Dinaric and Panonian Regions of Croatia. V *Recent*

Landform Evolution: The Carpatho- Balkan- Dinaric Region, ur. Denes Loczy, Miloš Stankoviansky in Adam Kotarba, 311–344. Dordrecht: Springer.

Bojinovič, Ana. 2004. *Zahodni Balkan- Priložnost Slovenije v Evropski Uniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

Bösselman, Klaus. 2007. Why New Zealand Needs a National Sustainable Development Strategy. V *Parliamentary Commissioner for the Environment, Sustainability Review 2007: New Zealand's Progress Toward Sustainable Development*. Dostopno prek: <http://www.pce.parliament.nz/assets/Uploads/Reports/pdf/susstrategy.pdf> (16. januar 2015).

Bratina Jurkovič, Nataša. 2008. *Evropska konvencija o krajini: Izvajanje v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.

Bučar, Maja. 2011. Mednarodno razvojno sodelovanje in slovenska diplomacija: Primer Jugovzhodne Evrope. *Teorija in praksa* 48 (3): 734–750.

Burgess, Michael. 2000. *Federalism and European Union: the Building of Europe, 1950-2000*. London: Routledge.

Buzar, Stefan. 2008. Energy, environment and international financial institutions: The EBRD's activities in the Western Balkans. *Geografska annaler: Series B: Human Geography* 90 (4): 409–431.

Caldwell, Lynton K. 1990. Beyond Environmental Diplomacy: the changing institutional structure of international cooperation. V *International Environmental Diplomacy*, ur. John E. Carroll, 13–28. Cambridge: Cambridge University Press.

Carroll, E. John. 1988. Introduction. V *International Environmental Diplomacy*, ur. John E. Carroll, 1–10. Cambridge: Cambridge University Press.

CIPRA Slovenija. 2010. *Sklepi posveta Alpska konvencija na lokalni ravni*, 26. maj. Dostopno prek: <http://www.razvoj.si/UserFiles/File/Sklepi%20posveta%20snovik%202010.pdf> (16. april 2015).

CIPRA. 2011. *Na Brdu pri Kranju se je zgodila I. Dinarska konferenca*. Dostopno prek: <http://www.cipra.org/sl/alpmedia/novosti-sl/4393> (16. april 2015).

---. 2014. *Prenos dobrih praks trajnostnega razvoja Alpske konvencije v občino Mojkovac-Črna gora*. Dostopno prek: <http://www.cipra.org/sl/cipra/slovenija/aktivnosti-v-teku/prenos-dobrih-praks-trajnostnega-razvoja-alpske-konvencije-v-obcino-mojkovac-crna-gora> (16. april 2015).

Cooper, Andrew, Jorge Heine in Ramesh Thakur. 2013. Introduction: The Challenges of 21st Century Diplomacy. V *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, ur. Andrew Cooper, Jorge Heine in Ramesh Thakur. Oxford: Oxford University Press.

Crnčec, Danijel. 2012. Okoljska diplomacija- odgovor na globalne okoljske izzive 21. stoletja? *Družboslovne razprave* 28 (69): 55–73.

DABEO. 2010. *Proposal for the Thematic Focus of the Balkans/Dinaric Arc Region for the DABEO Reporting Process*. Ženeva: UNEP.

DAI. 2014. *Curent members of Dinaric Arc Initiative*. Dostopno prek: <http://www.dinaricarcinitiative.net/members.htm> (16. april 2015).

Deklaracija o Zahodnem Balkanu (DeZB). 2010. Ur. l. RS 58/2010. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=99131> (16. april 2015).

Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije (DeZPRS). 1999. Ur. l. RS 108/99. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=DEKL3> (16. april 2015).

Dinarska konferenca. 2011. *Resolucija o trajnostnem razvoju Dinarskega gorstva*, sprejeta 9. maj 2011. Dostopno prek: http://www.alpconv.org/en/organization/conference/Documents/DinaricArcResolution_fin_sig%2026.pdf (16. april 2015).

Djordjević, Dušan. 2014. International Agreements and Region- building in the Mountains of South East Europe. V *Mountain Research and Development* 34 (1): 4–12.

Dorsey, Kurk. 2005. Dealing with the Dinosaur (and Its Swamp): Putting the Environment in Diplomatic History. V *Diplomatic History* 29 (4): 573–587.

Državni zbor Republike Slovenije. 1999. *Nacionalni program varstva okolja*, 16. september. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NACP5> (16. april 2015).

Državni zbor Republike Slovenije. 2008. *Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije za obdobje do leta 2015* (ReMRS15). Ur. l. RS, št. 73/08. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO58> (16. april 2015).

---. 2014. *Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije (osnutek)*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/dokumenti/sporocila_za_javnost/Osnutek_Deklaracije_ZP_RS.pdf (16. april 2015).

Ec.europa.eu. 2013. EU ratifies the Alpine Convention's Transport Protocol, 10. junij. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/kallas/headlines/news/2013/06/alpine_en.htm (16. april 2015).

ECRAN Network. 2014. *About us*. Dostopno prek: <http://www.ecranetwork.org/> (16. 4. 2015).

EEA. 2010. *Environmental trends and perspectives in the Western Balkans: future production and consumption patterns*. Luksemburg: Office for the Official Publication of the European Union.

---. 2014a. *O poročilu SOER 2010*. Dostopno prek: <http://www.eea.europa.eu/soer/co-je-sprava-soer-2010/kaj-je-porocilo-soer-2010> (16. april 2015).

---. 2014b. *Shared Environmental Information System*. Dostopno prek: <http://www.eea.europa.eu/about-us/what/shared-environmental-information-system-1> (16. april 2015).

Ek, Göran in Susanne von Walter. 2012. *Western Balkans Environment and Climate Change Policy Brief*. Dostopno prek: http://sidaenvironmenthelpdesk.se/wordpress3/wp-content/uploads/2013/12/Regional-Wester-Balkan_EnvCC-Policy-Brief_Dec-2012.pdf (16. april 2015).

Environment for the people in the Dinaric Arc. 2014. Dostopno prek: <http://www.dinaricarc.net/index.php> (16. april 2015).

EPI. 2014a. *Country profile: Bosnia and Herzegovina*. Dostopno prek: <http://epi.yale.edu/epi/country-profile/bosnia-and-herzegovina> (16. april 2015).

---. 2014b. *Country profile: Croatia*. Dostopno prek: <http://epi.yale.edu/epi/country-profile/croatia> (16. 4. 2015).

---. 2014c. *Country profile: Serbia*. Dostopno prek: <http://epi.yale.edu/epi/country-profile/serbia> (16. 4. 2015).

---. 2014č. *Country Rankings*. Dostopno prek: <http://epi.yale.edu/epi/country-rankings> (16. 4. 2015).

---. 2014d. *Country profile: Maccedonia*. Dostopno prek: <http://epi.yale.edu/epi/country-profile/macedonia> (16. 4. 2015).

---. 2014e. *Country profile: Albania*. Dostopno prek: <http://epi.yale.edu/epi/country-profile/albania> (16. 4. 2015).

---. 2014f. *Country profile: Slovenia*. Dostopno prek: <http://epi.yale.edu/epi/country-profile/slovenia> (16. 4. 2015).

---. 2014g. *About EPI*. Dostopno prek: <http://epi.yale.edu/about> (16. 4. 2015).

ESPON. 2006. *Data and Indicators of Western Balkans- Final Report*. Dostopno prek: http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Events/ESPON2006Seminars/ECPTInternationalSeminars/WesternBalkans/WesternBalkans_FR_01-09-2006.pdf (16. april 2015).

---. 2104a. *Priorities*. Dostopno prek: http://www.espon.eu/main/Menu_Programme/Menu_Priorities/ (16. april 2015).

---. 2014b. *Espan 2013 Programme*. Dostopno prek: http://www.espon.eu/main/Menu_Programme/ (16. april 2015).

Europa.eu. 2014. *Partnerships with Western Balkans*. Dostopno prek: http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/western_balkans/r18008_en.htm (16. april 2015).

European Environment Information and Observation Network. 2014. *About Eionet*. Dostopno prek: <http://www.eionet.europa.eu/about> (16. april 2015).

Evropska komisija. 2009. *Sustainable Development Indicators- Overview of relevant FP-funded research and identificatin of further needs*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/research/sd/pdf/sdi_review.pdf (16. 4. 2015).

---. 2013. *Strategija EU o prilagoditvi klimatskim spremembam- An EU Strategy on adaptation to climate change*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/clima/policies/adaptation/what/docs/swd_2013_138_en.pdf (16. 4. 2015).

---. 2014a. *Environmental Assessment*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/environment/eia/home.htm> (16. 4. 2014).

---. 2014b. *Strategija EU za Alpsko regijo (EUSALP)- temeljni dokument*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/regional_policy/consultation/eusalp/pdf/core_doc_sl.pdf (16. 4. 2015).

Evropska služba za zunanje delovanje. 2011. *The EU Green Diplomacy Network: Background and Chronology*. Dostopno prek: http://eeas.europa.eu/environment/gdn/docs/gdn_more_en.pdf (16. 4. 2015).

---. 2014. *EU Green Diplomacy Network*. Dostopno prek: http://eeas.europa.eu/environment/gdn/index_en.htm (16. 4. 2015).

Fagan, Adam in Jehlička Petr. 2003. *Contours of the Czech environmental movement: A comarative analysis of Hunti Duha and Jihoceske matky*. *Environmental Politics* 12 (2): 49–70.

Fagan, Adam. 2010. *The new kids on the block- building environmental governance in the Western Balkans*. *Acta Politica* 45 (1–2): 203–228.

Falk, Nicholas. 1992. *Voluntary Work and the Environment: Local Environmental Development Initiatives in Europe*. Dublin: Loughlinstown House.

Ferjančič, Emil. 2013. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 1. avgust.

Ferko, Lori. 2014. Z znanjem in sodelovanjem do svetovnega uspeha. *Primorske novice*. Dostopno prek: <http://www.primorske.si/Novice/Srednja/Z-znanjem-in-sodelovanjem-do-svetovnega-uspeha-> (16. april 2015).

Focus društvo za sonaravni razvoj. 2010. *Prenos izvajanja javnih nalog in pooblastil na področju trajnostnega razvoja in varovanja okolja na nevladne organizacije*. Dostopno prek: http://www.focus.si/files/Publikacije/prenos_NVO.pdf (16. april 2015).

Gabrielsen, Peder in Peter Bosch. 2003. *Environmental Indicators: Typology and Use in Reporting*. Dostopno prek: <http://didattica.ambra.unibo.it/didattica/att/456d.file.pdf> (16. januar 2015).

Gantar, Pavel. 2004. Prehod v informacijsko družbo in trajnostni razvoj. V *Sonaravno uravnoteženi razvoj Slovenije*, ur. Avguštin Lah. Dostopno prek: <http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/svo/knj11.pdf> (16. april 2015).

GEF. 2014. *Areas of work*. Dostopno prek: http://www.thegef.org/gef/Areas_work (16. april 2015).

Generalna skupščina. 1992. *Agenda 21. Chapter 13- Sustainable mountain development*. Dostopno prek: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/68/307&Lang=E (16. april 2015).

GIAM ZRC SAZU. 2014a. *Charplan- aplikativni projekt*. Dostopno prek: <http://giam2.zrc-sazu.si/sl/programi-in-projekti/cherplan#v> (16. april 2015).

---. 2014b. *Rurbance- aplikativni projekt*. Dostopno prek: <http://giam2.zrc-sazu.si/sl/programi-in-projekti/rurbance#v> (16. april 2015).

Gospodarska zbornica Slovenije. 2014. *Zahodni Balkan*. Dostopno prek: <http://www.gzs.si/pripone/Podjetno%20Zasavje-zahodni%20Balkan.pdf> (16. april 2015).

Greene, Owen. 2005. Environmental issues. V *The globalization of world politics*, ur. John Baylis in Steve Smith, 452–478. Oxford, New York: Oxford University Press.

Gunningham, Neil in Darren Sinclair. 1999. Regulatory Pluralism: Designing Policy Mixes for Environmental Protection. V *Law and Policy* 21 (1): 49–76. Dostopno prek: <http://www.greenecomomics.net/Gun-RegulPlural.pdf> (16. april 2015).

Harring, Niklas. 2013. Corruption, inequalities and the perceived effectiveness of economic pro- environmental policy instruments: A European cross- national study. *Environmental Science & Policy* 39 (14): 119–28.

Heidenreich., Franziska. 2004. *Transboundary Environmental Cooperation in the Western Balkans– A Bridge over National and Ethnic Borders? Environmental Peacemaking in Practice*. Dostopno prek: http://www.lumes.lu.se/database/alumni/03.04/theses/heidenreich_franziska.pdf (16. april 2015).

Hocking, Brian, Jan Melissen, Shaun Riordan in Paul Sharp. 2012. *Futures for Diplomacy. Integrative Diplomacy in the 21st Century*. Dostopno prek: <http://www.lse.ac.uk/internationalRelations/dinamfellow/conf2012/HOCKING-Futures-of-Diplomacy.pdf> (16. april 2015).

Holsti, Kalevi J. 1998. *International Politics: A framework of Analysis*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

Holtz, Susan. 2000. Integrating Environmental, Social and Economic Policies. V *The Cornerstone of Development*, ur. Jamie Schnurr in Susan Holtz, 283–93. Boca Raton: Lewis Publishers.

IMF. 2015. *The Western Balkans: 15 years of economic transition*. Dostopno prek: https://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2015/eur/.../erei_sr_030915.pdf (16. april 2015).

Institut Jožef Stefan. 2012. *Novice IJS- Interno glasilo Instituta »Jožef Stefan«*, 159. Dostopno prek: <http://www.ijs.si/ijsw/Arhiv%20Novic?action=AttachFile&do=get&target=Novice159.pdf> (16. april 2015).

Inštitut za raziskovanje Krasa. 2008. *Delavnica usposabljanja za skupno upravljanje podzemnih voda*. Dostopno prek: http://nfp-si.eionet.europa.eu:8980/irc/Download/kweuAQJ-miGUY000Un0itLjEVTDqSjMYw5LpUc4S6NT_T1uLgHq7Pp1jH4pYxtvF37O40nHM-Cf2v000NV1qqgScFuoO7C5/jHAyLwTZ2CsOm9YF-Hc2YgGK/Konf_agenda_slo.pdf (16. april 2015).

Inštitut za raziskovanje Krasa. 2014. *Programi in projekti*. Dostopno prek: <http://izrkcrc-sazu.si/sl/programi-in-projekti#v> (16. april 2015).

IUCN. 1980. *World Conservation Strategy- Living Resource Conservation for Sustainable Development*. Dostopno prek: <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/WCS-004.pdf> (16. april 2015).

Jaksetič, Dragica. 2014. Krasoslovno študijsko središče Unesca odslej v Postojni. *Delo*, 13. september. Dostopno prek: <http://www.delo.si/znanje/znanost/krasoslovno-studijsko-sredisce-unesca-v-postojni.html> (16. april 2015).

Jazbec, Milan. 2009. *Osnove diplomacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

---. 2011. Od diplomacije k paradiplomaciji. V *Diplomacija med teorijo in prakso*, ur. Boštjan Udovič, 101–124.

Juma, Calestous. 2000. The UN' s Role in the New Diplomacy. *Issues in Science and Technology* 17(1): 37–38.

Keating, M. 1995. *Agenda za spremembo srečanja na vrhu*. Ljubljana: Umanotera.

Kebe, Leon. 2013. *Intervju z avtorjem*. Ljubljana, 26. april.

Kelley, Robert John. 2010. The New Diplomacy: Evolution of a Revolution. *Diplomacy and Statecraft* 21: 286–305.

Kim, Andrej. 2006. Meje rasti, ocena tisočletja, Indeks okoljske trajnosti in indeks okoljske uspešnosti. V *Teorija in praksa* 43 (5–6): 658–673.

Kjellen, Bo. 2008. *A New Diplomacy for Sustainable Development- the Challenge of Global Change*. New York: Routledge.

Komac, Blaž in Matija Zorn. 2011. Vloga zavarovanih območij pri blažitvi naravnih nesreč. V *Razvoj zavarovanih območij v Sloveniji*, ur. Janez Nared, Drago Perko in Nika Razpotnik Visković, 113–124. Ljubljana: Založba ZRC.

Komisija Združenih narodov za trajnostni razvoj. 2014. *CSD Multi-Year Programme of Work*. Dostopno prek: <http://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1483> (16. april 2015).

Krämer, Ludwig. 2011. Role and Place of Mountainous Areas in the Development of Nature Conservation Legislation. V *Environmental Protection and Mountains: Is Environmental Law Adapted to the Challenges Faced by Mountain Areas?* ur. Patricia Quillacq in Marco Onida, 22–34. Belluno: Nero su Bianco.

Lah, Avguštin. 2004. Bistvo sonaravne razvojne strategije. V *Sonaravno uravnoteženi razvoj Slovenije*, ur. Avguštin Lah. Dostopno prek: <http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/svo/knj11.pdf> (16. april 2015).

Lenschow, Andrea. 2010. Environmental Policy: Contending Dynamics of Policy Change. V *Policy making in the EU*, ur. Hellen Wallace, Mark A. Pollack in Alasdair R. Young, 307–328. New York: Oxford University Press.

McGuire, D. (2009). International Year of Mountains Global Launch for Highlights Need for Peace, Food Security, Research and Mountain Specific Laws and Policies. V *Mountain Research and Development* 22(1): 78–80.

Melissen, Jan. 1999. Introduction. V *Innovation in Diplomatic Practice*, ur. Jan Melissen, xiv–xxiii. Hampshire: Palgrave.

Mihajlov, Andjelka. 2008. *South-Eastern Europe (Balkan) Regional Environmental Cohesion Initiative. Pan Evropska konferenca o politikah EU, 25-27. september, Riga, Latvija.*

Milbrath, Lester. 1991. Psychological, cultural and informational barriers to sustainability. V *Journal of Social Issues* 51 (4): 101–120.

Milutinović, Slobodan in Snežana Živković. 2014. Planning local sustainable development in Western Balkans. *Management of Environmental Quality: An International Journal* 25(1): 19–29.

Ministrstvo za infrastrukturo. 2009. *Alpe- razvojni potencial Evrope. Program slovenskega predsedovanja 2009- 2011.* Dostopno prek: http://www.mzi.gov.si/si/delovna_podrocja/prostor/mednarodno_sodelovanje/alpska_konvencija/alpe_razvojni_potencial_evrope/ (16. april 2015).

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. 2014a. *Nevladne organizacije.* Dostopno prek: http://www.mkgp.gov.si/si/nevladne_organizacije/ (16. april 2015).

---. 2014b. *Slovenija prevzema predsedovanje Mednarodni komisiji za Savski bazen.* Dostopno prek: http://www.mkgp.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1328/7502/f7164e6be9478939b17e88ed35899cee/ (16. april 2015).

Ministrstvo za okolje in prostor. 2013. *Odlok o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2013 -2017,* 11. junij. Dostopno prek: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:C3vt1KwxflwJ:e-uprava.gov.si/e-uprava/pridobiDatoteko.euprava%3Fdatoteka_id%3D54615+&cd=1&hl=sl&ct=clnk&gl=si (8. avgust 2015).

Ministrstvo za zunanjo trgovino in gospodarske odnose Bosne in Hercegovine. 2012. *State of the Environment report of Bosniaand Herzegovina.* Dostopno prek: http://www.unep.ba/tl_files/unep_ba/PDFs/Izvjestaj_prelom_ENG_10-2013_elektonski.pdf (31. avgust 2015).

Mitchell, B. Ronald. 2003. International environmental agreements. A survey of their Features, Formation and Effects. V *Annual Rewievs* 8: 429–461. Dostopno prek:

http://cmapspublic2.ihmc.us/rid=1188901864015_2129488494_8489/IEA-Intern-Environm-Agreements-Review-2003-Mitchel.pdf (16. april 2015).

Monkhouse, Claire and Andrew Farmer. 2003. *Applying Integrated Environmental Assessment to EU Waste Policy. A Scoping Paper for the European Forum on Integrated Environmental Assessment (EFIEA)*. Dostopno prek: <http://www.ieep.eu/assets/181/efieafinalreport.pdf> (16. april 2015).

Morgenthau Hans, J. 1948/ 1985. *Politics among nations: The Struggle for Power and Peace*, 6. izdaja, revidiral Kenneth W. Thompson. New York: McGraw Hill.

Morgera, Elisa. 2011. Tourism for Mountain sustainable development: A comparative Law Perspective. V *Environmental protection and mountains: Is Environmental Law Adapted to the Challenges Faced by Mountain Areas*, ur. Patricia Quillacq in Marco Onida, 78–92. Belluno: Nero su bianco.

MZIP. 2014a. *Alpska konvencija v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.mzip.gov.si/si/delovna_podrocja/prostor/mednarodno_sodelovanje/alpska_konvencija/alpska_konvencija_v_sloveniji/ (16. april 2015).

---. 2014b. *Regionalno sodelovanje in mednarodna gorska partnerstva*. Dostopno prek: http://www.mzip.gov.si/si/delovna_podrocja/prostor/mednarodno_sodelovanje/alpska_konvencija/alpe_razvojni_potencial_evrope/regionalno_sodelovanje_in_mednarodna_gorska_partnerstva/ (16. april 2015).

MZZ. 2012. *Akcijski načrt za delovanje RS do Zahodnega Balkana v letu 2012*. Dostopno prek: <http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/1405/ANZB2012.pdf> (16. april 2015).

---. 2013a. *Minister Erjavec in predsedujoči IPCC Pachauri odprla 4. zasedanje znanstvenikov s področja podnebnih sprememb*. 15. julij. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//32373/ (16. april 2015).

---. 2013b. *Javni razpis za izvajanje projektov mednarodnega razvojnega sodelovanja na Zahodnem Balkanu v letih 2014, 2015 in 2016*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/1312/1._Javni_razpis.pdf (16. april 2015).

---. 2013c. *Akcijski načrt za delovanje RS do Zahodnega Balkana v letu 2013*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2014/Zahodni_Balkan/ANC_ZB_2013.pdf (16. april 2015).

---. 2014a. *Strategija do Zahodnega Balkana*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zahodni_balkan/strategija_do_zahodnega_balkana/ (16. april 2015).

---. 2014b. *Zelena diplomacija*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/zelena_diplomacija/akcijski_nacrt/text/html (16. april 2015).

---. 2014c. *Mednarodna Komisija za Savski bazen*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_pravo/dejavnosti_sektorja_za_mednarodno_pravo_po_podrocjih/mednarodna_komisija_za_savski_bazen/ (16. april 2015).

---. 2014č. *Zahodni Balkan*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zahodni_balkan/ (16. april 2015).

---. 2014d. *Brdo Proces*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/zahodni_balkan/brdo_proces/ (16. april 2015).

---. 2014e. *Rezultati Javnega razpisa za izvajanje projektov mednarodnega razvojnega sodelovanja v Zahodnem Balkanu v letih 2014, 2015 in 2016*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//33658/ (16. april 2015).

---. 2014f. *Strategija za alpsko makroregijo*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/makroregionalne_strategije_evropske_unije/strategija_eu_za_alpsko_makroregijo/ (16. april 2015).

---. 2014g. *Akcijski načrt za delovanje RS do Zahodnega Balkana*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/1405/ANC_2014-26.5.2014.pdf (16. april 2015).

---. 2014h. *Izjava ministra za zunanje zadeve ob svetovnem dnevu okolja*. 5. junij. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/6/33667/5036223c79c56d9f80d164dd054a1a57/ (16. april 2015).

Naprudnik, Milan. 2003. *Alpska konvencija- mit ali resničnost*. V *Slovenski alpski svet in alpska konvencija*, ur. Avguštin Lah. Ljubljana: Svet za varstvo okolja Republike Slovenije. Dostopno prek: <http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/svo/knj10.pdf> (16. april 2015).

- Nared, Janez. 2013. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 3. april.
- Netherlands Scientific Council for Government Policy. 1992. *Environmental policy: strategy, instruments and enforcement- Summary of the 41th Report*. Dostopno prek: http://www.wrr.nl/fileadmin/en/publicaties/PDF-samenvattingen/Environmental_policy_strategy__instruments_and_enforcement.pdf (16. april 2015).
- Nikolova, Mariyana. 2011. Scientific Research Basis for Sustainable Development of the Mountain Regions: Main Concepts and Basic Theories. V *Sustainable Development in Mountain Regions- Southeastern Europe*, ur. Gheorgi Zhelezov, 3–7. London: Springer.
- OECD. 2007. *Instrument Mixes for Environmental Policy*. OECD Publishing. Dostopno prek: http://www.chem.unep.ch/mercury/Call_for_information/Instrument%20Mixes%20for%20Environmental%20Policy%20--%2031.05.2007.pdf (16. april 2015).
- OECD. 2012a. *OECD Environmental Performance Reviews: Slovenia*. OECD Publishing.
- . 2012b. *Presoja učinkovitosti okoljske politike: Slovenija 2012*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/env/country-reviews/50510679.pdf> (16. april 2015).
- . 2012c. *Environmental Performance Reviews: Slovenia 2012- Highlights*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/env/country-reviews/50510129.pdf> (16. april 2015).
- Ogrin, Matej. 2005. Alpska politika in nevladne organizacije. V *Geografski pogledi na regionalni razvoj*, ur. Mirko Pak, 259–265. Ljubljana: Filozofska fakulteta; oddelek za geografijo.
- Ogrin, Matej. 2012. The Alpine Convention and its Contribution to Sustainable Development in Slovenian Alpine Areas. *Razprave* 37: 91–105.
- Ogrin, Matej. 2013. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 10. april.
- Onida, Marco. 2013. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 15. november.
- OVSE. 2007. *Bosnia and Herzegovina and the Environment: Current Situation, Obstacles, and the way forward*. 15. gospodarski in okoljski forum OVSE, 23. januar. Dostopno prek: <http://www.osce.org/eea/23787?download=true>.
- . 2008. *The Adriatic Sea Partnership- Commitments on Management of the Adriatic*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/eea/30998?download=true> (16. april 2015).
- OZN. 2003. *Handbook of National Accounting: Integrated Environment and Development- »Our Common Future«*. New York: United Nations.

Park Škocjanske jame. 2014. *Projekti in raziskave*. Dostopno prek: http://www.park-skocjanske-jame.si/slo/park-skocjanske-jame_uprava_projekti.shtml#2 (16. april 2015).

Parks Dinarides. 2013a. *Second Dinaric Arc Parks Intenational Conference will start with Big Win II*. Dostopno prek: <http://dinaricarcparcs.blogspot.com/2013/10/the-signing-ceremony-of-big-win-2-will.html> (16. april 2015).

---. 2013b. Mednarodna konferenca parkov Dinarskega loka 2013. Dostopno prek: <http://www.discoverdinarides.com/sl/konferencija/2013> (16. april 2015).

---. 2014a. *About us*. Dostopno prek: <http://www.discoverdinarides.com/en/activities/about-us> (16. april 2015).

---. 2014b. *Joint Statement*. Dostopno prek: http://www.discoverdinarides.com/files/file/joint-statement-big-win-2_final_-1392899166.pdf (16. april 2014).

Pavlinek, Petr in John Pickles. 2000. *Environmental transitions: transformation and ecological defence in Central and Eastern Europe*. London: Routledge.

Penev, Slavica. 2012. *Economic and European Perspectives of Western Balkan Countries*. Sarajevo: Fakulteta za ekonomijo in podjetništvo. Dostopno prek: <http://www.wfd.org/upload/docs/qrly0f5tl2kddt4x2azhowce.pdf> (16. april 2015).

Pickering, Paula M. 2010. Assessing international aid for local governance in the Western Balkans. V *Democratization* 17 (5): 1024–1049.

Pirnat, Janez in Boštjan Anko. 2001. *Znanost o okolju*. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.

Plut, Dušan. 1999. Varstvo geografskega okolja v dobi globalizacije– Slovenija in agenda 21. V *Dela- Oddelek za geografijo Filozofske Fakultete v Ljubljani* 14: 53–62.

---. 2005. Teoretična in vsebinska zasnova trajnostno sonaravnega napredka. *Razprave* 23: 59–113.

---. 2010. *Geografija sonaravnega razvoja*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Pongrac, Miha in Boštjan Udovič. 2013. Zgodovinski razvoj okoljske diplomacije v Sloveniji 1991- 2012. *Prispevki za novejšo zgodovino* 3(2): 133–148.

Prelovšek, Mitja in Andrej Mihevc. 2010. Geographical position and general overview. V *Introduction to the Dinaric Karst*, ur. Andrej Mihevc Mitja Prelovšek in Nadja Zupan Hajna. Postojna: Inštitut za raziskovanje Krasa ZRC SAZU.

Price, F. Martin. 2004a. *Sustainable mountain development in Europe*. Dostopno prek: <http://www.eolss.net/sample-chapters/c16/e1-53-12.pdf> (16. april 2015).

Price, F. Martin. 2004b. Introduction: Sustainable mountain development from Rio to Bishkek and Beyond. V *Key Issues for Mountain Areas*, ur. Martin F. Price, Libor Jansky in

Andrei A. Iatsenia. New York: United Nations University Press. Dostopno prek: <http://archive.unu.edu/unupress/sample-chapters/MountainAreas.pdf> (16. april 2015).

Protected planet. 2015. *Official record for Carso Triestino e Goriziano*. Dostopno prek: <http://www.protectedplanet.net/carso-triestino-e-goriziano-site-of-community-importance-habitats-directive> (16. april 2015).

PZS. 2013. *Skupščina BMU 2013 v Sloveniji: PZS polnopravna članica BMU*, 21. oktober. Dostopno prek: <http://www.pzs.si/novice.php?pid=8666> (16. april 2015).

---. 2014. *Peti dan Alpske konvencije v čudovitem vremenu in družbi visokih gostov*. Dostopno prek: <http://www.pzs.si/novice.php?pid=9369> (16. april 2015).

REC. 2007. *Handbook on the Carpathian Convention*. Szentendre: Regional Environmental Centre for Central and Eastern Europe.

Robinson, Nicholas A. 2011. Legal Stewardship of Mountain Rrgions. The Emerging Ecoregime. V *Biodiversity Cinservation, Law and Livelihoods*, ur. Michael Irwin Jeffrey, Jeremy M. Firestone in Karen Bubna Litic, 306–328. Cambridge: Cambridge University Press.

Rogers, Peter, Kazi F. Jalal in John A. Boyd. 2012. *An Introduction to Sustainable Development*. Trowbridge: Cromwell Press.

RTVSLO. 2008. Slovenija glede okolja »pospravila predale«, (7. julij). Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/predsedovanje-eu-ju/slovenija-glede-okolja-pospravila-predale/90085> (16. april 2015).

Sandei, Pier Carlo. 2011. The Carpathian Convention: Specificity of the Methods to Respond to Mountain Challenges. V *Is Environmental Law Adapted to the Challenges Faced by Mountain Areas?* ur. Patricia Quillacq in Marco Onida, 118–127. Belluno: Nero su Bianco.

Scheuer, Stefan. 2006. *EU Environmental Policy Handbook: A Critical Analysis of EU Environmental Legislation*. Bruselj: European Environmental Bureau. Dostopno prek: <http://www.eeb.org/?LinkServID=3E1E422E-AAB4-A68D-221A63343325A81B> (16. april 2015).

Scheurer, Thomas in Silvia Jost. 2012. Sustainable Mountain Development Beyond Rio +20: Regional and National Perspectives. *Mountain Research and Development* 32(1): 92–95.

Schild, Andreas in Eklabya Sharma. 2011. Sustainable Mountain Development Revisted. *Mountain Research and Development* 31(3): 237–241.

Simoneti, Maja in Petra Vertelj Nared. 2011. Varstvo kot razvojna priložnost ob upoštevanju kompleksnosti. V *Razvoj zavarovanih območij v Sloveniji*, ur. Janez Nared, Drago Perko in Nika Razpotnik Visković, 91–100. Ljubljana: Založba ZRC.

Skoberne, Peter. 2013. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 10. maj.

Slokar, Marko. 2004. Usmeritve za sonaravno trajnostni razvoj. V *Sonaravno uravnoreženi razvoj Slovenije*, ur. Andrej Lah. Dostopno prek: <http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/svo/knj11.pdf> (16. april 2015).

Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. 2012. *Za zeleni razvojni preboj. Plan B 4. 0: Prispevek za strategijo razvoja Slovenije 2014-2020*. Dostopno prek: <http://www.planbz slovenijo.si/upload/SRS/plan-b-zeleni-razvojni-preboj.pdf> (16. april 2015).

Stalni sekretariat Alpske konvencije. 2010. *Alpski signali*. Innsbruck: Pinxit Druckerei GmbH.

Stalni sekretariat Alpske konvencije. 2011. *Alpska konvencija v Sloveniji in njeno izvajanje na lokalni ravni- usmeritve za občine s primeri dobre prakse*. Castelfranco Veneto: Linea Grafica.

Stergar, Janez. 2004. Dr. Angela Piskernik (1886–1967), Koroška naravoslovka, naravovarstvenica in narodna delavka. 32. zborovanje slovenskih zgodovinarjev, 227–257. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. Dostopno prek: http://www.inv.si/DocDir/Prispevki/JStergar_APiskernik.pdf (16. april 2015).

Stolton, Sue in Nigel Dudley. 2012. Ekonomija ekosustava i biološke raznolikosti (TEEB): Zaščitena področja. Dostopno prek: http://www.discoverdinarides.com/files/file/teeb_hr-1353417849.pdf (16. april 2015).

Straughan, Baird in Tom Pollak. 2008. *The Broader Movement. Nonprofit Environmental and Conservation Organizations, 1989–2005*. Dostopno prek: http://www.urban.org/uploadedpdf/411797_environmental_conservation_organizations.pdf (16. april 2015).

Susskind, Lawrence E. 1994. *Environmental Diplomacy: negotiating more effective global agreements*. New York, Oxford: Oxford University Press.

Šabič, Zlatko in Petra Pavšič. 2011. *Male otoške države in spremembe podnebja*. El. knjiga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Šentija, Josip. 1977. *Opća Enciklopedija*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

The Royal Society. 2010. *New frontiers in science diplomacy*. Dostopno prek: https://royalsociety.org/~media/Royal_Society_Content/policy/publications/2010/4294969468.pdf (16. april 2015).

Tolba, K. Mustafa. 2008. *Global Environmental Diplomacy: Negotiating Environmental Agreements for the World, 1973-1992 (Global Environmental Accord: Strategies for Sustainability and Institutional Innovation)*. Cambridge: The MIT Press.

Toman, Mihael J. 2013. Natura 2000- omrežje izbranih varstvenih območij. V *Proteus* 76 (1): 6–11. Dostopno prek: http://www.natura2000.gov.si/uploads/tx_library/Toman_Proteus_september_2013.pdf (16. april 2015).

Tome, Nina. 2014. *Meje rasti, študija Rimskega kluba- 40 let kasneje*. Dostopno prek: <http://www.planbz slovenija.si/upload/rast/tome-besedilo.pdf> (16. april 2015).

Udovič, Boštjan in Milan Brglez. 2011. Slovenske diplomatske študije med diplomatsko prakso in teorijo. V *Diplomacija med teorijo in prakso*, ur. Boštjan Udovič. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Udovič, Boštjan. 2012. Je zgodovina diplomacije res prvenstveno (le) politična? *Družboslovne razprave* 28 (69): 7–24.

---. 2013. *Zgodovina (gospodarske) diplomacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

UNDP. 2003. *Environmental Governance Sourcebook*. Bratislava: Miro Kollar & Stano Jendek I Renesans.

---. 2007. *Strengthening capacities in the Western Balkans countries to address environmental problems through remediation of high priority hot spots United Nations Development Programme*. Dostopno prek: http://westernbalkansenvironment.net/documents/programme_document.pdf (16. april 2015).

---. 2010a. *Western Balkans Environmental Programme- Final Report*. Dostopno prek: http://westernbalkansenvironment.net/documents/final_report_2007-2010.pdf (16. april 2015).

---. 2010b. *Protection and Sustainable Use of the Dinaric Karst Transboundary Aquifer System (DIKTAS)*. Dostopno prek: http://www.undp.org/content/dam/undp/documents/projects/SVK/00059453/ENV_DIKTAS-GEF%202010-2014.pdf (16. april 2015).

UNEP. 2007a. *Multilateral Environmental Agreement Negotiator's Handbook*. Joensuu: University of Joensuu. Dostopno prek: http://unfccc.int/resource/docs/publications/negotiators_handbook.pdf (16. april 2015).

---. 2007b. *Balkan vital Graphics*. Zemun: Avangarda. Dostopno prek: <http://www.grida.no/files/publications/balkan-vital-graphics/balkans-vital-graphic-full.pdf> (16. april 2015).

---. 2009. *From Conflict to Peacebuilding: The role of natural resources and the environment*, ur. Silja Halle. Nairobi: United Nations Environment Programme. Dostopno prek: http://www.iisd.org/pdf/2009/conflict_peacebuilding.pdf (16. april 2015).

---.Vienna ISCC. 2010. *Towards the network of mountain protected areas in Balkans and the Dinaric Arc*. Bolzano: Printeam. Dostopno prek: http://www.unep.at/documents_unep/Balkan_Feasibility_Studies/Balkan-Network_25-10-2010.pdf (16. april 2014).

---. 2011. *Desk Review of the Legal and Institutional Framework of Environmental Protection in Bosnia and Herzegovina. Final Draft*. Dostopno prek: http://www.bhas.ba/dokumenti/Pregled_okvira_za_zastitu_okolisa-en.pdf (31. avgust 2015).

Urad za makroekonomske analize in razvoj. 2011. *Poročilo o razvoju 2011*. Velenje: Tiskarna Eurograf. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2011/POR_2011sn.pdf (16. april 2015).

Ustava Republike Slovenije. Ur. l. RS 33/ 1991, 42/ 1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 68/2006, 47/2013. Sprejeta 23. decembra 1991, veljavna od 23. decembra 1991. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=61579&part=u&highlight=Ustava+Republike+Slovenije+#!/Ustava-Republike-Slovenije> (16. april 2015).

Van Deveer, Stacy D. in Jo Ann Carmin. 2005. EU Environmental Policy and the Challenges of Eastern Enlargement. V *Environmental Policy in the European Union: Actors, Institutions and Processes*, ur. Andrew Jordan, 279–294. London: Earthscan.

Via Dinarica. 2015. *About Via Dinarica*. Dostopno prek: <http://viadinarica.com/about-via-dinarica/> (16. april 2015).

Vidmar, Jerica. 2007. *Okoljska diplomacija in EU*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vlada Republike Slovenije. 2012. *Smernice za delovanje Republike Slovenije do Zahodnega Balkana*. Dostopno prek:

http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Novinarsko_sredisce/Sporocila_za_javnost/1007/Smernice_ZB.pdf (16. april 2015).

Vlada Republike Slovenije. 2014a. *Poročilo o dejavnosti Republike Slovenije na Zahodnem Balkanu v letu 2013 in o uresničevanju Smernic za delovanje Republike Slovenije do Zahodnega Balkana.* Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2014/Zahodni_Balkan/POROCILO_ZB_2013.pdf (16. april 2015).

---. 2014b. *Slovenija in Zahodni Balkan.* Dostopno prek: http://www.vlada.si teme_in_projekti/slovenija_in_zahodni_balkan/ (16. april 2015).

---. 2014c. *Trajnostno naravnan gospodarski razvoj.* Dostopno prek: http://www.vlada.si teme_in_projekti/arhiv_projektov/socialni_sporazum/trajnostno_naravnan_gospodarski_razvoj/ (16. april 2015).

---. 2014d. *Poročilo o delu vlade RS pod vodstvom predsednice mag. Alenke Bratušek (2013-14).* Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/dokumenti/Porocilo_o_delu_vlade_AB_sept_2014.pdf (16. april 2015).

Vogler, John. 2008. Okolijski problemi. V *Globalizacija svetovne politike, 2. Zvezek. Mednarodni problemi*, ur. John Baylis, Steve Smith in Patricia Owens. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

WBIF. 2014. Environment. Dostopno prek: <http://www.wbif.eu/Environment> (16. april 2015).

Wolf, Stefan. 2007. Paradiplomacy: Scope, Opportunities and Challenges. V *Bologna Center Journal of International Affairs* 13. Dostopno prek: <http://www.stefanwolff.com/files/Paradiplomacy.pdf> (8. september 2015).

World Economic Forum. 2010. *The Lisbon review 2010.* Dostopno prek: <https://www.scribd.com/doc/30852400/The-Lisbon-Review-2010> (16. april 2015).

WWF. 2008. *Big Win for Dinaric Arc.* Dostopno prek: <http://awsassets.panda.org/downloads/bigwin.pdf> (16. april 2015).

WWF. 2010a. *Western Balkans Regional Environmental Development Cooperation.* Dostopno prek: <http://mediterranean.panda.org/about/projects/index.cfm?uProjectID=BA0006> (16. april 2015).

WWF. 2010b. *Synthesis of the Final Report of the WWF Protected Areas for a Living Planet- Dinaric Arc Ecoregion Project Protected Area Gap Analysis*. Dostopno prek: http://awsassets.panda.org/pa_gapanalysis_english.pdf (16. april 2015).

Zakon o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije (ZMRS). Ur. l. RS 70/06. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4396> (16. april 2015).

Zhelezov, Gheorgi. 2011. *Sustainable Development in Mountain Regions- Southeatern Europe*. London: Springer.

Zorn, Matija, Nika Razpotnik Visković, Peter Repolusk in Mateja Ferk. 2013. *Prostorski in regionalni razvoj Sredozemlja- enotni pristop in izbrana orodja*. Ljubljana: Založba ZRC.

Zupan Hajna, Nadja. 2010. Geology. V *Introduction to the Dinaric Karst*, ur. Andrej Mihevc, Mitja Prelovšek in Nadja Zupan Hajna. Postojna: Inštitut za raziskovanje Krasa ZRC SAZU.

PRILOGA A: Intervju z Blanko Bartol (Ministrstvo za infrastrukturo in prostor; Direktorat za prostor)

Kakšni so stroški, ki jih ima naša država z Alpsko konvencijo? Pri tem imam v mislih članarino, morebitne stroške za administracijo, promocijo.

Stroški so zneski članarin, kar se tiče pa drugih stvari, pa se nekaj namenja za promocijo Alpske konvencije v Sloveniji (eno je plan, drugo pa dejansko namenimo). V času predsedovanja so stroški nekoliko višji, čeprav s promocijo nismo začeli zelo zgodaj. Nekaj denarja je recimo šlo za Dan Alpske konvencije, ki je bil letos izveden že četrtič. Kot pogodbenica imamo tudi dolžnost predstavljati poročila o stanju. Alpska konvencija vsaki dve leti pripravi poročilo o stanju in potem je država dolžna zagotoviti njegovo predstavitev javnosti na nacionalni ravni. Višina članarine pa na letni ravni znaša 34.000 evrov.

Kakšna pa je intenzivnost ubadanja države z Alpsko konvencijo? Kako učinkovita je recimo medresorska koordinacijska skupina?

Medresorska koordinacijska skupina je bila pred dvema letoma ukinjena. Nekaj časa smo nato delovali še po inerciji, z ljudmi, ki so čutili neko pripadnost. Ta medresorska koordinacijska skupina ni bila čisto prilagojena za reševanje vsakega problema ali pa vsakokratni tematiki. Večina ljudi, ki je sodelovala, je še pripravljenih pogledat stvari, ki jih potrebujemo. Vendar se je zgodilo, da so nekateri ljudje odšli, zadeve po ministrstvih so drugače oblikovane in je bilo ljudi nemogoče dobit. Dobro je, če imaš neko telo, ki ga skličeš vsaj dvakrat na leto, ki ti da povratne informacije za stalni odbor, da veš, na koga se obrniti, ko delaš gradiva za kakšno vladno konferenco, če rabiš kakšno imenovanje. Imamo pa v pripravi vladno gradivo, da bi skupino ustanovili nazaj. In sicer na način, da bi se povezali tudi s skupino na MZZ-ju, ki deluje na področju Strategije EU za alpsko makroregijo.

Imamo tudi Odbor za preverjanje, ki pripravi poročilo stalnemu odboru. To mora narediti vsaka država članica. Poročilo vsebuje informacije o tem, kako države izvajajo protokole, navadno pa ga malo olepšajo, nobena ni prav samokritična. Alpska konvencija pride prav kakšni civilni iniciativi ali drugim akterjem, ki skozi redne postopke ne morejo uveljaviti svojih zahtev. Tak primer je recimo občina Kranjska gora, ki je ob enem izmed srečanj, ki smo ga imeli z generalnim sekretarjem Alpske konvencije na Bledu, izpostavila problematiko plinovoda Južni tok in možnosti, da bi šel čez njihovo ozemlje, čeprav so v okvirih Alpske kon-

vencije. Pripravili so se na to, da bi prek Alpske konvencije sprožili neke postopke, v kolikor zadeve ne bi ustavili.

Kako pa je s stroški, ki jih ima država oz. jih je do zdaj imela, z Dinarsko konvencijo?

Kar se tiče Dinarske konvencije, moram priznati, da nisem čisto pravi naslov. V okviru Alpske konvencije in našega predsedovanja smo podpisali Dinarsko resolucijo, vendar se stvar razvija v Konvencijo o zaščiti, pri kateri sodelujejo bolj kolegi iz MKO-ja (oz. Direktorat za okolje) in kolikor vem je zelo aktivna Gordana Beltram, ki je drugače direktorica parka Škocjanske jame. Mi smo sicer to resolucijo podpisali in želja je, da bi jo prenesli naprej. Kajti Alpska konvencija deluje tudi kot promocija prenosa dobre prakse na druga območja. In v času našega predsedovanja smo skušali te stike navezati in smo jih tudi vzpostavili. Resolucija je bila podpisana. Podpisalo jih je nekaj držav.

Zakaj pa mislite, da pri delovanju v smeri Dinarske konvencije ni prišlo do nadaljnjega sodelovanja? Velikokrat sem naletela na politične konflikte med državami kot izgovor, a Big Win je pokazal, da to ni res.

Mislím, da je problem denar. Države bi bile takoj pripravljene sodelovati, če bi delovali kot na primeru Jadransko-Jonske regije, kjer so naši dosegli, da se jih vključi. Če bi se našel kdo, ki bi to vodil naprej, če bi imeli neko finančno strategijo, bi zadeva šla naprej. A če ni nikogar pri nas, se ne bo zgodilo nič. Za te zadeve je pač treba žrtvovati nekaj denarja in imeti v glavi, da pri trajnostnem razvoju ne gre samo za zaščito narave, pač pa tudi prilagoditve na drugih področjih. Naša svetovalna podjetja so že na Zahodnem Balkanu, nimamo pa neke enotne kape, skozi katero bi kot država to hoteli narediti.

Kaj pa sodelovanje države pri okoljskih problemih z NVO-ji? Kako močne so te vezi, kako pogosto se vzpostavljajo? Vidite sodelovanje z organizacijo CIPRA v pozitivni smeri ali gre v veliki meri za kritiko?

Oboje. Z organizacijo CIPRA še ni prišlo do kakega hudega primera, da bi zadeva vzknila na ministrski ravni. Pri nas je tudi nekaj časa trajalo, da se je zadeva vzpostavila, a zdaj deluje. Mi smo želeli sodelovanje bolj intenzivno vzpostaviti v času slovenskega predsedovanja. Je pa tako, da mora CIPRA kot NVO iskati neke druge vire financiranja, mi jih direktno ne moremo podpirati. Njihova vloga je lahko pozitivna predvsem iz dveh strani. Kot prvo opozarja, kako v praksi kaj delati, ne le na papirju, ampak na praktični ravni. Imajo veliko podporo v CIPRA International in občine lahko pritegnejo za neke konkretne stvari. To se nam zdi

pozitivna promocija in občine vidijo konkretno, kaj se da narediti. Kot ovira se pa res kaže to financiranje oz. pridobivanje virov. Nekaj denarja dobijo tudi prek projektov. Jaz jih vidim kot zelo pozitivno organizacijo.

Bi lahko sodelovanje z NVO-ji, pa tudi drugimi inštitucijami, državami, bodisi v okviru Alpske konvencije ali drugače označili kot okoljsko diplomacijo?

Jaz ne bi rekla, da gre za čisto diplomacijo, ker gre za zelo konkretne cilje na konkretnem področju. Recimo podnebne spremembe so bile za področje Alp in drugih gorstev prepoznane kot dejavnik, ki bo še močnejše vplival na območje. In ta geografska specifičnost, ki je okoljsko pogojena, je veliko bolj poudarjena. Morda bi lahko rekli, ker je poudarek na razvoju, vendar z močno okoljsko noto. Če govorimo o trajnostnem razvoju, je ta okoljski del, ne da je predimenzioniran, ampak je zelo močno poudarjen- od voda, do reliefa ... Če bi temu lahko rekli diplomacija, potem ja.

Ali mislite, da bi imenovanje okoljskih atašejev na veleposlaništvih pripeljalo do uspešnejše okoljske diplomacije? Bi se cilje in zaveze znotraj konvencij, tudi Alpske, lažje uresničevalo?

Gotovo bi ataše lahko dobro vplival, ker bi lahko deloval izključno na enem področju in ne pokrival 15 še dodatnih področij. Deluje lahko bolj kot promotor. In tu v Alpah skušamo reševati stvari uravnoteženo. Ne moremo reči, da je tu samo narava, tu so še demografski problemi, ljudje se izseljujejo, postavljeni so pred hude preizkušnje. Občine si morajo izmišljati nove načine, kako vzdrževati šolstvo, kako pritegniti ljudi nazaj. Ne more iti vse le v smeri zaščite, temveč, kako najti rešitve. In tu bi bilo dobro, če bi okoljski atašeji predstavljali specifične rešitve. Ker recimo brez človeka ni biotske raznovrstnosti, zato tudi zaščitena območja potrebujejo nekoga, da bo to zagotavljal. To je velik problem, po eni strani želiš vse zaščititi, ljudje pa se odseljujejo. Lahko naredijo več, morajo pa iskati rešitve, ki so tudi za gospodarstvo dobra.

Koliko so se veleposlaniki po vaših izkušnjah do sedaj aktivirali na tem področju. Torej okolja, Alpske konvencije? Sploh obstaja kakšna povezava?

Veleposlaništva vedno igrajo neko pozitivno vlogo v smislu, da je to najvišja stopnja diplomacije. Tam, kjer država ne more biti direktno prisotna, so veleposlaniki in to je zelo dobrodošlo. Je pa res veliko odvisno od tega, koliko so ljudje usposobljeni, da pokrijejo določeno tematiko. Koliko imajo širine in nekega razumevanja. To je odvisno od človeških virov. Naše

izkušnje z veleposlaništvi, pa ne na področju Alpske konvencije, ampak na splošno, so, da so to ena velika ušesa, ki pomagajo, ki vidijo priložnosti, ni pa direktnih aktivnosti. Absolutno mislim, da so veliko naredili za gospodarsko diplomacijo.

PRILOGA B: Intervju z Marcom Onido, nekdanjim generalnim sekretarjem Alpske konvencije

Kako bi opisali vpliv Alpske konvencije na življenja ljudi, ki živijo znotraj njenih meja?

Treba je razlikovati med potencialnim in dejanskim vplivom. Potencialna moč Alpske konvencije je velika, saj oblikuje smernice za ekonomski razvoj in vzpostavlja harmonijo naravnih virov, kar lahko vodi do nastanka novih služb ter višje kvalitete življenja. V praksi pa Alpska konvencija nima praktično nobenega vpliva, saj je politiki velikokrat ne upoštevajo. Redki politiki, če sploh kakšen, razumejo pomen in vrednost Alpske konvencije. Raje se osredotočajo na nove iniciative, kakršna je makroregionalna strategija, kot na obstoječe strukture. Imajo malo ali praktično nobenega interesa za strateško in dolgoročno trajnostno razvijanje, saj vsi razmišljajo v okviru svojega štiri ali pet letnega mandata. Države se zavežejo, ko imajo specifičen interes ali institucionalno vlogo. Kot takšne države bi izpostavil Francijo, Slovenijo in Švico, kmalu pa bo takšna postala tudi Italija.

Kako bi opisali in ovrednotili družbene, okoljske in ekonomske vplive Alpske konvencije? Je v zadnjih letih prišlo do kakšnih sprememb kar se tiče značilnosti?

Potencialno lahko ima Alpska konvencija velik družben in ekonomski vpliv. Pozorno je treba prebrati protokole, denimo o turizmu, kmetijstvu in energiji in hitro pridemo do zaključka, da potencial ni izkoriščen. Države bi lahko pridobile z regionalnim sodelovanjem znotraj alpskega prostora, a se določena območja še vedno vidijo predvsem kot konkurenti. Vsak bi rad imel svoje smučišče, svojo bolnišnico, letališče, elektrarno ... A v resnici jih to dela manj učinkovite, kot bi lahko bile. Zelo negativno vlogo v tem oziru igra Švica, ki še ni ratificirala nobenega protokola in ni pripravljena poglobiti sodelovanja z drugimi alpskimi državami, razen z nemško govorečimi. Morda malce generaliziram, a tako je.

Koliko časa je bilo potrebnega, da je Alpska konvencija postala instrument, ki se ga spoštuje in jemlje v ozir? Kakšni koraki so bili potrebni, da je prišlo do kakršnekoli oblike vplivnosti?

Alpska konvencija ni spoštovana, kot bi si zaslužila, niti se je ne jemlje v ozir, razen morda v primeru nekaterih lokalnih in regionalnih območij. Ni vplivna, kot bi morala biti. Je res, da je pridobila na pomenu, vendar bolj na mednarodnem nivoju v smislu modela za zaščito gorskih sistemov znotraj Alp pa je napredek zaznati le na lokalnem nivoju. Za učinkovito delovanje je vsekakor treba začeti na lokalnem nivoju, a tudi z regionalno ali nacionalno podporo. Uspelo

nam je recimo odpreti tri lokalne pisarne Sekretariata v Centralnih in Zahodnih Alpah, a mislim, da to ni dovolj, če se ne bo delalo naprej.

Kakšna pa je dodana vrednost konvencij, kakršna je tudi Alpska konvencija? Sploh iz vidika sodelovanja med državami in zagotavljanja zaščite okolja?

Dodana vrednost je ogromna, saj so območja v hribih redko poseljena, po drugi strani pa so poseljena območja po obsegu zelo velika. Sodelovanje je zato ključnega pomena, saj se le tako lahko doseže kritično maso, ki omogoča intervencije tudi na gospodarskih področjih. Poleg tega okoljski problemi segajo tudi čez meje, zato je sodelovanje nujno treba za zaščito biotske raznovrstnosti in preprečevanje onesnaževanja.

Kakšne pa so vaše izkušnje s Karpatsko konvencijo?

Karpatska konvencija je mlajša, saj je v veljavo vstopila leta 2006. Združuje države, ki imajo manj finančnih sredstev, poleg tega pa je v primerjavi z Alpsko konvencijo slabše organizirana in ima manj usposobljen kader. Karpatska konvencija nima praktično nobenih finančnih sredstev. Po drugi strani pa bi rekel da deluje popolnoma po sistemu od zgoraj navzdol, zaradi česar je neučinkovita. Z njo upravljajo ministrstva in UNEP Dunaj lokalno prebivalstvo skoraj ni vpleteno. Uradni jezik je angleški, kar predstavlja še težji prenos znanja na lokalno raven. A potrebujejo še čas, da se razvijejo.

Koliko časa pa vzame, da se konvencija iz osnutkov in predlogov razvije v dokument, ki ga države implementirajo? Mislite, da v teh procesih prihaja do razlik med bogatimi in revnejšimi državami.

Traja približno 10–20 let, a vse je odvisno od volje politikov in administracije. Ker je Karpatska konvencija brez lastnih sredstev, Alpska konvencija pa ima omejena, se deležnikom ne zdita zanimivi, raje gledajo v okviru Evropskih regionalnih programov. Ko se je začel program Alpine Space (2007–2013), je bilo na konferencah 400 ljudi, Alpska konvencija pa je bila ključni govornik, a če konference ne bi bile izpeljane v okviru Alpine Space programa, bi bilo na konferenci verjetno 40 ljudi.

Kakšna je vloga Alpske konvencije v Karpatski konvenciji danes?

Obe konvenciji predstavljata pomembne okvire za delovanje na področju trajnostnega razvoja koherentnih območij. Strateško so zelo pomembne. So referenca preostalim gorskim

sistemom po celem svetu. A njihov potencial ni upoštevan ravno s strani ljudi, ki so jih ustvarili.

Kakšno pa je vaše mnenje o Dinarski konvenciji? Glede na številne že obstoječe iniciative v regiji, kaj lahko konvencija sploh prinese novega?

Bila bi zelo dobra ideja. Mislim, da je potreba po konvenciji na dinarskem oz. balkanskem območju velika. Na žalost, po začelih procesih leta 2011, Slovenija ni več zainteresirana za delovanje in iniciativa je praktično mrtva. Evropska planinska zveza, za katero se prizadeva in nad katero so navdušene tudi Balkanske države, kaže potrebo tudi po konvenciji na dinarskem/ balkanskem območju.

Kaj lahko kot nekdanji generalni sekretar Alpske konvencije poveste o doseganju dogovorov med državami. Kako bi opisali pogajanja med državami? Mislite, da je glede na politično situacijo podobna pogajanja med državami Zahodnega Balkana sploh možno izpeljevati na neki redni bazi?

Dejstvo je, da sodelovanje na dejanskih vprašanjih, kot so voda, biotska raznovrstnost, naravne nesreče itd, vedno prinese izboljšanje političnih odnosov. Zato je zelo pomembno, da se sodelovanje začne s temi vprašanji. Sodelovanje med državami Zahodnega Balkana je vsekakor možno. Alpe so bile območje dveh vojn, ampak danes med njimi vladata mir in sodelovanje. Mislim, da bo evropska integracija takšno sodelovanje tudi pospešila.

Se je v Alpski konvenciji kdaj zgodilo, da je kakšen politični problem med državami vplival na pomembne odločitve ali zadeve, o katerih ste se dogovarjali v okviru Alpske konvencije?

Bolj kot politični problemi so na delovanje konvencije vplivali različne perspektive in prioritete konvencije. Nemčija Alpe vidi kot čisto podeželsko območje, Italija in Francija imata v Alpah močne industrijske panoge, torej gre za popolnoma različne prioritete. Primer podnebnih sprememb: Nemčija in Slovenija s predvsem gozdno in kmetijsko zemljo v Alpah si želita, da bi bilo podnebje v Alpah čisto nevtrarno, kar pa je za Francijo in Italijo neizvedljivo, saj imata tam industrijo. Dejstvo je, da nemško govoreče države ne razumejo, da so Alpe kompleksne in da njihovega modela ne moremo preprosto izvoziti na celotne Alpe. Na nek način ta nemški pogled na Alpe ovira Alpsko konvencijo, da bi se nadalje razvijala kot močan instrument.

Katere države znotraj alpskega loka so podpirale idejo o razvoju Dinarske konvencije?

Slovenija je vodila proces, pri tem pa sta jo zelo podpirali Avstrija in Italija. Preostale države niso zavzele stališč ali se kako drugače vključile v proces.

Kot rečeno, bi Dinarska konvencija nastala po vzoru Alpske konvencije. Kaj bi to pomenilo v praksi? Na kakšen način, na katerih področjih in kako dolgo bi Alpska konvencija pomagala v regiji?

Če bi se Dinarsko konvencijo vzpostavilo, sodelovanja oz. pomoči s strani Alpske konvencije ne bi bilo (vsaj ne v smislu vodenja konvencije), razen na določenih specifičnih območjih. Razen seveda, če bi se države Alpske konvencije zavezale k temu, do česar pa ne bo prišlo, saj delujejo že v okviru integracije držav v EU.

Bi lahko rekli, da so organizacije, kot je Alpska konvencija, akterji okoljske diplomacije in bi samega sebe lahko videli kot okoljskega diplomata?

Seveda. Kar se imunitet tiče, ki sem jih imel kot generalni sekretar Alpske konvencije, bi rekel, da dajejo Alpski konvenciji nek »sloves«, a sem jih redko koristil.

Kaj je po vašem mnenju okoljska diplomacija?

Gre za zблиževanje različnih oblik vladanja za isti cilj, jih prepričati, da sodelujejo in si ne nasprotujejo. Alpska konvencija je tipični primer: je *multigovernance* orodje, kjer države, regije, lokalne skupnosti naredijo vsaka svoje delo. A v realnosti se pogosto dogaja, da regije delujejo proti državam, ker bi rade bile bolj neodvisne, okoljska diplomacija pomeni takšne spore zgladiti in delati za prihodnje generacije.

PRILOGA C: Intervju s Petrom Skobernetom, v. d. direktorja TNP, prej zaposlenim na MKO

V svoji magistrski nalogi se bom osredotočila na pridobivanje informacij o nevladnih, vladnih organizacijah, ministrstvih in inštitutih, ki se tako ali drugače ukvarjajo s formiranjem Dinarske konvencije in drugih okoljskih programov za Zahodni Balkan. Težava, s katero se soočam trenutno, je, da na MKO-ju niso odgovorni za Dinarsko konvencijo, pač pa samo za Alpsko konvencijo. Imam občutek, da nihče ne ve, kaj je s to konvencijo.

Alpska konvencija je tesno povezana z Dinarsko konvencijo, organizacija, ki pa po navadi stoji od zadaj, pa je UNEP. Evropski sedež imajo v Švici in na Dunaju. In Dunaj je na podlagi izkušenj z Alpsko konvencijo izpeljal Karpatsko, druga ideja je pa Dinarska. Vse te ideje po združevanju se prepletajo, je pa tukaj trenutno takšna čisto balkanska godlja. Zato vam bom skušal povedati o stvareh, ki jih vem.

V času predsedovanja 2008 je Slovenija predsedovala Alpski konvenciji in EU, zato so se povezali z UNEP-om. Potem je ta skupina, ki je predsedovala Alpski konvenciji to povezavo in pobudo vodila naprej. Spomnim se, da je bil takrat v Ljubljani delovni sestanek, kamor so bile povabljene države iz regije, tudi UNEP, razmišljalo pa se je o tem, kako to zagnati. Na dogodku niso bili ključni ljudje, niti vse države, tako da nekega močnega interesa ni bilo. So pa potem bili še drugi sestanki. Ampak stvari so začele ugašati.

Velike nevladne organizacije so od nekdaj zelo aktivne v regiji (WWF in IUCN). Prvič zato, ker je narava dobra, ker je res veliko za narediti, in pa tudi zato, ker je tu posel. Zato so oni pripravili veliko politično lobiranje, imenovano Big Win. WWF je takrat lobiral tudi v IUCN, dobili so vse države v regiji, vključno z Albanijo in so potem leta 2008 izkoristili njihovo prisotnost ob srečanju CBD v Bonnu, kjer so bili prisotni ministri, in naredili »*side event*« (dogodek ob robu, op. p.) v hotelu. Po predstavitvah so ministri podpisali nek dogovor o sodelovanju v okviru Big Wina. Bila je tudi Dinaric Arc Initiative, ki se pokriva s tem Big Winom, ne vem pa, katero je bilo prej. Vsaka država je na podlagi tega nekaj posamezno in skupno prispevala v dobrobit okolja. Iz tega so se izcimili razni projekti, mislim, da je to prilika nevladnih organizacij, da na ta način generirajo podporo političnih organizacij in s to podporo lažje pridejo do sponzorjev in speljejo kakšne projekte.

Zakaj mislite, da so lahko nevladne organizacije toliko uspešnejše od države? Zakaj se države ne uspejo povezati in izpeljati procesa nastajanja Dinarske konvencije do konca?

Ni resničnega interesa. Ker če je, se da vse speljati. Ampak varstvo narave ni tako pomembno, da bi se temu cilju vse podrejalo. In zaradi tega je vloga nevladnih organizacij tista ključna, ker generira interes in sredstva. Če bi bil interes, bi lahko to takoj speljali.

Ampak tudi gospodarskih priložnosti je ogromno. Kako, da se tega ne zavedamo? Imamo Avstrijo in Italijo, ki se možnosti na Balkanu zelo dobro zavedata in nas bosta prehiteli, če se ne bomo zdramili.

Saj tudi, če gledamo Balkan kot poslovno priložnost, je Slovenija zamudila. Mi bi jih lahko učili, predvsem o tem, kako je z EU. Na nek način jim, ampak prek teh velikih projektov so glavni tujci in velike firme. Nismo se zorganizirali, da bi imeli eno veliko svetovalno firmo za Balkan ali pa kaj podobnega.

In kdo vse je odgovoren za to? Vlada?

Seveda, to so državni projekti. In recimo iz tega Big Win-a so nastali projekti tehnične pomoči. Za Črno goro vem, da je bilo. Tehnična pomoč pomeni, da grem za mesec, dva jaz k njim pomagat in jim nudim pomoč pri vzpostavitvi ministrstva. Ampak vprašanje je, ali sem jaz tisti, ki si lahko to privoščim? Zgodi se namreč, da vodja sektorja reče, da ne more biti brez mene dva meseca in potem se pač ne gre. Drug način pa je, da se vodja sektorja odloči, da se 7 % sredstev sektorja nameni tehnični pomoči v Črni gori. In potem je MZZ tisti, ki to spelje. Enkrat smo imeli na našem ministrstvu že vse pripravljeno za tovrstno tehnično pomoč, pa je potem prišlo do MZZ-ja in je minister zadevo raztrgal in dejal, kaj se gremo. Tudi to je problem pri nas, da se jih lahko toliko odloča. Recimo Nizozemci to vidijo kot čisto izvozni artikel. Pri Big Win-u, če se navežem nazaj, smo se mi vključili v tiste zadeve, za katere smo vedeli, da jih bomo tako ali tako izvedli. To smo naredili samo zato, da ne bi bilo potem spet kakšnih težav. Po Bonnu so se ministri razpršili, po teh državah verjetno sploh več ne vedo, da se je karkoli dogajalo. Se pravi voditelji pozabijo, NVO-ji pa ne. In nosijo politični kapital, ki ga bodo potem prenašali naprej. Zdaj pripravljajo Big Win II, v Črni gori naj bi bil sprejem in potem se imajo tudi države interes malo pokazati.

Iz tega Big Wina pa izhaja tudi ideja o Dinarskem krasu, da bi kandidirali Dinarski kras kot serijsko dediščino na seznam svetovne dediščine. Serijska nominacija pomeni, da je več

območij, to pa vodijo Škocjanske jame, nima pa to nobene veze s projektom Dinarske konvencije.

Zelo veliko vam bo o tem lahko povedal Emil Ferjančič, ki je na MZZ. Ko smo bili še skupni MOP, je zelo dobro poznal te zadeve, pozna tudi celotno zgodovino. Tudi pri nas bi zadeva funkcionirala, če bi nekdo idejo vzel za svojo in jo tiščal naprej. Potem se tudi cel aparat zga-ne. V kolikor pa ni interesa, pa je mogoče samo, če blazno težiš. Eno je pritisk nevladnih organizacij, druga oblika pa je skozi te projekte, ko se mobilizira malo več ljudi, potem je tudi interes politike malo večji. Vsa razmišljanja in planiranja politike pa so mandatno omejene. To je nevarno, če iščeš strateško priložnost.

Bi pa rekel, da smo mi z Dinarsko konvencijo zamudili vsaj 10, 15 let. Ampak smo si po kul-turi in jeziku še vseeno precej bližje. Lahko si rečemo, da bomo vseeno poizkusili in gremo v tako svetovanje in to razumemo kot čisto podjetniško priložnost. Ampak to pomeni, da moraš investirat v idejo, ki ti bo koristi prinesla čez 10 let. In mi smo zamudili. Ravno gledam, kako so Hrvati veliko bolj spretno uporabili denar, ki so ga dobili od EU. Nam to v predpristopnem času ni šlo tako od rok.

Kaj pa mislite, da bi takšna konvencija lahko prinesla novega? Kaj je primerjalna prednost, če poteka sodelovanje že na drugih ravneh?

Kar vam bom povedal, velja za vsako konvencijo. Veliko lažje jo je napisat in sestaviti, kakor potem izvajati. Prvo, kar je, je premisliti, ali jo res rabiš. To vprašanje je čisto na mestu. Pri naravi ima ta smisel, da s tako konvencijo usklajuješ stvari, ker narava nima političnih meja, ukrepanje pa. Ti ne moreš Hrvatom nič, Avstrijci pa nam ne. Dogovoriti se moramo za skupen cilj in kako bomo do njega prišli. In zato rabiš konvencijo. Ampak mora bit resen interes. Tudi vsi protokoli dodani pri Alpski konvenciji, promet ipd., so tako ali drugače povezani z naravo. Druga dodana vrednost pa je lahko prepoznavnost, znamka. Iz tega se da narediti veliko ali pa nič. Saj pri Alpski konvenciji je približno tako.

Kako bi ocenili Alpsko konvencijo? Kot kvalitetno, je dosegla svoj namen?

Rekel bi, da je. Velikokrat sem si rekel, da ni dobra za nič, potem pa premislil in ugotovil, da se je vendarle premaknila zadeva na nekaterih področjih ravno zaradi konvencije. Vsak potem išče neko nišo in se začnejo ustanavljati organizacije in raziskave, zagotovo pa spodbuja tudi sodelovanje. Moje prve mednarodne izkušnje so vezane ravno na Alpsko konvencijo, ko smo

pripravljali tekst zanjo, leta 1989/90. Takrat sem sodeloval pri Protokolu za naravo in to je bilo moje prvo srečanje z evropsko zakonodajo.

Verjetno je bil pristop pri Alpski konvenciji čisto drugačen, kot je tukaj pri Dinarski. Koliko časa vam je vzelo, kako resno so se zadeve lotili?

En del, ki se ga je delalo, je bila krovna konvencija. Potem sproti pa so se delali še protokoli. Takrat je bila to stvar Beograda, ki pa ni imel interesa za to konvencijo. Mi z društvom CIPRA smo se poznali in meja takrat med nevladnimi in vladnimi organizacijami ni bilo. Takrat je pri CIPRA bila Angela Piskernik, sekretariat za urbanizem in ministrstvo pa sta plačevala članarino. Ko je potem enkrat nismo več, je bil to precejšen šok. No, in takrat so z organizacijo CIPRA prišli na idejo, da v kolikor so besedila že strokovno napisana, ni potrebnega dovoljenja Beograda, da lahko gremo na obisk v manjše strokovne skupine. Trajalo je potem 2 leti, težava pa je bila, ko je bil slavnostni podpis, kmalu po osamosvojitvi. Tja je šel Jazbinšek, podpisati pa nismo mogli, ker nismo bili priznani, pisalo je SFRJ. Ne spomnim se točno, kako so zadevo potem dejansko izvedli, ker načeloma bi morali za vsako spremembo v osnovni konvenciji čez ratifikacijo v vseh državah članicah, ki pa so jo že sprejele. Ampak, če bi presadil zdaj Alpsko konvencijo na Dinarsko konvencijo, bi rekel, da je ta substrat tukaj čisto drugačen. Političnost, odnos do narave. Treba je vedeti, da so v Alpski konvenciji Švica, Bavarska, Tirolska, kjer naravovarstvena zavest in zakonsko urejanje teh področij sega v 50. leta in je takšna miselnost tu zelo močno prisotna. Na Balkanu je to čisto drugače. Bosna je čisto razsuta, tudi v Črni gori so kadrovsko čisto neurejeni. Črna gora dobi ogromno denarja s strani tujih držav, efekta pa nobenega.

Kako pa je na splošno s temi okoljskimi pogodbami? Kdo je navadno pobudnik?

Ni samo ene pobude, lahko da so NVO-ji, lahko pride s strani znanstvene konference, zelo velikokrat pa so sicer res NVO-ji tisti, ki so dinamični, so korak spredaj. Administracija je res lahko zelo toga reč. Lahko pa imaš recimo enega ministra, ki to sproži. So tudi takšni primeri. Lahko začne tudi ena posamezna država. Dejstvo je, da NVO-ji za konvencijo rabijo državo. Zato ena država začne, drugi pa horizontalno lobirajo. Mora pa biti zadeva v zraku, da se jo čuti. In Dinarske trenutno ni v zraku. Žal.

Kako pa bi opisali odnos med nevladnimi organizacijami? A bi šlo tu za okoljsko diplomacijo ali lobiranje?

Sam bi težko rekel, da vidim razliko med obema terminoma. Če gledate zgodovino evropske zakonodaje: zakaj je najprej bila ptičja direktiva? Samo zato, ker so imela ornitološka društva skoraj stoletno tradicijo in so postopno prerastli tovrstno organiziranost. Spomnim se, da smo imeli na nekem srečanju na Madžarskem problem, kakšen odnos oblikovati do NVO-jev, ali naj bo odprt ali bi imeli nek filter. In je takrat UNEP rekel, da moramo biti popolnoma odprti. Greenpeace se je najavil, bali pa so se izgredev. In tako so z UNEP-a rekli: »*Don't worry, they know how to behave.*«⁵⁹ Zato bi mogoče lahko rekli, da gre za diplomacijo. Resne nevladne organizacije imajo tisti filter, da vedo, kako vplivati na politične odločitve. WWF in IUCN sta organizirani in urejeni organizaciji. Je pa to tudi posel, ampak vsaj korist je od tega posla.

Kakšna pa je po vašem mnenju vloga EU? Velja za nekega vodilnega konja na področju zaščite okolja, kakšne pa so spremembe pa ste sami zaznali znotraj nje, če upoštevate obdobje tridesetih let? Se za okolje nameni več denarja, so politike v evropskih državah bolj okolju prijazne?

V novi finančni perspektivi je malce manj denarja, malo boljše pa je znotraj Komisije, med samimi DG-ji in sicer zaradi Strategije EU o Biodiverziteti 20/20. Gre za ozelenjevanje kmetijske politike horizontalno in to je pomembno, da zajameš vse sektorje. In ozelenjevanje sektorjev je odličen pristop, veliko uspešnejši, kot da ustanoviš samo en DG za okolje, zato se financiranje malce drugače vidi.

Za področje narave se pa pripravlja en PAF (*Prioritised action framework*), ki izhaja iz 8. člena habitatne direktive, pomeni pa oceno stroškov izvajanja direktiv in prednosti. Če so tu pravila napisana, moraš znati sam v lastnih programih napisat in uporabiti. Drugače pa za naravo ni nobene posebne ovojnice oz proračunske linije v EU-ju. Posebnega denarja za naravo ni. Razen Life+.

Se vam zdi, da je označiti EU za vodilno na področju promoviranja okolju prijaznih politik, strategij in pristopov malce preveč radodarno?

Možno, drugače imajo nekaj konkretnih akcij. V utemeljitvah grede na globalne cilje, ki so po moje preveč optimistični in jih nihče ne jemlje resno. EU vseeno je zanimiva, ima blazno inercijo, zelo je zbirokratizirana, ima pravila, ki se jih drži in to počasi melje. Recimo na DG

---

⁵⁹»Ne skrbite, znajo se obnašati.« (lasten prevod)

Okolje je bil Češki minister, gozdar po poklicu, on je zagnal nekaj iniciativ- njegova ideja je projekt Wilderness. Danes ga vodijo NVO- ji, ampak ideje so bile pa njegove. Če je on rekel, je bilo drugače, kot če je to rekel nekdo iz organizacij.

Če se vrneva na konvencijo, bi rekli, da je takšno povezovanje na dinarskem območju nujno?

Povezovanje vsekakor. Zato, ker varstva narave ne moremo zamejiti s političnimi mejami. 30 % pomeni mnenje stroke, ostalo je komunikacija in psihologija. Varstvo narave je družbeni konsenz. Lahko naredimo perfektni teoretični model, tisto na koncu, kar bo pomembno, pa je, kako bodo ljudje to sprejeli. Zato so takšna povezovanja pomembna. S pogajanjem in pogovori lahko vplivaš na to, da se zadeva premika in ji postanejo ljudje bolj naklonjeni. Treba je biti previden, precizen in postopen. Zadev ne smemo na hitro urejati, po drugi strani ti pa lahko razvodeni, če ga prepočasi.

Koliko časa pa traja formuliranje konvencije?

Navadno traja 3–5 let. Je pa precej odvisno od tega, kako obsežna je. Tako je recimo bilo pri CITES in Aarhuski konvenciji.

Katera konvencija pa je bila izmed vseh s področja okolja najbolj uspešna oz. jo države najbolj dosledno izvajajo?

Rekel bi, da ravno CITES, ker je drugačen od ostalih in je blazno pokrit. Tako s policijo, kot tudi s carino.

Kako pa vidite velike konference: Stockholmsko, Kobenhaven, konferenca v Riu?

Te zadeve so največji politični cirkus, kolikor so lahko. Pričakovanja so velika, naredijo pa navadno ne kaj dosti. Ampak Rio je dal iztočnice za spremembe paradigem. Do takrat ni bilo na taki ravni nikoli kaj takega rečenega (biotska pestrost se mora ohranjati, trajnostni razvoj ...). Pomembno je tudi načelo integracije v druge sektorje. To je naredilo svoje, sprožilo je plaz, ki se ga ne da ustavit. Čeprav je zelo zelo počasen. In drago stane. Tak vrh je recimo povzročil nastanek treh konvencij in ne organizacije in to pomeni spet en kup sestankovanja. Lahko greš v kot in se zjokaš. To so debate, ki so od narave daleč stran.

PRILOGA Č: Intervju z Matejem Ogrinom, predsednikom društva CIPRA Slovenija, profesorjem geografije na Filozofski fakulteti v Ljubljani

Kako bi predstavili zgodovino organizacije CIPRA in njeno vlogo v Sloveniji?

CIPRA je stara 60 let. Slovenci smo bili zraven že takoj na začetku v času tedanje Jugoslavije: Angela Piskernik in tudi drugi predstavniki in rekel bi, da je takrat že šlo za neke vrste diplomacijo. Jugoslavija je pošiljala tja neke vrste diplomate, okoljevarstvenike in po uradnih podatkih so bili že v petdesetih letih zraven jugoslovanski predstavniki, ki pa so bili seveda Slovenci. Neformalno mi je danes še edini živeči udeleženec ustanovitvenega sestanka povedal, da so bili Slovenci oz. Angela Piskernik ves čas zraven ustanavljanja organizacije. Skratka, Slovenci so bili pri organizaciji CIPRA ves čas. CIPRA Slovenija kot nacionalni odbor pa je v svojo formalno obliko prešla v 90-ih letih, ko je začela delovati v okviru Triglavskega narodnega parka. Takrat so bili Janez Bizjak in druge osebe v parku tisti, ki so opravljali to poslanstvo. Še v okviru Jugoslavije jo je vlogo društva CIPRA koordiniral tudi Sekretariat za okolje, v novi državi kasneje pa Ministrstvo za okolje in prostor. Konec 90-ih let se je najprej preoblikovala v Javni zavod, nato pa v društvo. Formalno je kot nevladna organizacija v Sloveniji prisotna od leta 2004. Delovanje društva in delovanje Slovenije v CIPRAInternational pa je bilo praktično od vsega začetka. Sprva je vse potekalo v obliki sestankov, ki pa so bili na zelo visokem nivoju, tudi intelektualno. To ni bilo v obliki visoke diplomacije, vendar pa je Jugoslavija želela biti zraven, ker je bilo to pomembno za afirmacijo Jugoslavije v alpski skupini. Edini slovanski državi, edini socialistični državi v še bolj elitni skupini, kjer so bile kar tri članice nekoč pomembne skupine G7, torej v okviru najbogatejših držav. Zato so tja pošiljali eminentne strokovnjake s tega področja, ki so jim zaupali, da so zastopali državo.

Kako lahko Alpsko konvencijo, ki razvojno ni problematična regija, ravno zaradi finančnega stanja držav, turizma, prenesemo na Balkan, v okvire Dinarske konvencije? Kaj lahko taka konvencija prinese novega območju oz. kako ju sploh lahko primerjamo?

No, najprej si rekla, da Alpe niso razvojno problematično območje. Jaz mislim, da to ni čisto res. Ker znotraj Alp sta dva tipa območij: to so zelo razvita območja, ki so doživela zelo hitro gospodarsko rast in so v resnici postala nosilec razvoja v Alpah (ekonomskega, demografskega, socialnega ...), ki imajo danes velik problem prevelike urbanizacije in posegov v prostor. Domačini niso več kos vsem tem trendom poviševanja cen. Po drugi strani pa imaš območja

intenzivnega praznjenja. Ta dvojnost v Alpah, morda samo naslednji greben ali dolina, pa že revščina, to je zelo prisotno. Res pa je, da bi v globalnem smislu težko našel gorstvo, kjer je večja koncentracija kapitala kot v Alpah.

Primerjat se vendarle da obe območji. Treba se je vprašati, kaj je namen Alpske konvencije. To je predvsem enotno upravljanje alpskega prostora, trajnostni razvoj in zavedanje, da so Alpe vendarle en prostor, kjer problemi in rešitve ne poznajo meja. Ideja preslikave se ni začela z Dinarsko konvencijo, temveč s Karpatsko. Bile so tudi razprave o Pirenejih. Za Dinarsko pa je bila pobuda s slovenske strani. CIPRA Slovenija je bila namreč vedno na stališču, da je Slovenija poklicana, da prevzame pobudo, ker se ti dve gorstvi srečata samo v Sloveniji. Imamo nekaj izkušenj iz Alpske konvencije, trikrat smo ji predsedovali. Že iz časa Jugoslavije smo bili ves čas prepoznani kot alpski narod, narod, ki ima alpsko tradicijo in izkušnje. Bistvo Dinarske konvencije pa je enotno upravljanje dinarskega prostora, pri razvojnih, okoljskih in drugih vprašanjih. Jaz menim, da razlika v razvitosti tu ni bistvena. Kajti manj kot je prostor razvit, večja je potreba po taki ureditvi, čeprav tudi pri razvitih regijah ta potreba ostaja. Pri Dinarski konvenciji je treba izpostaviti dva vidika: en je pravnoformalni vidik, ki ga vodijo politike držav. Treba se je zavedati, da je Alpska konvencija nastajala 10 in več let, pri neki precej konstruktivni skupini. Potem lahko tu, kjer še niti vsa politična vprašanja niso rešena med državami, pričakujemo, da bo celoten proces trajal 20–30 let. Ampak neformalna raven, raven od spodaj navzgor, od občin, planinskih zvez, NVO-jev, zavarovanih območij, turističnih območij, pa nima prav nobenega zadržka, da ne bi začela promovirati ideje enotnega Dinarskega loka, mogoče skozi prizmo dobrih izkušenj Alpske konvencije.

CIPRA je imela tudi projekt prenosa dobrih praks Alpske konvencije na dinarsko območje. S Črno goro kar sodelujemo, izkazala se je na ravni občin. Na tej ravni ni zadržkov, so tudi sredstva prek razvojnih projektov: Slovenija ima tudi ta razvojni denar za Črno goro in Makedonijo. Tu je ogromno pobud in ta prostor dobesedno kliče po tem. In to je priložnost Slovenije, da začne izvažati svoj »*know how*« (svoje znanje, op. p.). Mi na ravni CIPRA Slovenija se ukvarjamo s tem neformalnim transferjem, kajti formalno je stvar meddržavnih politik in je prva Dinarska konferenca v nekem smislu začetek zelo dolgotrajnega in počasnega procesa. In Slovenija je pobudo dala, zdaj pa imamo toliko težav sami s seboj, da dvomim, da se na tem področju kaj dela. Verjetno obstaja dolgoročna vizija pri tem projektu biti zraven. Ni pa Slovenija edina, ki si to želi. Tudi Italija poskuša po mediteranski strani priti zraven, tudi Avstrija.

Zakaj pa si te države želijo biti zraven?

Njim je to predvsem most za prenos njihovih znanj, razvojna možnost njihovih podjetij na različnih področjih. Saj v resnici je to tudi eden ključnih elementov za Slovenijo. Vendarle pa ima Slovenija tu moralno odgovornost, nekdanja skupna država, kulturno, jezikovno so razlike manjše, tudi percepcija Slovencev v tem prostoru je drugačna. Do nas so precej bolj odprti. To je nek potencial, ki ga mi imamo, ni pa to dovolj. Zahteva delo, vlaganja in neke odkrite medosebne odnose, kjer pa smo zaspali.

Za okoljsko diplomacijo je značilno, da glavni akterji niso več države, temveč tudi oz. predvsem nevladne ali druge organizacije. Ali menite, da so v prvi vrsti tudi v tem primeru nevladne organizacije tiste, ki bi lahko zagnale projekt?

Absolutno. Problem je samo, da imamo vse manj vzvodov financiranja. Treba se je ves čas prijavljati na razpise. Saj to nevladne organizacije počnejo, v tujini mogoče še bolj kot pri nas. V Sloveniji je aktivna tudi PZS. Pobud za projekte ne zmanjka. Mi smo lani prijavi Center ponovne uporabe, razvoj gospodarjenja z odpadki v Črni gori. Ogromna niša. Tam se dela nova zavarovana območja. Pomaga jim g. Stritih in je eden tistih, ki v Sloveniji ogromno vedo o tem področju. Poti je veliko in idej je ogromno. V Balkanskem prostoru je ogromno povezovanj, premalo je pa uradnih kanalov. Via Dinarica recimo je primer, kako se povezujejo. Lahko je samo koridor, da se začne območje povezovat. Tudi via Alpina je nastala preden so vse države ratificirale Alpsko konvencijo. To je zelo pomembno, kajti če ti na lokalni ravni pokažeš interes in pot, da se od spodaj navzgor združijo deležniki ter naredijo uspešno pogodbo, je to zgleden primer združevanja od spodaj. Na te sestanke pridejo vedno vsi, tudi Bosanci, vsaj ena entiteta. Alpska konvencija živi, ker živi na ravni občin in to je tisto, kar je pomembno. Ker imaš mrežo občin v Alpah, ker imaš raznorazne NVO-je in občine, ki si jo želijo prenesti na lokalno raven. Seveda je to, da so jo sprejele države, nek okvir, na katerega se lahko vsak sklicuje. Da pa ideja živi, je stvar lokalnega izvajanja.

Ne čakajmo, da vsi na Balkanu postanejo spet prijatelji. To so stvari, ki zahtevajo svoj čas. In ljudi samo ideja o trajnostnem razvoju ne bo prepričala. Ampak vzporedno se pa ti lahko pogovarjaš z vsakim posamezno, zagotovo bodo vsakega veseli. To so po mojem mnenju pozitivni pristopi (organizacij, zvez). Ko rabiš podpis, se vse zaplete. Ampak nič hudega, bo tudi do tega prišlo.

Omenili ste, da nastajajo številna nova zavarovana območja, velik del je zaščiten, pobud za povezovanje je že precej, prisoten je tudi UNESCO. Kaj lahko Dinarska konvencija potem sploh prinese novega?

Konvencija bi formalizirala in omogočila okvire delovanja. Ne samo okvire fundacij, temveč tudi mrež, zaradi katerih živi npr. Alpska konvencija. Ta omrežja so tista, ki rabijo nek okvir, da upravičijo svoj obstoj na najvišji ravni tudi zato, da jih države podprejo. Če neka država kaj takega podpiše, potem to pomeni, da bo prej ali slej morala nameniti tudi nekaj denarja za to, pa čeprav včasih zgleda drugače. Za zastopanje teh mrež na ravni drugih gorstev so te formalizacije zelo pomembne. Alpska konvencija je tako edini primer za katerokoli gorstvo, ki je zaščiten z mednarodno pogodbo. To je sicer zelo rigidna ustanova, vendar je še vedno edina. In razlika v primerjavi z drugimi gorstvi, ki še vedno niso naredila nič, se vedno bolj povečuje. Lahko sedimo na štoru in kritiziramo, lahko pa kaj potegnemo iz tega. Mi imamo letos že 4. dan Alpske konvencije in smo edina alpska država s takim dogodkom. To je bila pobuda ministrstva, letos pa so končno dali tudi nekaj sredstev v ta namen (2.000–3.000 evrov), kar pomeni, da kritike vendarle pomagajo, torej, pomemben je konstruktivni pristop. Če ne bi bilo podpornikov te ideje na lokalni ravni, ministrstvo tega ne bi podprlo, ker konec koncev morajo nekako to upravičiti in idejo ugnezditi na lokalno raven.

Kako je pa sicer s financiranjem?

Finančnega aparata ni. To je tisto, za kar smo si prizadevali, da bi se oblikoval nek sklad za podporo občinam. Lokalna raven potem pravi, da ne bo sodelovala, če nima nič od tega.

PRILOGA D: Intervju z Leonom Kebetom, zaposlenim v WWF-ju

Kot oseba, aktivna na območju Balkana, natančneje Dinaridov, zagotovo poznate pobudo za Dinarsko konvencijo. Kaj veste o njej, kako opisujete njeno stanje?

Leta 2009, ko je bil gospod minister Roko Žarnić precej navdušen nad tem, se je na Brdu pri Kranju izvršil podpis takratne deklaracije in izjavil je, da bo Slovenija prevzela pobudo za to. In od tistega dneva naprej jaz ne vem za niti eno dejanje, ki bi to pobudo peljalo naprej. Lahko, da se je kaj zgodilo, ampak jaz za to gotovo ne vem.

Zakaj pa mislite, da je temu tako? Se mi zdi, da ima Slovenija na tem območju velike priložnosti. So problem razmere med državami?

Razmere med državami niso problem. Na področju varstva narave so države pripravljene sodelovati. Leta 2008 je bil podpisan Big Win, ki so ga podpisali okoljski ministri iz šestih držav (Slovenije, Hrvaške, Srbije, Bosne, Albanije in Črne gore) in v okviru katerega so se z različnimi obvezami obvezali, da bodo skrbeli za naravo. Bilo je v obliki skupne izjave, pa tudi vsaka posebej se je k nečemu obvezala. Dinarska resolucija pa je dosegala te iste stvari v letu 2009, a od takrat stvar stoji. Obstaja pa tudi DAI, ki ga sestavljajo organizacije UNEP, UNDP, IUCN, WWF in še nekatere druge. UNEP si prizadeva, da bi deklaracija šla naprej, čeprav večina nevladnih organizacij misli, da je za to še prezgodaj. In da se v to stvar vmešajo NVO-ji morajo biti najprej razrešeni konflikti na nivoju držav. No, letos pa v okviru tega projekta (Parks Dinarides) pripravljamo nov Big Win. Tokrat bo sodelovalo osem držav (pridružila se bosta še Makedonija in Kosovo).⁶⁰

Pa Kosovo ne predstavlja težave?

Ne kaže, da jo bo predstavljal. Pri Dinarski resoluciji, je bila težava, da je bilo stanje po odcepitvi še čisto sveže. Leta 2008 se je Kosovo odcepilo, Resolucija pa je bila podpisana leta 2009. Načeloma mislim, da zdaj več ni težav. Imam zagotovilo iz Srbije, Kosova, Črne gore, Albanije, Makedonije, da bodo sodelovali, težave so samo z Bosno. Nikoli nimamo težav s Kosovom in Srbijo, ko gre za tovrstna sodelovanja. Zmeraj je problem Bosna. Pa ne v tem smislu, da ne bi hoteli, ampak v smislu njihove organiziranosti, ker ne vedo, kdo je za kaj odgovoren. Ne morem pa reči, da ni volje. Vsaka entiteta želi sodelovati, vsi skupaj so pa

---

⁶⁰ Z gospodom Kebetom sva govorila pred podpisom deklaracije Big Win II, zato je čas, ki ga je uporabljal v stavkih, v navezavi s tem projektom, vedno prihodnjik.

težko. Glavno ministrstvo v Sarajevu, ki bi naj imelo vodilno vlogo, te vloge niti ne igra. Za ta nov Big Win smo se v vseh državah, razen v Bosni, dogovorili v roku enega tedna.

Katera področja pa pokriva projekt Big Win?

Pokrival bo izključno varstvo narave. WWF je pač organizacija, ki se ukvarja izključno s tem. Ne ukvarjamo se z energetiko in prometom. Ker tudi nimamo dovolj sredstev. Dotikalo pa se bo bodisi zavarovanih območij in pa varstva narave.

Bo to namenjeno obstoječim zavarovanim območjem ali se osredotočate na zaščito novih?

Zaveza gre s strani ministrstev in se bo dotikala, kot že omenjeno, varstva narave.

Je projekt mišljen kot promocija, osveščanje?

Ne, ne. Vsaka država se bo zavezala, da bo v naslednjih 5 letih nekaj storila. Kaj bo to nekaj, bodo sami povedali. Nastala bo neka skupna zaveza, ki bo bolj splošna. Na nivoju vsake države pa bodo še posebne zaveze.

Je to povezano tudi s kakšnimi finančnimi sredstvi?

Seveda. Če se zavežejo, imajo že v glavi, kaj za to rabijo. Ne gre, da jim mi dajemo navodila, brez da bi kaj dobili. Za kakšne zneske bo šlo, še ne vemo, tako da vam natančnejšega odgovora ne morem dati. Ne vemo še, kakšne bodo zaveze posameznih držav. A veste, Albanija ima 14 narodnih parkov, Slovenija samo enega. Razlike bodo že med državami precejšnje.

Kakšne pa so okoljske politike držav, s katerimi ste v stiku? So si precej različne ali imajo kakšno skupno točko? Je okolje na Zahodnem Balkanu še zmeraj v zanemarjenem položaju ali postaja vedno pomembnejše?

Mislím da je bilo 1903. leta, ko so v parlamentu takratne Avstroogrške rekli, da se za kulturne spomenike daje denar, za naravne pa ne. In situacija je tu še vedno identična. Varstvo narave je v vseh državah, o katerih govoriva, podhranjeno. Sistemi so pa različni. In to precej. Recimo, Slovenija ima vse parke v državni lasti in jih ta financira vsaj osnovne potrebe (plače ...). Na Hrvaškem so parki večinoma nekateri samozadostni, nekateri le delno in so zares polni denarja. Tak primer so Plitvička jezera, Krka, Brioni, Paklenica. Načeloma je sistem čisto drugačen. V naravnih parkih na Hrvaškem je vsako gospodarjenje prepovedano. V Makedoni-

ji na primer, se parki financirajo najbolj s tem, da tržijo les za kurjavo. V Albaniji spadajo sistemi nacionalnih parkov pod Ministrstvo za gozdarstvo. V Črni gori je sistem narejen tako, da imajo eno krovno organizacijo, ki skrbi za vseh pet parkov. V Bosni ima vsaka entiteta svoje. Nekaj dobijo od države in ogromno gre za pomožno osebje (natakarje, ...). Namreč tu so parki nastali ne zaradi varstva okolja, temveč zaradi zgodovinskih razlogov. V Srbiji še vedno govorijo, da imajo 5 narodnih parkov, v resnici imajo 4, ker je Šarplanina na Kosovu. Za njih država da nekaj denarja, nekateri pa so regijski in se financirajo prek regij, za nekatere parke skrbijo Srbija Šume, za nekatere Vojvodina Šume. Če vas ta sistem zanima, je vse na www.discoverdinarides.org.

Če vse te povezave že obstajajo, vidite potem kje prednost Dinarske konvencije oz. kaj bi po vašem mnenju lahko prinesla novega?

Jaz ne vidim nobene prednosti. Ker se nimam na kaj zgledovat. Dejansko je sama konvencija super zadeva. Ampak, če pogledamo primer Alpske konvencije, vam lahko zaupam res butast primer: države so se s konvencijo zavezale, da bodo zimski turizem razvijale čim bolj naravi prijazno. No, potem naša vlada ne glede na to, združi počitnice v en teden. Problem Alpske konvencije je ta, da je, razen v Avstriji, nobena država ne jemlje resno. Čeprav so podpisnice razvite, osveščene države, je tu primer Švice, ki ni podpisala niti enega samega protokola. Naši so jih pa podpisali, pa jih ne izvajajo. Deklaracija, ki je mrtva črka na papirju, je metanje stran denarja.

Na kakšen način poteka sodelovanje med parki? Je to zgolj neka skupna promocija ali prihaja tudi do izmenjave znanj in podobnega?

To sodelovanje poteka na treh različnih nivojih. En je mreženje. Organiziramo vsakoletne konference. Prva je bila v Banja Luki, druga v Podgorici, nanjo pa povabimo ljudi, ki so zaposleni v parkih, za njih pripravimo vsebine, ki so za njih zanimive. Druga stvar pa je, da jim pot in nastanitev plačamo. Za en teden pridejo zastonj in od tam lahko, seveda eni več, drugi manj, odnesejo veze, poznanstva in primere dobrih praks. Sploh prva konferenca je bila totalen uspeh. Prišlo je 188 ljudi iz 17 držav. Prednjačile so seveda države bivše Jugoslavije in pa Albanija. Iz teh poznanstev pa že izvirajo novi čezmejni projekti. Tudi zato, ker so se ljudje tam spoznali in so imeli možnosti za sodelovanje, je vsak lahko izrazil svoje potrebe, povpraševanje. Tak primer je bila organizacija, ki je dolgo časa z velikimi težavami na Velebitu iskala balkansko podvrsto gamsa. Na konferenci se je oglasila direktorica nekega drugega

parka in ji dejala, da jih je pri njih polno, da ga lahko pridejo iskat. Mogoče se sliši neprofesionalno, ampak dejstvo je, da če ti nekoga spoznaš in z njim spiješ skupaj kavo, imaš z njim drugačen odnos. Z nekom, s komer si sedel za mizo, si na drugem nivoju kot z nekom, ki mu le pošlješ elektronsko pošto. Glavni cilj tega mreženja je, da se ljudje spoznajo.

Drug način so ekskurzije oz. izmenjave strokovnjakov. Lani smo peljali vse predstavnike parkov iz držav po Sloveniji in jim predstavili naš način upravljanja parkov. Na tej poti so se spet stkale številne nove vezi in iz tega so nastali novi projekti in nova sodelovanja. Potem so odšli Srbi obiskat Hrvaške parke, Bosanci tako na Hrvaško kot tudi v Srbijo, Črnogorci so šli na Hrvaško in Slovenijo. Sem prihajajo tudi Albanci in Srbi. To je med državami. Lahko bilateralno, lahko multilateralno. Definitivno je to vredno več, kot povezovanje na politični ravni. No naj omenim še tretji nivo povezovanja. To je pa ta spletna stran, o kateri sem vam govoril že prej in pa bilten, ki ga delamo. S tem novice o dogajanjih v parku širimo, ne samo po Balkanu, ampak tudi po celotni Evropi. Tudi izobražujemo ljudi na štirih področjih, kot so klimatske spremembe, trajnostni turizem, dobrobit zavarovanih območij in EU integracije. Recimo strokovnjaki iz Slovenije poučujejo druge. Razvitost pada, veste. Znanje, ki so si ga slovenski parki v času delovanja nabrali je nedvomno večje kot njihovo. Čeprav ne bom rekel, da močno prekašajo hrvaške parke.

Že za mir v regiji je lahko takšno sodelovanje pomembnejše, kajne?

Saj, to je to. Ta projekt, ki ga mi izvajamo, ni namenjen samo varstvu narave. Denar, ki ga prejemo z zunanjega ministrstva Norveške je namenjen direktno gradnji miru na Balkanu. Mi smo jim samo uspeli prodati, da sodelovanje med parki lahko prispeva k temu. To je en pokazatelj, da je za krepitev miru denarja kolikor hočete. Za varstvo narave ga pa ni. No, je, če si iznajdljiv, kakor smo bili v tem primeru mi.

Je obisk turistov v teh parkih kaj narasel? Glede na lastne izkušnje ne morem reči, da se je po njihovih parkih trlo ljudi.

V okviru tega projekta se ukvarjamo s trajnostnim turizmom in jih učimo, kako privabljati turiste, kako bi postali dober primer za trajnostni turizem, da bi imeli turiste, ki prihajajo spoznavati naravo, kulinariko ...

Pa so ti vaši mehanizmi delovanja naravnani kdaj tudi v nasprotni smeri? Se pravi, da tam, kjer je turistov preveč, skušate to število zmanjšati? Tak primer so nedvomno Plitvička jezera.

Tudi tako delujemo. S Plitvicami se ukvarjamo, vendar pa z majhnimi koraki. Kajti nekdo, ki ima 1–2 milijona turistov letno in od tega pobira visoko vstopnino, ima zaposlenih 1.200 ljudi, največkrat ni pripravljen na korenite spremembe. Včasih je težje iti v obratni smeri. Ampak trudimo se za oboje in verjamem, da nam bo uspelo. Naučil sem se, da se stvari ne da narediti čez noč. Naše načelo je zmanjšati število turistov na način, da se jim finančno ne bo poznalo. To lahko storimo tako, da se privabi drugačne turiste, kar gre po turističnih metodologijah. Je pa problem, da mi kot nevladna organizacija vlade ne moremo prisilit, da bo delala nekaj, kar si mi želimo. To lahko delamo recimo prek projektov, kot je Big Win, ki državo zaveže, ko je enkrat projekt podpisan.

Kje pa vidite še možnosti sodelovanja na Balkanu? In če jih vidite, zakaj bi Slovenija tam morala biti prisotna?

Slovenija mora biti na Balkanu, ker če ne, je trapasta. Gospodarstveniki so že tam, politika pa še ni. To je področje, s katerim smo bili povezani, sedaj pa več nismo, nudi veliko priložnosti za razvoj na področju gospodarskega sodelovanja, turizma, izmenjave strokovnega znanja, kulture, naravnih virov. Kar je za nas izjemnega pomena, je to, da smo si podobni. Imamo podobno kulturo, melos. Je različen, a spet ne tako zelo. Spoštujejo nas in naše delo.

Balkan je kot kaže precej zaželen. Slišala sem za pobude s strani Italije in Avstrije za formiranje Dinarske konvencije oz. okrepitev sodelovanja na tem območju.

Italijani so kupili Albanijo. Avstrijci pa tiščijo Dinarsko konvencijo naprej. Lepo vas prosim. To je nova vrsta imperializma. Če ne bomo mi, potem bodo drugi. Naša prednost je skupna kultura. Kakorkoli bo to zvenelo nostalgичno ali trapasto, imamo slovansko dušo in smo precej različni od Avstrijcev. Pa nič slabšalnega ne mislim. Naš svet se vrti drugače kot njihov svet in to je naša prednost. Sej jo že izrabljamo, ampak premalo. Pri nas ni vizije. Neizobraženost poslancev, (ne)odprtost ... Politika je pri nas dejavnost, ki jo izvajajo neprofesionalci. Ne bom rekel, da je vodovodar *apriori* slab politik, toda, kako bo nekdo, ki je celo življenje popravljaj inštalacije in cevi, lahko vodil državo? Nima strateškega razmišljanja, ki ga ta naloga zahteva.

Se vam zdi, da je NVO-jem na Balkanu težje kot v ostalih evropskih državah, kjer je okoljska problematika vsaj na papirju večja vrednota?

Tradicija NVO-jev je v državah precej različna. V Angliji so 1884. leta ustanovili okoljsko organizacijo *Royal society for the protection of birds* (Kraljevo društvo za varstvo ptic).⁶¹ Naše ekvivalentne organizacije pa so bile ustanovljene 100 let kasneje. Smo naredili velik korak naprej, verjetno zaradi informacijske tehnologije. Ne bom rekel, da so njihove organizacije boljše, uspešnejše, bolj izurjene. Več denarja imajo zato, ker so državljani dojeli, da je narava dobrobit, vrednost in vrednota. To se zavedajo zato, ker so jo uničili. Mi je še nismo uničili, zato se tega še ne zavedamo. Jaz mislim, da je to kakor z zdravjem: zavedaš se, koliko je vredno, ko ga nimaš.

Pa bi pri sodelovanju NVO-jev in držav lahko govorili o okoljski diplomaciji?

Vsekakor. Ta diplomacija obstaja, do neke mere je uspešna. Iz lastnega primera vem, da je ta diplomacija dosegla stvari, ki jih naša država niti približno ne bi naredila. Največ zato, ker so NVO-ji pripravljeni sodelovati zaradi vrednot, ki jih država nima. Znanje so pripravljene prenašati brezplačno.

Kako pa bi ocenili to sodelovanje med državami in organizacijami? Gre za metanje polen eden drugemu ali se povezujete, sodelujete? Govorim za Slovenijo in tudi na splošno.

Če govorimo o Sloveniji, je metanje polen pod noge še vedno prisotno. Sploh z vidika financiranja. Financiranje je popolnoma usahnilo. Dobiva se sicer denar iz EU. Ponekod, sploh na severu, pa so NVO-ji že tako vplivni, da so mogoče že preveč. Da ima vlada že težave z delovanjem. Če se postavi po robu državi in če jo podpira 20 % državljanov, bo vlada premislila, ali jim bo nasprotovala. Odnos do narave je pa kultura in je različen v državah EU, Zahodne Evrope, državah na prehodu.

Kaj pa mislite o teh podnebnih konferencah? Mislite, da tako veliki projekti lahko pripeljejo do rešitev?

V tem trenutku bi težko rekel, da je pristop od spodaj navzgor edini pravi pristop, a ta konferenčen tudi ni. Dejstvo je, da je to precejšnje razmetavanje denarja in da se tam nič obvezujočega ne doseže. Je pa to posledica lobijev.

---

⁶¹ Lasten prevod.

Mislite tega, da država za dobro gospodarstva marsikdaj obide okoljske vrednote?

Ja. Mislim, da je globalni problem globlji. Ne bi smeli ločevati gospodarstva, sociale in ekologije. Zadnjih 40 let se to ločuje in sedaj imamo na eni strani prazne hiše, na drugi strani pa take, ki nimajo kje živeti. Druga stvar je, da eni nenormalno bogatijo, drugi pa ne. Ta stvar ni trajnostna. Vsega imamo vsi polna usta in to je v naših glavah. Ničelna gospodarska rast je še zmeraj tabu in to, da se naš uspeh meri z BDP-jem, je napačen pristop.

Zanimiva misel. S čim pa bi ga morali meriti?

Nimam tega znanja, da bi dal rešitev za to vprašanje. So strokovnjaki, ki se ukvarjajo s tem. Vsekakor pa bi to moral biti nek kazalnik, ki bi zajemal vse tri stebra trajnostnega razvoja. Jaz sem čisto navaden gozdar.

Če se vrneva nazaj na Alpsko konvencijo. Kakšno je vaše osebno mnenje o njej? Kaj vidite pozitivnega in kaj negativnega?

Alpska konvencija do neke mere deluje povezovalno. Prinesla je ogromno rezultatov: alpsko mesto leta, združenje občin, združenje podjetij, združenje nevladnih organizacij. Povezovanje ljudi na nivoju, ki je drugo kot samo gospodarsko-razvojno. Je na nivoju, ki ima več elementov trajnostnega razvoja, kakor zgolj gospodarsko združevanje iz koristi.

Kaj pa mislite, je pripomoglo k temu, da Alpska konvencija živi?

Alpski prostor je izjemno bogat. Finančno. Biotska pestrost je mala malica v primerjavi z Dinarskim gorstvom. Tu je denar in tudi prebivalci tega območja se zavedajo, da je varstvo narave in okolja izjemno pomembno. To jaz mislim, lahko da se motim. A mislim, da je zaradi ozaveščenosti volilnega telesa.

Kaj pa so v splošnem negativne in pozitivne strani zavarovanih območij kot takih? Kakšne so koristi, ki jih ima od tega država? Večkrat slišimo kritike, sploh kmetov, da predstavlja Natura 2000 oviro pri njihovem kmetovanju.

Zavarovana območja nudijo usluge, ki se jih ljudje ne zavedajo. Recimo pri nas je to, da odpremo pipo in iz nje teče pitna voda, samo po sebi umevno. Za velik del tega planeta to ni tako. Reka ali gozd nas ščitita pred plazovi, hrupom, narava nam nudi čist zrak, daje rodovitno zemljo, te osnovne usluge, ki jih jemljemo kot same po sebi umevne. Zavarovana območja

dajejo takim krajem samo še neko večjo vrednost. Da ne prepoznamo vsega tega, je pač tisto, kar je problem. Zavarovana območja prinašajo ljudem koristi, tako zdravstvene, kot ekonomske. Recimo: stresen teden v službi, za vikend smo pa v hribih. Od tega imamo koristi na številnih področjih. To da je Natura 2000 slaba, je izgovor slabih politikov. Ni ovira, to je samo, če jo tako vidiš. Poskrbeti je pač treba za habitate. Zlasti župani so o tem slabo poučeni in prepogosto rečejo: tukaj je Natura 2000, tukaj se ne da nič. Čeprav to nikjer ne piše. Govori samo o tem, da je treba za habitate zagotoviti ugodno stanje.

Pa mislite, da znajo politiki danes že bolj prisluhni okoljskim temam, kot so nekoč?

Ja, spremenilo se je na boljše. Ampak ta proces je počasen. Ni tako hiter, kot bi si želeli, zato ni nujno, da bo rešil stvari pred propadov. Včasih se bojim, da bomo prepozni. Okoljske spremembe so tukaj. Nezainteresiranost pa je posledica tega, da nam gre predobro. Če pri nas ne obrodi krompir, ga bomo uvozili pa iz Azerbajdžana.

PRILOGA E: Intervju z Emilom Ferjančičem, vodjem Sektorja za globalne izzive na MZZ.

Kako bi ocenili začetke okoljske diplomacije v Sloveniji? Lahko v Sloveniji že govorimo o neki profesionalni okoljski diplomaciji države? Ali je vse še bolj na ravni nevladnih organizacij? Kdo so pravzaprav pri nas njeni izvajalci?

Po definiciji so njeni izvajalci vladne organizacije. Lahko govorimo o nekih mednarodnih odnosih na področju okolja, ki so razvejani in pomembni in daleč presegajo neke kozmetične vsebine. Marsikdo od laikov, če govorimo o okoljski diplomaciji, bi se spomnil varstva narave, tistega, čemur pravimo »rožice in ptički«, pri okoljski diplomaciji pa mislim, da bi morali govoriti o tesni povezanosti z gospodarsko diplomacijo. Recimo po nekaterih podatkih, ki sem jih imel, je že v 70. letih v Nemčiji, denar, ki se je obračal na področju odpadkov, presegal količino denarja, ki so jo obrnili v jeklarski industriji. To pomeni, da ima okoljsko dogajanje gospodarski pomen in veliko ljudi živi od tega. Kar pa se tiče okoljske diplomacije, mislim, da je na prvem mestu skrb za ravnanje z odpadki in pa pomen mednarodnih voda. In take stvari, ki se ljudi dotikajo z najbolj neposrednega vidika.

Kar se tiče pa dela nevladnih organizacij bi rekel takole: sam sem precej časa delal na področju mednarodnih odnosov na področju okolja. Kot sem sam dojemal vlogo nevladnih organizacij, bi rekel, da je to velika katalizacijska sila na področju ravnanja z okoljem in posledično tudi okoljske diplomacije. Nevladne organizacije s področja okolja so pomembne, ker so odprle oči javnosti glede problemov, s katerimi bi se politika naj ukvarjala.

Jih vidite torej bolj kot lobiste in ne toliko kot diplomate?

Ja, tako, bolj kot lobiste. Izvajajo namreč nek pritisk v medijih, javnosti. Dober primer je recimo načrtovani terminal v Žavljah in vloga nevladnih organizacij. Gradnjo je načrtovalo privatno podjetje in ne Republika Italija. To podjetje je lobiralo lokalno in v Bruslju, da bi dobilo vsa potrebna dovoljenja. Nevladne organizacije pa so ves čas opozarjale na nevarnosti, ki bi se s tem projektom pojavile. To je tipičen primer mednarodnih okoljskih odnosov in okoljske diplomacije. Pretehtati je treba vse pluse in minuse, veliko je različnih vidikov-predvsem energetskih, prostorsko-načrtovalski in okoljski. Težava leži tudi v težkih kovinah, ki jih reka Soča odloži, ko se izlije v morje. Z nekajmetrskimi propelerji bi ladje namreč povzročile dvig in premeščanje morskega dna in usedlin, svinec in živo srebro bi se dvigovala in to bi vplivalo na ribe in plavalce. Primer iz Žavelj je res pokazatelj, kako so se različni

vidiki mešali in kako so se prepletali nosilci različnih interesov. Vse to je bilo treba zložiti skupaj, do nedavnega, ko je postalo jasno, da se bo zadevo obravnavalo z energetskega vidika. Do takrat se je vse obravnavalo bolj z okoljskega vidika, kasneje pa torej iz energetskega.

Pa mislite, da je lahko okoljska diplomacija za Slovenijo neka niša, s katero lahko parira drugim velikim državam?

Lahko je niša na tistih področjih, kjer smo lahko dobri. Ne bi bilo primerno, da bi Slovenija poskusila biti vodilna pri reševanju okoljskih problemov, s katerimi se neposredno ne sooča. Zakaj bi se hoteli izpostavljati na področjih, ki jih ne obvladamo? Lahko pa smo vodilni v varovanju voda, trajnostnem upravljanju podeželja. Za razliko od mnogih držav, kjer polovica prebivalstva živi v prestolnici, ostali pa v dveh ali treh centrih, je poselitev v Sloveniji razporejena. Kvaliteta življenja pri nas je res izjemna. Podobno je na primer s trajnostnim razvojem podeželja. Povprečen kmet na alpskem območju živi razmeroma dobro, zato ga ne moremo označiti s terminom »rural poverty« (revščina na podeželju, op. p.). To bi Slovenija lahko pokazala drugim in to bi jih lahko učila. To je posledica tradicije. Še v času Marije Terezije je beseda trajnostno pomenila odnos do gozdov: pomeni pa, ne porabit več virov, kot jih ustvariš oz. obnoviš. Seveda pa tudi ne manj. Tudi vodo bi lahko bolje izkoristili. Lahko bi jo bolj ustekleničevali in izvažali. Voda je nafta 21. stoletja.

Kdo pa mora narediti korak naprej? Vlada, podjetja, nevladne organizacije?

Država mora zagotoviti pravne osnove, da se to razvije. Te so. Ampak mi kot narod smo premalo podjetni. Primer je biomasa. Na avstrijskem Koroškem delujejo mnoge majhne žage, majhne toplarne, torej ne daleč stran obstoja trg biomase, pri nas pa kmetje mislijo, da bodo obogateli s prvim traktorjem lesne biomase, ki ga bodo odpeljali na sežig. Hočem reči, taki absurdni ekscesi, ki jih ne moreš razumeti. Definitivno je pri nas problem v karakterju, v tem, da ne razmišljamo.

Bi morala okoljska diplomacija promovirati lokalno oskrbo?

Mora biti konkretna. Opredeljevati se do nekih problemov, ki jih ne poznamo in se vtikati v stvari, ki jih ne poznamo, je zelo preprosto. Težje je reševati težave, v katerih si sam. Lahko smo tisti, ki govorimo, kje so rešitve v trajnostnem gozdarjenju, varovanju narave in njenih posameznih vrst, v razvoju visokogorskih kmetij. Seveda obstajajo svetovni okoljski problemi, kjer je prav, da se opredeliš. Tak primer je mednarodna komisija za kitolov, sem

smo se vključili samo zato, ker jo vidimo tudi kot politično konvencijo (naravovarstveno), ne pa gospodarsko.

Dober primer je tudi uvedba CITES-a. V prvih mesecih po osamosvojitvi Slovenija še ni bila pogodbenica konvencije CITES. Takrat so pokradene papige in želve, ki so krožile po svetu, imele pod *country of origin* (država izvora, op.p.) napisano Slovenija, ker potemtakem niso bile problematične. Po CITESU nam potem niso mogli nič. Primer je tudi podjetje KUKI iz Slovenije, ki je proizvajalo paščke za ure iz krokodilje kože. Kljub temu da so imeli certifikate, da gre za farmsko gojene krokodile, so imeli težave s prodajo, ker bi za njimi s članstvom v CITES morala stati tudi država

Povečalo se je število organizacij s področja okoljske zaščite, tudi konvencij oz. sporazumov. Mislite, da je to kozmetično, če gre samo za konferenčno diplomacijo? Ali lahko dosežejo s svojim delovanjem še kaj novega? Sploh ob dejstvu, da imajo največjo težo še danes tiste, ki so bile sprejete pred več kot desetletjem: CITES, Montrealska pogodba ...?

Sam mislim, da je zlata doba okoljske diplomacije že mimo. To je bilo v 70-ih in 80-ih letih, ko se je svet začel zavedati tega in je bila zato deležna veliko pozornosti. Rekel bi, da so danes vzpostavljeni vsi sistemi odzivanja na večino problemov. Takrat je bil vzpostavljen GEF finančni instrument. Zdaj pa dejansko gre samo za delovanje in odzivanje sistema na posamezne probleme. Ti odzivi so lahko akutna okoljska situacija ali pa nekaj, kar je prišlo na vrsto zdaj, ker prej pač še ni moglo. Tudi recimo na področju visoke politike, ko se o kakih drugih stvareh niso uspeli pogovarjat, so na področju okoljske diplomacije našli skupni jezik. Okolje je dober način vzpostavljanja sodelovanja in prenos le – tega tudi na druga področja.

Torej bi bilo po vašem mnenju sodelovanje po vzoru Alpske konvencije smiselno tudi za področje Zahodnega Balkana?

Tako je. Sicer pa imamo na področju Balkana že prečudovit primer. To je Savska konvencija, ki je bila vsiljena od drugih in so se bili zato predstavniki prisiljeni usesti za eno mizo. O tem bi vedel veliko povedati g. Mitja Bricelj iz MKO-ja.

PRILOGA F: Intervju z Janezom Naredom, vodjem Oddelka za humano geografijo na Geografskem inštitutu Antona Melika ZRC SAZU

Prosim, opišite, kako je potekal projekt CAPACities.

Sam projekt je potekal na območju Alp, to je programsko območje in ko pridejo razpisi, se potem naberejo partnerji z raznoraznimi idejami. Konkretno so nas k sodelovanju povabili iz dežele Lombardije (Italija) z že relativno izdelano idejo, kaj bi oni od nas želeli. Mi smo vabilo sprejeli, glede na to, da so bile soudeležene tudi 2 ali 3 druge raziskovalne organizacije, ter prevzeli pripravo metodološkega okvirja. Vključene so bile tudi dežele, kot je bila Lombardija, Provansa, kanton Graubünden, kjer se je potem zagotavljal prenos v prakso. Pri nas je bilo takšno pilotno območje Idrija, kjer smo ob pripravi strategije trajnostnega razvoja za Idrijo pripravili tudi model, ki bi bil v pomoč drugim, ki se lotijo tovrstnih aktivnosti.

Predstavljajo različne politike v državah oviro ali to dejstvo ne igra pomembne vloge?

Politike so bile precej različne. So skupni problemi, politike pa so različne. Prva pomembna razlika je velikost občin, pri nas imamo samo dva nivoja (država – občine), v Italiji imajo že več nivojev (država – regija – provinca – občina), podobno v Franciji (departmaji). Tu so potem popolnoma različni pristopi. In poiskati eno skupno pot je precej komplicirano.

Bi lahko rekli, da so si alpska mesta podobna (ne upoštevajoč meje), torej glede na gospodarske panoge, usmeritve?

Določena mesta so si zagotovo podobna, sploh če gledamo ta manjša. Recimo, vsa so pod vplivom večjih mest, ki so v bližini. Razlike so sicer v razvitosti držav kot takih, vendar alpsko območje ne velja za nerazvito območje. Imajo sicer težave z dostopnostjo, so pa tudi zelo pomembno turistično območje, z bogatimi vodnimi viri. Sicer gre za vprašanja delovnih mest, za poseljenost odročnejših predelov, v katere gospodarske panoge se usmeriti. Zato so Alpe posebnost – ker se po navadi gorata območja izpostavlja kot problematična iz razvojnega vidika – tu ta primer ne velja. Imajo težave, niso pa nepremostljive.

Mi smo naredili posebno klasifikacijo, kaj so to mala alpska mesta. Oprli smo se na klasifikacijo, ki jo je naredil ESPON in jo malce priredili (Glej knjigo CAPACITIES – *Innovative policies for Alpine Cities*). Nad 1.000 m je bilo dovolj, če je bilo 2000 prebivalcev v mestu. Na podlagi tega smo opredelili 400 alpskih mest (kot majhna alpska mesta).

Mislite, da bi podoben projekt lahko zaživel na dinarskem območju, upoštevajoč dejstvo, da so politike držav usmerjene v druge smeri (okolje je manj pomembno), pa tudi meje niso urejene?

Možnosti seveda so in tudi obstajajo podobni projekti. Npr. program JV Evropa, ki je sicer širši kot dinarsko območje. Mi smo vključeni v dva tovrstna projekta, recimo Črna gora + Makedonija, Srbija. Tako je tovrstno povezovanje možno, je pa kdaj tudi kakšna težava (npr. Grčija in Makedonija). Mislim, da bi se dalo pokriti tudi celotno območje, tudi države, ki so bile še 20 let nazaj vojni. Sicer je odvisno bolj od tega, o kakšnih temah je govora, torej, če so to okoljske teme, ne pa toliko politične, ker želijo konkretne učinke, tega pa s politiko ne dosežemo. Še vedno lahko sicer prihaja do težav pri sodelovanju med državami tudi pri nepolitičnih temah, to je dejstvo.

Pa bi lahko regija ponudila isto kot ponuja alpski svet, npr. turizem, se trajnostno razvijala? Seveda so alpske države razvitejše, ampak, ali bi lahko vseeno potegnili kakšne vzporednice?

Regija lahko ponudi marsikaj, so sicer neke razlike: ni zimskega turizma, nižja nadmorska višina, je tudi drugačna struktura, kar se tiče potenciala turistov. So pa območja, kjer bi se kaj takega dalo razviti. Druga stvar kot taka je, da so alpska mesta bila stara industrijska mesta, na tem so gradila razvoj, tu pa je povojno stanje in je slika precej drugačna. Vendar z vidika primerljivosti pa je lahko metodologija popolnoma enaka. Mi smo poskušali biti širši in koncept je prenosljiv.

Katera pa sta ta dva projekta na Balkanu, o katerih ste govorili?

Oba sta povezana s kulturno dediščino. Prvi je spodbujanje podeželja s pomočjo kulturne dediščine na podeželju, drugi pa je okoljska infrastruktura v zaščiteneh območjih. Tako npr. v Idriji, da se vzpostavi neko infrastrukturo, da ohranjamo kulturno dediščino, da infrastruktura ni moteča, prebivalcem pa se omogoča normalno življenje.

Oba projekta imata spletno stran: <http://www.cherplan.eu/> in <http://giam2.zrc-sazu.si/sl/programi-in-projekti/sycultour#v>

Je pa to najbrž tudi zunaj območja Dinaridov? Je možno tak projekt izpeljati tudi znotraj Dinarske konvencije? Konkretnije: ste vi projekt CAPACities izvajali znotraj Alpske konvencije?

To so programska območja. Program Alp sicer vsebuje celotno Slovenijo, Alpska konvencija samo del občin. Podobno je tudi v ostalih državah, ker je ta alpski prostor zaokrožen na regije zaradi bolj enostavnega izvajanja in tu je tako, da ti tekmuješ oz. predlagaš določeno partnerstvo oz. temo. Na območju JZ Evrope so bile vse te države vključene v ta program. Je pa res, da imajo te države, ki niso članice EU, drugačna finančna sredstva, da so lahko vključena. Načeloma se lahko zagotavljajo prek vodilnega partnerja, da ta nameni npr. 10 % celotnih finančnih sredstev za te države. Druga finančna sredstva so recimo predpristopna pomoč, tako da je bilo nekoliko bolj zapleteno te države vključevati v projekte iz finančnega vidika. Vendar je možno. Tudi program za Mediteran jih deloma rešuje. Potem pa je pomembno tudi, koliko so te države same pripravljene sodelovati, drugič, koliko projektov je odobrenih, kateri konzorciji so uspešni.

Če se navežem na drugo vprašanje: mi pri projektu Capacities nismo sodelovali z Alpsko konvencijo. Smo v projektu Diamond. Ta projekt je bil namenjen izoblikovanju indikatorskega sistema za spremljanje razvoja v Alpah. Ampak potem ta sistem na ravni Alpske konvencije ni zaživel. Ko smo mi prijavljali projekte na območju Alp, sicer nismo bili uspešni z njimi, ampak 2-krat je bila Alpska konvencija pripravljena sodelovati. Tako da poskuša biti aktiven člen na območju Alp, vendar se pojavljajo bolj kot opazovalec.

Kaj pa skupno sodelovanje vašega instituta in Alpske konvencije v Sloveniji?

Ko je Slovenija predsedovala Alpski konvenciji, sem bil povabljen na eno od konferenc odbora za demografijo in gospodarstvo v Torino, da sem predstavil projekta CAPACities in Diamont. In tam so bili člani tega odbora, vendar Slovencev ni bilo (torej predstavnikov z ministrstva). Ne vem sicer natančno, kako stvari pri nas potekajo, bojim pa se, da ne preveč usklajeno.

Kaj pa sodelovanje z veleposlaništvu pri kakšnih projektih? Bi lahko govorili o okoljski diplomaciji Slovenije? Ali pa navezovanje stikov?

Te povezave so zelo slabe. Načeloma program zahteva, da so vključeni tudi odločevalci, vendar je naše ministrstvo redko pripravljeno sodelovati. Tako da je pri nas tudi problem administracije in to, koliko so se pripravljene vključevati v projekte. Recimo, v Italiji je ministrstvo vodilno na področju teh projektov, pri nas pa se ne vključujejo. Drug primer je primer CHERPLAN. Tam so sodelovala ministrstva Črne gore, Makedonije in Avstrije kot opazovalci in eden od dosežkov je medministrski sporazum, ki naj bi veljal za celotno JV

Evropo. To poveča težo projekta (opazovalec je tudi npr. UNESCO). S tem je politična struktura bolj vključena. Pri nas smo želeli vključiti našo službo za kulturno dediščino, pa je bil njihov odziv takšen, da si niti mi nismo želeli več sodelovati z njimi.

Kaj pa mislite, da je krivo za tak odnos?

Deloma je problem način financiranja. V teh projektih se namreč sredstva zalaga, nato pa dobiš refundacijo. Na primeru teh služb pa gre denar potem v centralni proračun in ne nazaj njim. Se pravi, če bi načrtovali dolgoročno, bi dobili sredstva povrnjena, ker pa tega ne delajo, pa je problem.

Katere institucije, delujoče na področju okolja v Sloveniji, bi še izpostavili kot pomembne?

Zelo veliko jih je: npr. regionalne razvojne agencije se zelo vključujejo v okoljske projekte, tudi samostojne institucije, privatna podjetja, občine.

Kaj mislite o zavarovanih območjih iz geografskega stališča, ne toliko okoljevarstvenega: so prednost ali slabost?

Zame so priložnost.